

Planinski vestnik 2

glasilo Planinske zveze Slovenije

februar 1991

Planinski vestnik

glasilo Planinske zveze Slovenije

februar 1991

2

letnik XCI izhaja od leta 1895

vsebina

Vojko Arko	Saga slovenske patagonske šume	49
Marjan Raztresen	Najprijetnejša domovanja	51
Nuša Podobnik	Triglavi in druge nagrade	54
	Bogata leposlovna bera	56
	Izziv vrhunskim »šodrovcem«	57
Janez Bizjak	Alaska – dežela zadnjih obzorij	61
Tomo Jeseničnik	Črna točka Nanga Parbata	65
Jože Zupanc	Rešitev iz ledenega objema	67
	Tragična Glasnost	70
Dušica Kunaver	Aleševa šola v Manangu	71
Klemen Kobal	Dva dni hoje za 17 minut poleta	73
Dušan Novak	Rob Šavrinov	76
Matjaž Puc	Svetovna dediščina v Jugoslaviji	77
Sonja Žorž	Žalostinka za skedenj	77
	Odmevi	82
	Iz planinske literature	84
	Društvene novice	87

Slika na naslovni strani: Na pobočjih Denalija na Alaski

Foto: Stane Klemenc

Planinski vestnik izdaja Planinska zveza Slovenije, 61000 Ljubljana, Dvořakova ulica 9, p.p. 215. Revija izhaja vsak mesec. Ureja uredniški odbor: Marjan Raztresen (glavni in odgovorni urednik), Janez Bizjak, Sonja Dolinšek, Mitja Košir, Edo Kozorog, Silvo Kristan, France Malešič, Dragica Manfreda, Marlen Premšak, Tone Strojín, Tone Škarja in Franček Vogelínik. Predsednik založniško-izdajateljskega sveta Tomaž Banovec. Prispevke pošiljajte na naslov Planinske zveze Slovenije. Rokopisov in slik ne vračamo. Tekoči račun pri SDK 50101-678-47046. Naročnina za prvo trimesečje leta 1991 znaša 90 dinarjev, posamezna številka stane 30 dinarjev. Letna naročnina za tujino znaša 30 ameriških dolarjev. Reklamacije upoštevamo dva meseca po izidu številke. Ob spremembi naslova vselej navedite tudi stari naslov, in sicer s tiskanimi črkami. Upoštevamo samo pisne odpovedi do 1. decembra za prihodnje leto. Tisk Tiskarna »Jože Moškrič« v Ljubljani.

40 LET SLOVENSKEGA PLANINSTVA V ARGENTINI

SAGA SLOVENSKE PATAGONSKE ŠUME

VOJKO ARKO

Dne 22. februarja letos mineva 40 let od ustanovitve Slovenskega planinskega društva v Bariločah v Argentini. Zamisel o ustanovitvi se je rodila 6. februarja 1951 med izletom v Bariločah živečih Slovencev na Kapelo (Cerro Capilla), dobrih 14 dni pozneje pa se je na ustanovnem občnem zboru sestalo 17 ustanovnih članov, ki so se jim pozneje pridruževali vedno novi, tudi iz Buenos Airesa, kjer so le nekaj mesecev pozneje tudi ustanovili samostojno sekcijo Slovenskega planinskega društva. Vendar Planinski vestnik niti tedaj niti ob poznejših okroglih obletnicah tega slovenskega društva njegovemu delovanju ni posvetil nikakršne pozornosti: v tistih časih in doslej v matični domovini ni bilo primerno (ali pa je bilo kar prepovedano) pisati o pozitivnih dejavnostih slovenskih emigrantskih društev, ki so začela delovati po drugi svetovni vojni, pa čeprav njihovo delovanje nikakor ni bilo politično – in slovenski planinci v Bariločah so delovali izključno kot gorniki (je pa res, da so prvi člani pobegnili iz matične domovine Slovenije, ker se niso strinjali ali so celo nasprotovali komunističnemu svetovnemu nazoru). Pred 40-letnico organiziranega delovanja slovenskih planincev v Argentini smo navezali stike s slovenskimi gorniki iz Bariloč in še predvsem z enim od njihovih najaktivnejših članov **Vojkom Arkom**, ki je že pred leti za slovenski zamejski list Mladika napisal »Povest slovenskih planincev v Argentini«. »O prvih

Tronador

vsaj treh desetletjih slovenskega planinskega udejstvovanja v Argentini ne bi mogel dodati nič novega,« nam je pisal, nam poslal svojo »Povest« iz Mladike in obljubil, da bo zadnje desetletje planinskega delovanja Slovencev v Argentini posebej napisal za Planinski vestnik. V nekaj številkah bomo tako v PV predstavili ta del doslej zamolčane zgodovine slovenskega planinstva. (Op. ur.)

31. 12. 1977

Silvestrovanje v Freyevi koči pod katedralskimi špicami. Jože pripravlja na razbeljeni plošči štedilnika »asado«, običajno pečeno meso argentinskega gauča (pastirja); nekdo ureja mizo za praznično večerjo in drugi oprezujemo skozi orosele šipe velikega okna tja čez Tončkovo jezero, kjer v temi mežika svetilka plezalcev, ki se vračajo z Velikega stolpa (Torre Principal). Prav pred sedemindvajsetimi leti smo taborili za Silvestrovo tam zgoraj pod stenami katedralskega Stolpa: **Dinko Bertoncej**, **Tonček Pangerc** in jaz. Zima se je takrat neverjetno dolgo zavlekla, lunini žarki so otipavali ob začetku južnega poletja krnice, polne snega, jezerce, ki nosi zdaj ime pokojnega Tončka Pangerca, je še vedno pokrivala ledena odeja, preklana samo po sredi in v tisti reži gorske vode se je naglo premikala zagonetna svetloba, da smo ugibali, kdo neki se sprehaja po samotni gorski dolinici. Verjetno pa ni bilo nič drugega kot odsvit lune, ki je pokukala čez robove katedralskih grebenov.

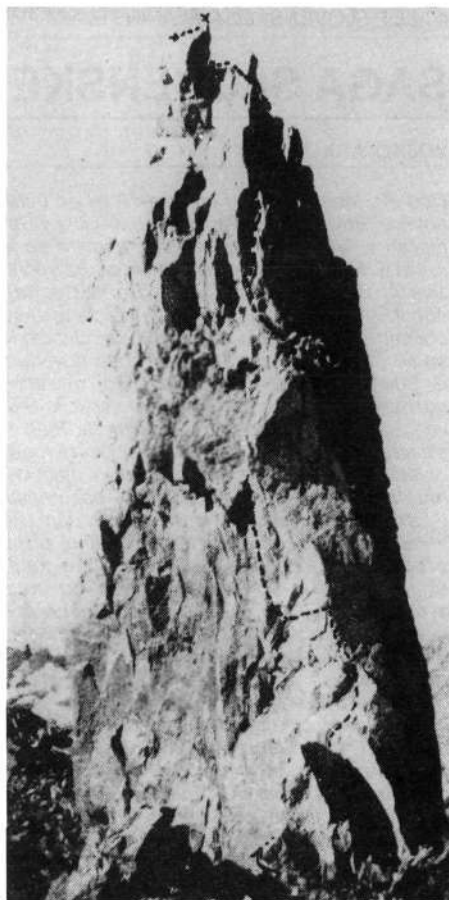
Ali je bil Česen na Lotseju?

Francoski športni in gorniški tisk je prvi prinesel novico, potem pa še obširne razlage in komentarje, v katerih so izražene domneve ali celo trditve, da slovenski alpinist Tomo Česen lanskega aprila niti ni splezal južne stene himalajske gore Lotse niti ni bil na vrhu te gore. Te domneve grede še dlje: da naš alpinist ni splezal niti na Kumbakarno v Himalaji, niti ni opravil »zimске trilogije«, torej ni splezal severnih sten Grandes Jorasses, Matterhorna in Eigerja in še česa drugega tudi ne. Tisti, ki to pravijo, namreč pogrešajo trdne dokaze, da je Česen res preplezal vse to, kar pravi, da je, Tomo pa ima za vsa ta plezanja seveda številne dokaze. – Obširno bomo o tej svetovni alpinistični aferi poročali v naslednji številki Planinskega vestnika.

Katedralski Stolp, prijetna plezarija v granitu nekako četrte stopnje v takratnem povprečnem evropskem merilu, je veljal ob našem prihodu v Bariloče v letih 1948/1950 za najtežjo opravljeno turo v pokrajini, ki se je naglo dvigala iz zaspane pionirske naselbine v mednarodno izletniško središče. Sanjarije znanstvenika-samouka **Francisca P. Morena**, ki je prvič prispel v te predele Andov leta 1876, ko so indijanski rodovi tukaj še neomejeno gospodarili, je uredničil dinamični in stvarni **Ezequiel Bustillo** v razdobju, ko je Evropo uničevalo besnenje druge svetovne vojne. Desetletje Bustillove uprave Narodnega parka (1934–1944) je položilo temelje naglemu, skoraj sunkovitemu dvigu Bariloč. S trdovratno vztrajnostjo in po premišljenem načrtu je ta buenosaireški aristokrat, ki se je zagledal v deželo južnih jezer, gradil ceste, zidal hotele in javna poslopja, urejal pristanišča, splavljal ladje, načrtoval in uredničeval turistična središča, napel prvo žičnico v bariloških gorah. Zdaj, ko tako dobro poznamo okorno in počasno argentinsko državno upravo, se nam zdijo dogodki iz Bustillovega časa pravljične iz Tisoč in ene noči, čeprav se vsak dan sprehajamo po resnem srednjeevropskem trgu, se vzpenjamo po ličnih kamnitih stopnicah v zgornje predele mesteca, opazujemo konice cerkvenega stolpa in zadevamo na vsakem koraku na sledove Bustillovega dela, ki pričajo, da je tudi v Argentini nagel napredek možen, če se kdo, ki razpolaga z voljo in sredstvi, resnično posveti veliki zamisli.

BARILOŠKO GNEZDO

Ko se je peščica slovenskih izseljencev, ki so malo prej prešli Atlantik, znašla v lesenem mestecu pod Kordiljerami, je že stalo vse osnovno ogrodje bodočega svetovnega letovišča. Seveda ob neposrednih začetkih, ko smo morali vse iz niča pricoprati, ta zunanji ugodni razvoj Bariloč ni nudil novim prišlekom druge možnosti kot razmeroma precej skromnih de-

Slovenski zvonik (Campanile Esloveno) z juga; na preslika-vi se delno vidi smer Bertoncej–Jerman, ki sta jo alpinista preplezala 13. februarja 1952

lovnih mest, ki so zadovoljevala le najnujnejše potrebe. Že takrat je veljalo pravilo, da je življenje v Bariločah nekaj dražje kot v buenosaireškem velemestu, vse udobnosti – zlasti človeka vredno stanovanje – pa dosti teže dosegljive. Vasica je ob našem prihodu izpolnila komaj petdeset let, odkar je bila zgrajena njena prva hišica in njen zunanji videz je večinoma kazal samo kopico lesenih hiš, ki so se vrstile ob prašnih ali blatnih ulicah. Vse naselje z izjemo Bustillovih monumentalnih stavb je bilo podobno krajem, ki smo jih gledali v Evropi v filmih z ameriškega zahoda in tudi naše življenje je bilo v marsičem podobno tistemu iz vester-nov, čeprav nismo nosili ravno revolverjev za pasom. Večkrat sem se spominjal začetkov Winnetouja in priznati moram, da se mi je močno prikupila in globoko v srce vsadila beraška, a zagnana romantika takratnih dni. Svoj dom smo tiste čase našli v gostilnici »La Véneta«. Ta lesena bajta, zgrajena v slogu patagonskih gostišč, je poleg pivnice razpolagala s tremi sobami, kjer so servirali kosilo in večerjo. Pod streho in okrog dvorišča so se širili blogi s posteljami in pričanami za stanovalce, ki

so svoje skromno imetje spravljali pod ležišča ali razobešali po stenah. V majhni kuhinji okrog velikega štedilnika je kraljeval gospodar, stari Madžar **Kaša**, ki je za silo govoril razne evropske jezike, čeprav ni nikdar obiskoval kakšnih šol. Znal je tudi nekaj hrvaško; služil je namreč v stari monarhiji svoj vojaški rok v Bosni. Razumljivo je, da se ob tej priložnosti mladi rekrut ni naučil ravno uglajenega jezika. A kot se dostikrat primeri, je bil ta stari divjak, ki je v sobotah zvečer po potrebi ročno metal nadležne pijače iz pivnice na cesto, izredno dobrodušen in ker mu slovenski gostje niso povzročali težav, smo vselej živeli v najboljših odnosih. Njegova zadirčna žena, po rodu Švicarka, pa je kljub številnim tečnim lastnostim krepko delala in držala gostilnico snažno, kar ni bilo vselej lahko, saj kakovost stanovalcev ni dosegala kakih posebnih družabnih veličin.

Iz te »Vénete« je 31. januarja 1950 krenila na pot plezalska naveza, opremljena s staro kopljeno vrvjo, z dvema, tremi zarjavelimi karabinci in klini, pa z navadnimi copatami, v upanju, da z zagonom in voljo ponovi plezalno smer, ki je veljala za višek tedanje bariloške plezarije. Dinku in Tončku je brez posebnih težav uspelo. Nepričakovano in iznenada sta se tako postavila na čelo maloštevilnega argentinskega plezalskega.

26. 2. 1978

Zleknil sem se na razžagana debla in skozi lengine krone migetajo zvezde južnega neba. Sij ognja me komaj doseže, pač pa dojemam z vso dušo slovensko melodijo, ki veje skozi zeleno goščo nizke lenge, patagonske bukke, in mi prijazno polzi v uho in srce.

Spet doni slovensko petje okrog »Skalce« in po dolgih letih zapuščenosti so slovenske roke znova prijele za delo, da obnovijo tisto svojsko

planinsko kočjo pod previsno skalo, ki je nekoč predstavljala shajališče slovenskih planincev v Argentini.

Popoldne so brnele žage, tesarja **Možina** in **Reven** sta ob sodelovanju argentinskih prijateljev, mizarjev in plezalcev ročno skladala otesane in pripravljene opaže, zidar **Hočevar** pa je po zdravem preudarku in mili volji mešal vreče cementa in peska, ki jih je **Muñoz**, poslednji katedralski gaučo, spravil s svojim kljusetom v nekaj tednih tovorjenja od dve uri oddaljenega jezera Gutierrez do nove gradnje.

V dremavem polspancu primerjam sedanje naglo delo s tistim pred petindvajsetimi leti, ko smo dosti revnejšo »Skalco« gradili dve poletji. Takrat smo za ves zid razpolagali z dvema vrečama cementa in na kake stroje še misliti nismo upali. A zavedam se tudi, da je zdaj preteklo sedem let, preden smo se zganili in se spravili na delo, nekoč pa smo vse proste dni posvetili goram in če nismo šarili »Pod Skalco«, smo kje drugje hodili in plezali, pozimi pa smučali, tekmovali ali vsaj sodelovali pri pripravljanju tekem. Vrhovi, smučine, stene in ledeniki so se strnili v pisan mozaik, spleta se je zgodba slovenskih argentinskih gornikov »saga patagonske šume«, če smem ponoviti naziv, ki sem ga skoval takrat, ko je bariloška »saga« že ugašala, pa sta za cepin in vrvi zagrabila **brata Skvarča** iz Buenos Airesa.

Zdaj, ko bi rad povedal to argentinsko planinsko zgodbo mlademu slovenskemu rodu v upanju, da ga bo štorija izpod Kordiljer zanimala, bi predvsem podčrtal, da je pomenil stržen slovenskega planinstva v Argentini prav tisti jugovski zanos, ki je vodil slovenske Skalaše v dobi med obema vojnama in ki predstavlja v športu ali alpinizmu bistveno gonilno silo ne glede na razpoložljiva sredstva.

Prva tri desetletja slovenskega argentinskega planinstva bi razdelil na tri obdobja: na čase

namesto komentarja

NAJPRIJETNEJŠA DOMOVANJA

Planinska zveza Slovenije je lani prvič podelila posebna priznanja za najprijetnejša planinska domovanja. Zamisel je vsekakor zanimiva: naj se ve, kje je človek lepo in prijazno sprejet, kje je čisto in urejeno in kje so doma prijazni ljudje.

Na ljubljanskem Magistratu so podelili priznanja za najprijetnejša planinska domovanja v Sloveniji v letu 1990. Lične dokumente so dobila planinska društva, ki so lastniki ali upravljalci najbolj ocenjenih koč – oskrbniki pa nič.

Planinskim društvom je vsekakor treba dati priznanje, če jim je uspelo najti tako dobrega oskrbnika za svojo kočjo, da se planinci v tem domovanju prijetno počutijo.

To pa je najpogosteje vse, kar so imela planinska društva pri tem, da so se planinci v teh kočah lepo imeli. Vse drugo je zasluga oskrbnikov: če so planinci dobro spali in jedli, če so bile čiste sanitarije, če je bilo v koči dovolj pijače, če so bile sobe pospravljene in okolica kočje počiščena – kup opravil so morali opraviti oskrbniki, da so se planinci v koči dobro počutili.

Prav nenavadno je: brž ko je v koči kaj narobe, je za to kriv oskrbnik z imenom in priimkom. Ko pa je vse v redu – in še več, ko je vse v najlepšem redu, njegovega imena ni pomembno omenjati; pomembno je planinsko društvo, ki je lastnik kočje.

Tolažimo se s tem, da je bilo lansko ocenjevanje prvo in da so bile v celotnem stopku pomanjkljivosti. Letos vemo, kje smo lani ustrelili mimo. Upamo torej, da bodo konec letošnjega leta dobili priznanja predvsem tisti, ki so najbolj »krivi« za najprijetnejše počutje v planinskem domovanju.

Marjan Raztresen

bariloške »šume«, na drugi rod iz Buenos Airesa in na tretje obdobje.

SLOVENSKI SMUČARJI POD KATEDRALO

Preden se sprehodimo po patagonskih in bariloških gorah in stenah, naj bo nekaj besed namenjenih slovenskim smučarjem pod Katedralo.

Zgodba katedralskih smučišč se je začela že takoj po koncu druge svetovne vojne v begunskih taboriščih v Avstriji. Fantje, ki so se navduševali za beli šport, so se spoznali z avstrijskimi tekmovalci in ti so jim povedali o smučarskem centru pod Andi. Leta 1947 je namreč nekaj Avstrijcev tekmovalo na Cerro Catedral v bližini mesteca San Carlos de Bariloche v argentinski Patagoniji. Novice o smučanju in gorah v deželi, ki smo jo poznali v Evropi samo kot brezkončno ravnino, so šele pridobile mlade smučarje, da so se odločili za izselitev v to oddaljeno ameriško državo.

Leta 1949 pozimi sta se najprej predstavila v katedralskem smučarskem centru **France Jerman** in **Janez Flere** in tekmovala v smučarskem teku. Za njima je prispel Dinko Bertoncelj in se poskusil v alpskih disciplinah. Zlasti v teku sta Slovenca oralala ledino. Šele od takrat naprej pozna argentinska smučarija pravilno tehniko te športne panoge. Zgodba bi lahko pripovedovala kopico zanimivih anekdot o Frenkovi zlomljeni nogi, operaciji kolena, konkurenci Italijana **Bruna Pétila**, gradnji prve smučarske skakalnice in podobno. Vendar bi zašel preveč v širino, če bi vse te zanimive podrobnosti opisoval. Na kratko torej samo omenim, da je France Jerman nosil dvajset let naslov argentinskega državnega prvaka v smučarskem teku, da je postal vojaški trener in civilni organizator omenjene panoge in slednjic tudi argentinski zastopnik v mednarodni smučarski zvezi. Še pred desetimi leti so Argentino zastopali na tekmah na Finskem, Norveškem in Švedskem Jermanovi sinovi. Flere je drugoval Frenku in mlademu **Andreju Kukovici**, ko je trojka dve leti zapovrstjo (1953 in 1954) tekla za Argentino v Čilu in nesporno zmagala, a je pozneje opustil tekmovanje in se posvetil trgovini in hotelirstvu. Njegova otroka sta se navdušila za alpske discipline in nastopala v severni zimi v Jugoslaviji in drugih alpskih deželah kot argentinska tekmovalca.

Dinko Bertoncelj se je takoj uvrstil med najboljše argentinske alpske smučarje. V letih 1952 do 1956 je bil član državne reprezentance, nekajkrat je tudi postal državni prvak v skokih. Uvrstil se je vedno med prve, čeprav nikdar ni bil nesporno najboljši Argentinec v smuku in slalomu, temveč samo eden od najboljših. Pozneje se je posvetil smučarskemu profesionalizmu; postal je smučarski učitelj v Argentini in ZDA in direktor smučarskih šol na Cerro Catedral in v Windhamu (New York). Še pred desetimi leti je bil šef argentinske državne šole za smučarske učitelje, upravljal pa je tudi svoj smučarski hotel na katedralskih smučiščih. Poleg teh najbolj znanih slovenskih zastopnikov so tekmovali še drugi slovenski smučarji, med

katerimi sta prednjačila **France Budinek** in **Janko Grzetič**. Dosti pa so naši ljudje prispevali tudi k organizacijskemu delu. Še dandanašnji je slovenščina eden od najbolj uporabljivih jezikov v katedralski smučarski vasi, kar so ugotovili tudi fantje jugoslovske smučarske reprezentance, kadarkoli so v obratni letni sezoni (torej v severnem poletju) trenirali na katedralskih smučiščih.

SLOVENSKA PLEZALSKA SKUPINA

Ko sta Dinko in Tonček preplezala katedralski stolp (1. 1. 1951), je štelo bariloško planinsko društvo (Club Andino Bariloche – CAB) že skoraj dvajset let. Ustanovili so ga Argentinci in izseljenci srednjeevropskega izvora (Švicarji, Nemci, Avstrijci) in po zaslugi te družbe je planinska dejavnost v skromnem naselju pod Andi vedno uživala določeno spoštovanje. Ob našem prihodu so bili že vsi zanimivi vrhovi v pokrajini doseženi in bližnje gorske skupine dobro poznane. CAB se je zanimal tudi za poljudnoznanstvena vprašanja, povezana z gorami (favna, flora, varstvo narave). Organizacijsko je bariloški klub v preteklosti združeval smučanje in planinstvo, ukvarjal se je z gradnjo koč in stez, letno izdajal svoj planinski zbornik in v večji ali manjši meri izpolnjeval naloge, lastne vsaki planinski organizaciji.

Prav nič ni torej čudno, da so se slovenski novi naseljenci brž povezali s krajevnimi alpinisti. Vendar se je njihova lastna skupina po razumljivih zakonih načela »svoji k svojim« izoblikovala v posebno družbo, ki se je imenovala »Grupo Escalador Esloveno« (Slovenska plezalska skupina).

Ta družbica je pomenila najaktivnejšo plezalsko skupino ne le v Bariločah, temveč v vsej Argentini. Brž je preseгла viške argentinskih plezalskih dosežkov, izvedla nove plezalne smeri in prevrednotila dotedanja merila. Leta 1952 je naveza Bertoncelj-Jerman preplezala Slovenski zvonik (Campanile Esloveno) v katedralskem gorju in Tumov stolp v gorski skupini Tres Picos južno od Bariloč (o tej gori in o tem plezalskem podvigu je Planinski vestnik pisal v lanskim 4. številki; op. ur.). V tem zadnjem gorovju je isti dan naveza **Pangerc-Šilar** izvedla prvenstveni vzpon na Freyev stolp (Torre Frey). Še danes so te ture zahtevne, pred Slovenci pa so jih zaman poskušale različne naveze. Campanile Esloveno velja že dolgo vrsto let za zrelostni izpit argentinskih plezalcev, medtem ko je Torre Tuma na žalost dobil zločest sloves zaradi nesreče, v kateri sta izgubila življenje dva črnodobski plezalca.

Ne bom navajal prvenstvenih smeri v okolici Bariloč, saj oddaljenemu Evropejcu taka imena komaj kaj pomenijo. Dostavljam samo, da sta klasični turi na katedralski Veliki stolp (2405 m) in na Tronador (3475 m) postali običajni vodniški turi za naša tedanja najboljša plezalca Bertonclja in Pangerca in da njuno plezalsko razdobje še danes lahko smatramo za izredno, saj opažamo, da včasih zdaj pretečejo leta, ko nobena naveza ne doseže vrha Tronadorja, čeprav sta kritični mesti razmeroma kratki. V

Prva zima na katedralskih smučiščih: France Jerman, Janez Fiere in Dinko Bertoncej (od leve na desno)

Use foto: Arhiv Francija Savenca

tistih časih pa sta oba Slovence stala nekajkrat vsako leto na Tronadorju, pristopila z različnih smeri in splezala tudi na dva ali tri vrhove triglave gore na en mah. Kar je treba še posebej omeniti, je to, da so tudi manj znani člani slovenske skupine opravili številne zahtevne in pomembne ture, ki smo jih potem premlevali v deževnih dneh po bariloških kavarnah.

ODPRAVARSKA DEJAVNOST

Tehnična sposobnost in izredna energija slovenske plezalske družine je seveda postala znana v vseh planinskih krogih Srebrne dežele (kot se imenuje Argentina; op. ur.). Čeprav je planinstvo v Južni republiki zajelo razmeroma majhen krog ljudi, je vendar uvrstilo v svoj zbor nekaj izobražencev in podjetnih osebnosti, kot se je to v pionirskih časih alpinizma tudi v Evropi dogajalo. Želja po neznanem in nedoseženem, tako značilna za klasični alpinizem, je zmeraj pogovillala tudi po argentinskem »andinizmu«.

Razmeroma blizu Bariloč se razprostira razsežna poledenela gorska veriga, ki jo pokriva najpomembnejša glaciacija zunaj polarnih ozemelj. V nekaj zadnjih desetletjih so najboljši plezalci sveta usmerili svoje korake v te pokrajine in vse pomembne planinske revije pišejo obširno o Južnih Andih. Toda pred štiridesetimi leti je bilo gorsko območje južno od 45. vzporednika zelo malo znano. Bariloški klub je spremljal napore okrog San Valentina, najvišje gore južnih Andov, ki doseže skoraj štiri tisočake, in ko so novi prišleki dokazali svoje sposobnosti, so bariloški andinisti organizirali odpravo na San Valentin decembra leta 1952. Cesar niso mogli doseči Nemci in Švicarji, se je posrečilo sedmim Bariločanom in med njimi sta prišla na vrh San Valentina Dinko Bertoncej in Tonček Pangerc (18. februarja 1952).

Naslednje leto so Argentinci segli še dlje: začeli so pripravljati odpravo, ki naj bi splezala na Daulagiri, enega od takrat še neosvojenih himalajskih osemtisočakov. V to odpravo je bil vključen Dinko Bertoncej.

Medtem je bariloški klub poslal novo patagonsko ekspedicijo v pogorje Paine na čilskem ozemlju blizu Magellanove ožine. Ta gorska skupina je pozneje močno zaslovela zaradi svojih navpičnih sten in silovitega vetra, ki je sploh poglavitna ovira vsem gorniškim podvigom na patagonskem jugu. Ob prvem obisku Bariločanov je že dostop do najvišje konice Paine predstavljal hud problem in raziskovalni poskusi so komaj utirali prve sledove v nedotaknjeno divjino. Preveč nagel zagon, ki je hotel izsiliti naglo odločitev, je izzval hudo gorsko nesrečo: 17. januarja 1954 je ledeniški plaz zasul **Tončka Pangerca** in **Herberta Schmolja**. V spomin na mrtva tovariša je bariloški klub imenoval dve jezeri v domači katedralski gorski verigi Laguna Tonček in Laguna Schmol.

Malo po tej nesreči je odrinila himalajska odprava. Argentinci sicer niso dosegli vrha Daulagirija, a so prišli v smeri čez »hruško« višje kot katerakoli evropska odprava (maja 1954). Bertoncej je dosegel vršni greben (7600 metrov) in precej let obdržal slovenski višinski rekord (za katerega pa je v Sloveniji zaradi zapore informacij komajda kdo vedel; op. ur.), dokler ni alpinistom iz domovine uspelo organizirati himalajskih odprav in so Dinkovo višino preseгли. Ko je bil slednjič Daulagiri preplezan (leta 1960), so Evropejci ubrali novo, lažjo smer po severovzhodnem grebenu.

»REZERVIRANI« PAINE

Razumljivo je, da je nesreča iz leta 1954 podžgala Bariločane in da smo takrat dosti sanjarili o najvišjem vrhu pogorja Paine. Šele leta 1957 je krenila nova odprava na pot. Zadelala pa je na ovire, ki niso bile ne ledeniki ne stene. Italijanski industrijalec **Monzino** je izposloval pri čilski vladi, da je »rezervirala« Paine za italijansko

ekspedicijo. Čeprav so Bariločani prekršili to smešno prepoved in poskušali z eno samo navezo preplezati prepovedano goro, jim podvig ni uspel. Vendar sta **Carlos Sonntag** in Slovenec **Davorin Jereb** skoraj dosegla vršni, z opasni obokani greben ter začrtala smer, po kateri so pozneje Italijani izvedli vzpon. Medtem pa je druga, večja skupina bariloških plezalcev dosegla vrh Balmacede (2000 m), zanimive še nepreplezane gore nad fjordi Zadnjega upanja zahodno od čilskega mesta Puerto Natales. Pri tem uspešnem vzponu je sodeloval Slovenec **Ivan Aršek**.

Ko se je Bertonec vrnil s Himalaje, ga je argentinski antarktični inštitut povabil k sodelovanju na polarnih ozemljih. Povabilo je sprejel in prebil dve leti na antarktični postaji General Belgrano. Pomagal je pri topografskih in glacioloških raziskovanjih. Kot njegov edini plezalni podvig na šestem kontinentu je treba omeniti plezarijo na robu antarktične celine in skalnem odlomu, ki se imenuje Nunatak Moltke.

(Nadaljevanje prihodnjic)

13. FESTIVAL ŠPORTNIH IN TURISTIČNIH FILMOV

TRIGLAVI IN DRUGE NAGRADE

NUŠA PODOBNIK

Zadnje dni lanskega leta so Novogoričani pravi gostili mednarodno filmsko prireditev – Festival športnih in turističnih filmov. Festival, ki je dobrih dvajset let (od leta 1966) vabil tuje in domače producete in filmske avtorje v Kranj, so tokrat pripravili v Novi Gorici.

Filmsko dogajanje je bilo popestrjeno še z dodatnimi prireditvami in akcijami, od razstav in predstavitev knjig do sodelovanja športnih ekip in do srečanja turističnih novinarjev Slovenije, da bi tako obiskovalcem pa tudi gostom festivala lahko predstavili ne samo dosežke, ki so jih avtorji z vsega sveta zabeležili na filmski trak, ampak tudi del vsakdanjega utripa Nove Gorice in njene okolice.

Planinski vestniki za planinska društva

V Sloveniji je bilo konec lanskega leta 166 planinskih društev, ki so bila naročena na 267 izvodov Planinskega vestnika. Največ društev, predvsem manjših, tistih z manjšim številom članov, ima naročen po en izvod našega glasila, nekatera društva (vendar ni nujno, da so največja) pa imajo naročenih več izvodov, tudi za svoje planinske postojanke: ali na koncu koncev ni lepa pozornost do oskrbnika in do planincev, da lahko ob deževnem vremenu v koči in na toplem listaju po planinskem glasilu! – Kar po deset izvodov Planinskega vestnika imata naročeni planinski društvi Bohinj-Srednja vas in Medvode, šest Ljubljana Matica ter po štiri izvode PD Brežice, Kamnik, Križe, Nova Gorica, Očnica iz Ljubljane, Radovljica in Tržič, po tri izvode pa PD Celje, Domžale, Dol pri Hrastniku, Gorje, Jesenice, Kranj, Prevalje, Ruše, Rečica ob Savinji, SCT iz Ljubljane, Škofja Loka, Trbovlje, Vuzenica in Železničar iz Ljubljane.

Tekmovalni program je predstavil dobro tretjino vseh prijavljenih filmov z vsega sveta. Izredno zanimive filme, ki so nas seznanili s številnimi atraktivnimi športi, športnimi dogodki, dosežki posameznih alpinistov, ki so na neobičajen način spregovorili o turističnih zanimivostih Dunaja, Izraela, o nenavadni Nizozemski, ali pa so bili posneti z izjemno izostrenim poslušom za povezanost športa in turizma, je ocenjevala in tudi ocenila mednarodna žirija, ki ji je predsedoval slovenski režiser in direktor fotografije **Jure Pervanje**, pomagali pa so mu še **Viki Grošelj**, ki ga bralcem prav gotovo ni treba posebej predstavljati, pa turistični strokovnjak **Milenko Šober** in trije tujci iz Belgije, Avstrije in Italije.

Festivalski filmski program je bil tako zastavljen, da so bili dnevi žanrsko zaključeni; izkazalo se je, da bi v tej smeri morali organizatorji razmišljati še naprej in vsaj del vsakodnevnega programa prilagoditi oz. zasnovati tako, da bi obiskovalci dobili kar največ podatkov o določeni temi. Jasno pa je, da ob prvem poskusu, ko prave podobe, kako se bo festival iztek, še ni bilo, tudi teh programskih potez ni bilo mogoče načrtovati.

Ne glede na razmeroma majhno število filmov in video programov v tekmovalnem delu festivala pa so bili lahko tako gledalci kot gosti festivala zadovoljni, saj so bili predstavljeni filmi, ki so na številnih drugih svetovnih festivalih prejeli glavne nagrade ali pa so bili celo proglašeni za najboljše filme leta (kot je bilo to v primeru filma »Pravljica Nizozemska«, »Zimski Dunaj«, »Cerro Torre – Južna stena«, »Finale« – in še nekaj jih je bilo).

Festivalska žirija prav gotovo ni imela lahkega dela, saj je morala med filme razdeliti kar devet nagrad. Po pregledu in ocenitvi vseh se je pokazalo, da avstrijskemu filmu **Curta Faudona** »Zimski Dunaj« zaradi izrednih slikovnih, montažnih in predvsem idejnih kvalitet pripada Grand prix – zlati Triglav.

Film je kakor zimska pravljica, ki nas popelje na Dunaju po nam povsem neznanih ulicah in trgih – kot da bi si jih za nas izmišljali avtorji tega filma.

Povsem drugačno mojstrstvo je žirija videla v filmu **Boštjana Korbarja** »Cerro Torre – Južna stena«. Poleg težavnih razmer, v katerih je bil film posnet, so člani žirije menili, da dajejo filmu poseben čar avtentični, že kar mojstrski posnetki. Zaradi vseh teh kvalitete je film prejel nagrado srebrni Triglav. Bronasti Triglav je ponovno prejel avtor turističnega filma, in sicer Nizozemec **Orlow Seunke** za »Praviljično Nizozemsko«. Povejmo samo to, da je ta film lani prejel neke vrste »oskarja« za najboljši turistični film na svetu v okviru prikazanih turističnih filmov na različnih festivalih.

Film, ki je pred festivalom v Novi Gorici prejel nagrade že v Banffu, Autransu, Bilbau, Hakubi, je v Novi Gorici prejel kar dve nagradi, in sicer za najboljšo povezanost športa in turizma in za najboljšo kamero. Mlad danski režiser **Michael Christiansen** je s svojim filmom »Sled« dokazal izjemno subtilnost in umetniško imaginacijo, hkrati pa je temu dodal še enkratno kamero, ki je še dodatno umetniško ovrednotila ta film.

Boštjan Korbar pa ni bil edini jugoslovanski režiser, ki je prejel nagrado, saj jo je dobil tudi **Tone Frelj** za preprosto, pa vendar suvereno in s polno mero človeške toplote in odgovornosti opravljeno delo v filmu »Biseri Jugoslavije«. Nagrado prispeva že vsa leta Mednarodni komite za širjenje umetnosti in literature s pomočjo filma (C. I. D. A. L. C.), imenuje pa se po njegovem dolgoletnem generalnem sekretarju **Draganu Jankoviću**.

Izjemno montažo je opravil Francoz **F. de Chateaubriand** v filmu »Kata F1« in zanjo tudi prejel nagrado za najboljše zmontiran film. Nagrado sta prejela še norveški film »Finale«, in sicer italijanskega olimpijskega komiteja, med-

tem ko je argentinski režiser **Rolando Santos** za svoj film »Pogovori na severozahodu« prejel nagrado za najboljšo režijo.

Organizatorji festivala so filmskemu programu dodali še spremljajoče prireditve. Slikovno in fotografsko so festival obeležili in popestrili z razstavo 55 fotografij **Staneta Klemenca** pod naslovom »Alpe Jadran«. Koncept razstave je bil enkratna slikovna podoba primarne ideje festivala – povezanosti športa in turizma.

Da bi vsaj malo razgibali projekcije, so novogoriški športniki pred filmskimi predstavami na zelo prijeten in spontan način predstavili svoje najboljše športnike – nosilce različnih priznanj in medalj, od atletov in kanuistov do alpinistov in tenisačev.

Tudi izvenfestivalne aktivnosti novinarjev, predvsem turističnih, so dopolnile dogajanje v Novi Gorici. Ob tem njihovem letnem srečanju je eden od glavnih in najpomembnejših festivalskih sponzorjev, novogoriški HIT, predstavil tudi svoje načrte za letošnje leto, Mladinska knjiga iz Ljubljane pa je predstavila svojo knjigo »Biseri Jugoslavije«.

Poleg vseh teh dogajanj, filmskih projekcij in spremljajočih manifestacij je Interfilmu kot organizatorju festivala uspelo kljub ogromnim težavam vseh vrst razpisati in izvesti natečaj za najboljšo gorniško literaturo v letu 1989 in 1990 in podeliti nagrado »**Nejc Zaplotnik**«. Za najboljšo knjigo je žirija proglasila »Ledeno sonce« **Marjana Manfrede**, medtem ko je **Peter Čizmek** prejel priznanje za najboljši gorniški spis. Ne glede na »začetne« težave festivala v Novi Gorici menim, da je bil prvi vtis izredno dober in pozitiven in da ima ta festival tu vse možnosti, da zaživi in ponovno pridobi nekdanji ugled tako doma kot v svetu.

Scena iz nagrajenega danskega filma »Sled«

BOGATA LEPOSLOVNA BERA

Na mednarodnih festivalih športnih in turističnih filmov, bienalnih prireditvah, ki so bili prejšnja leta v Kranju, lani konec decembra pa prvič v Novi Gorici, skoraj že po tradiciji podeljujejo tudi nagrade na gorniško literaturo – za slovenske knjige, izišle med dvema festivaloma, in za planinske spise, izišle v enakem času. Pred lanskim festivalom v Novi Gorici sta posebni žiriji natančno pregledali in preučili vsa takšna dela; prva komisija se je odločila, da nagrado za književno delo podeli **Marjanu Manfredi** za knjigo *Ledeno sonce*, izišlo leta 1990 v Prešernovi družbi, druga komisija pa je nagrado prisodila **Petru Čizmeku** za dva prispevka, objavljen v *Planinskem vestniku*. Objavljamo obrazložitev obeh komisij, ki so ju prebrali na novogoriškem festivalu. Obe nagradi sta, kot vemo, poimenovani po pokojnem odličnem slovenskem alpinistu **Nejcu Zaplotniku**, ki je na festivalu pred leti kot prvi dobil nagrado za svojo knjigo »Pot«. (Op. ur.)

NAGRADA ZA MANFREDO

Veliko prvencev imamo v slovenski planinski in alpinistični literaturi, ki so postali že takoj po izidu uspešnice. Težko bi na tem omejenem prostoru navedli vse ali vsaj približno vse, zato bi ostal pri eni sami: Nejcu Zaplotnik – Pot. Ta knjiga ni le uspešnica od svojega rojstva sem, ampak je avtorju prinesla tudi prvo nagrado Interfilma za izvirno slovensko planinskoalpinistično literaturo. Čez dve leti smo to nagrado poimenovali po Nejcu.

V zadnjih dveh letih je na Slovenskem izšla vrsta knjig na omenjano tematiko, zato je bil izbor prav gotovo težak in v marsičem morda celo subjektivno krivičen. Ker pa je na začetku letošnjega (leta 1990; op. ur.) poletja v slovenski planinskoalpinistični literarni prostor »vstopila« knjiga, polna svežine, povsem nepričakovana, pa vendar tako dobrodošla, se je bilo pač potrebno odločiti. Marjan Manfreda in njegovo »Ledeno sonce« sta presenetila marsikoga (to mi je povedala celo urednica Prešernove druž-

be). Presenetila s svojo odkritosrčnostjo in komaj razumljivo zvestostjo zgodovinskim dejstvom obdobja, ki ga obravnava. V tej knjigi je zelo malo literariziranja, zato pa v njej pozoren bralec najde veliko resnične literature. Marjan Manfreda piše iz notranje nuje – povedati –, hkrati pa iz čistega veselja. Zato ga je ocenjevalec v *Planinskem vestniku* **Andrijan Lah** imenoval srečnega Sizifa. Marjan nam slika alpinizem, tudi vrhunski in tisti na robu mogočega, kot človeško, človekovo opravilo. Z njim se osmišlja in ne postaja, temveč ostaja **človek**. Menim, da to knjigo velja prebrati. Mitja Košir

NAGRADA ZA ČIZMEKA

Komisija v sestavi **Franci Savenc** (vodja INDOK centra pri Planinski zvezi Slovenije), **Matej Šurc** (novinar) in **Marjan Raztresen** (glavni in odgovorni urednik *Planinskega vestnika*) predlaga **Petra Čizmeku** za Nejčevo nagrado za gorniški spis v letih 1989 in 1990, in sicer za prispevka »Črno beli gorski spomini« z nadnaslovom »Rekvijem za prijatelji, ki jih ni več«, objavljen v lanskem 7. in 8. številki *Planinskega vestnika*, in »Dvesto metrov zamaknjenosti«, objavljen v letošnji (1990) 5. številki PV.

Na straneh PV se Peter Čizmek pojavlja že več let. Niso mu potrebne najvišje gore sveta, da bi se mu odprle zapornice srca in da bi doživetja najvišjega prelila na papir. Hribi, ki so okoli nas, klasične stene in smeri v njih, mu dajejo navdihe za pisanje. Vendar se nikoli ne zgodi, da bi le opisoval tisto, kar pleza; to je zanj samo okvir za mnogo več: za izlete v preteklost alpinizma, v književnost, na čisto druga področja življenja, k prijateljem, ki so, ki so bili ali ki jih ni več, s takih doživljajsko polnih izletov pa se vedno vrača v svoje gore in v svoje plezalne smeri. V vsakem njegovem sestavku preplezamo skupaj z njim kakšno smer, hkrati pa spoznamo tenkočutnega opazovalca Čizmeku, ki ne vidi samo svoje stene in svojega raztežaja, ampak še marsikaj okoli sebe, zunaj sebe in v sebi. Prav presenečen je bralec, ko v njegovem pisanju odkrije podrobnosti, celo malenkosti, ki bi skoraj vsakemu drugemu nič ne pomenile, zanj pa so enako del življenja kot navidez velike stvari. V tem je komisija videla veličino Čizmekovega pisanja, da svojim bralecem svojih gor nikoli noče vsiljevati, ampak jim jih hoče približati do vseh potankosti, odkriti z njih marsikatero tancičco, jih naslikati v čisto pravih in ne preživahnih barvah, s čelo skalo barv, da bi tako nemara vsakdo od bralcev našel svojo barvo. Čeprav je Čizmek alpinist, je zaradi takšnega svojega načina pisanja bran tudi v tistih planinskih krogih, ki ekskluzivne alpinistične literature ne marajo in je zato ne berejo. Petra Čizmeku pa berejo – in tako jih ta avtor nevsiljivo in privlačno seznanja s tem segmentom gornišva – z alpinizmom.

Marjan Raztresen

Naročnina da društveno glasilo je bila včasih znak društvene pripadnosti, nekakšna druga članska izkaznica. V nekaterih društvenih organizacijah je naročnina na društveno glasilo obvezna: skupaj s članarino plača vsak član še časopis, ki naj bi ga poznal, če je prepričan član organizacije. V planinski organizaciji pa kot da to pravilo ne bi veljalo: niti vsak dvajseti član naše organizacije ne bere svojega glasila. Ker bi radi, da bi ga brala večina, prosimo Vas osebno, da poskušate pridobiti nove bralce in naročnike. Za začetek morda svojim znancem pokažite tole številko.

KONKRETEN PRIMER KOMERCIALNE ALPINISTIČNE ODPRAVE

IZZIV VRHUNSKIM »ŠODROVCEM«

Včasih, še pred desetletjem ali kaj, si je bilo nemogoče predstavljati, da bi na najvišje gore sveta, tudi na osemtisočake, šel alpinistično neposvečen človek, preprost »šodrovec«, ki je na tak podvig telesno in duševno (in finančno) tako pripravljen, da bi si ga upal tvegati. Visoke gore so bile zavite v skrivnostno tančico alpinističnih pripovedovanj – in ljudem, ki so bili edini tako visoko, je bilo preprosto pač treba verjeti: njihovim besedam, njihovim napisanim člankom in knjigam in njihovim predavanjem. »Neposvečene« priključene člane odprav, na primer novinarje, so nekatere naše ekspedicije obravnavale kot nekakšno skoraj nujno zlo, ki ga je bilo treba prenašati zaradi še večje popularizacije odprave. Posebno zadnja leta pa so se stvari bistveno spremenile: na Zahodu našega planeta organizirajo podjetni gorniki tako imenovane komercialne odprave, ki se jih lahko udeleži vsak, ki ima denar. Cilji so visoki, privlačni in mamljivi, doseže pa jih lahko vsak, ki to zmore: na koncu koncev je plačal za to, da pride na cilj, nihče mu ne brani, da ne bi prišel, izključno od njega samega je odvisno, ali bo prišel ali ne – če bo le vreme kolikor toliko ugodno.

V Nemčiji organizira takšne komercialne ekspedicije med drugimi naše gore list, Zagrebčan **Bogdan Brakus** z ženo. Ena od zadnjih takšnih velikih odprav, ki jo je vodil, je bila lanskega aprila in maja – na osemtisočak Šišo Pangmo. Skupaj z ženo sta jo vodila za agencijo Hauser, po vrnitvi pa je – za agencijo, zase in za prijatelje – napisal kronologijo tega dvomesečnega dogajanja.

ZAPLETI – ZARADI TRINAJSTICE

Skupina trinajstih ljudi, desetih članov odprave, ki so si pot sami plačali, vodje odprave, njegove žene in zdravnika, je odšla na pot 6. aprila lani, isti dan vmesno pristala v Arabskih emiratih – in se morala dva dni pozneje zaradi nemirov v Nepal uvrstiti v Nemčijo. Čez dva dni je vendarle spet poletela proti vzhodu in 11. aprila pristala v Katmanduju, kjer je bilo še videti sledove demonstracij. Vodstvo odprave je še isti dan poskrbelo za prevoz na Kitajsko in pregledalo skupno opremo ter med drugim našlo nekaj poškodovanih ventilov kisikovih bomb, ki jih je popravilo, zvečer pa opravilo vljudnostni obisk pri agencijskem in svojem poslovnem prijatelju. Dan pozneje sta zakonca Brakus zjutraj odpotovanja prtljago odprave (skupaj z ekspedijskim kuharjem) v obmejno vas s Kitajsko, dopoldne peljala skupino svojih varovancev v svetišča Pašupatinata, popoldne pa na ogled bližnjega kraja Svajambunat, »kjer smo prižgali nekaj sveč za srečen konec naše odprave«, kot je zapisal Bogdan Brakus.

Dne 13. aprila (zdaj sta »v kombinaciji« že dve trinajstici, število članov in datum odhoda) je

Tehničnih težav ni bilo, strmo pa je bilo ponekod zelo

odprava navsezgodaj odšla iz Katmanduja na pot do mostu med Nepalom in Kitajsko. Na drugi strani sta jih čakala prevajalec **Zhao** in zvezni oficir **Chan-pa** – in ekspedijski tovarnjak je lahko zapeljal na kitajsko ozemlje, kjer so prtljago preložili na kitajski kamion. Člani odprave so od tod šli peš dobro uro do kraja Zhangmu, kjer so v slabih treh urah (»brez problemov«) opravili mejno proceduro, pri čemer je moral vodja za uvoženo hrano plačati 190 dolarjev carine in predložiti že prej napisan natančen seznam, tudi v Nepal uvoženega živeža. »Hotel Zhangmu je sicer skromen, vendar boljši, kot smo se bali,« piše Bogdan Brakus. »Večerja je bila celo obilna in okusna. Težave smo imeli le z denarjem. Naši bankovci za 100 FEC so bili preveliki za hotelski barček, kjer smo kupovali pivo in vino. Bolje je prinesli s seboj manjše bankovce.«

Dan pozneje je skupina po slabi cesti odpotovala iz kraja, prekoračila z avti 5200 metrov visok prelaz Tong La, od koder je bil lep razgled na kakšnih 30 kilometrov zračne črte oddaljen vrh

Prvi višinski tabor: medtem ko je v teh »nižavah« žele tamčno, so višja pobočja Šiše Pangme še v soncu

Šiše Pangme, in se kmalu zatem ločila od kuharja, oficirja in večjega dela prtljage in hrane, kar so s tovornjakom odpeljali v bazni tabor. Udeleženci odprave so se od tod z najetim avtobusom odpeljali dalje, spotoma občudovali Čo Oju, hoteli prenočevati v hotelu v kraju Shegar, ki pa je bil zaprt, in so zato pri gompi, budističnem samostanu, našli skromno prenočišče, ki je bilo včasih nemara vojašnica. Spanje je bilo naporno, predvsem zaradi glavobola, ki ga je imela večina, kar je bilo razumljivo, saj so bili 4300 metrov visoko, do tja pa so se dvignili v enem samem dnevu.

DESET DNI TIBETANSKE AKLIMATIZACIJE

Prek prelaza Gyatso (5250 m) so se dan pozneje odpeljali dalje in spotoma zdrsnili s poledenele ceste, z velikim trudom vseh udeležencev pa so avtobus le spravili nazaj na pot. »Zato naj bi v prihodnje od kitajskih partnerjev zahtevali terenska vozila, da bi se izognili katastrofalnim posledicam,« piše vodja odprave. Popoldne so se ustavili v kraju Shiga tse, kjer je hotel »v dobrem stanju, kitajska hrana pa odlična. Tudi glavobol je pri večini popustil.«

Po ogledu samostana Taš Lumpo, kjer so menihi zahtevali za fotografiranje ogromno denarja, »tako da potem ni nihče več fotografiral«, so se udeleženci te komercialne odprave po južni cesti (severna je bila zasnežena) odpeljali v Laso, glavno mesto Tibeta, in se po osmih urah potovanja vselili v odličen hotel Lhasa (nekdanji Holiday Inn). Zvečer se je vodstvo odprave o vseh podrobnostih nadaljnje poti dogovorilo s predstavniki Kitajske planinske zveze in tudi dobilo v najem džipe do baznega tabora.

Naslednjih nekaj dni so »se šli« odpravarji v dvojnem smislu visoki turizem: organizatorji odprave so jih skupaj s svojimi kitajskimi partnerji, med katerimi so bili tudi visoki predstavniki kitajske planinske organizacije, med njimi **g. Kum-bu**, ki je leta 1960 stal na vrhu Everesta, in predsednica komiteja za šport v Tibetu, ki je

že stala na vrhu Šiše Pangme, vodili po Lasi ter njeni bližnji in daljni okolici. Pokazali so jim največje kulturne znamenitosti in naravne spomenike in jih peljali v značilno tibetansko vas, kjer se je ponujalo nešteto slik za fotografiranje. Vodstvo odprave se je tudi dogovorilo s Kitajci za terensko vozilo s šoferjem, ki bo ves čas odprave na voljo samo njim.

Po istih cestah, vendar s skoki na stran so se nato vrnili v Shegar in se od tod 21. aprila v lepem vremenu pripeljali v bazni tabor pod Šišo Pangmo kakšnih 5000 metrov visoko, spotoma pa občudovali Everest in Čo Oju. V baznem taboru so našli tri odprave, Švicarje, Italijane in Japonce. »Prvi dve sta bili v obupnem stanju,« piše Bogdan Brakus. »Prvi so morali dva udeleženca s hudim pljučnim edemom in enega napol hromelega z možganskim edemom transportirati v dolino, Italijani pa so imeli enake težave. Obe skupini sta v rekordnem času prišli iz Katmanduja (1300 metrov) v bazni tabor (5000 m). Na vrhu še ni bil nihče. Japoncev je ogromna skupina, več kot 30 ljudi. Že mesec dni so tukaj, pa so prišli šele do tretjega višinskega tabora...«

Hauserjeva komercialna odprava, ki jo je vodil Brakus, je na dan prihoda postavila v baznem taboru spalne šotore, šotor za jedilnico, stranišče in kuhinjo, naslednji dan pa so člani odprave urejali opremo, kajti že dan pozneje naj bi se odpravili z jaki v goro in postavili prvi višinski tabor. Vodja odprave in zdravnik **Milan Čermak** pa sta se dan po prihodu z džipom odpeljala nazaj v Zhangmu in spotoma odpeljala v dolino še hudo bolnega Italijana, ki se je komaj držal na nogah. Odšla sta, ker je že pred prihodom skupine njihov nepalski kuhar zbolel in odšel v Zhangmu, kjer je zdravnik odprave ugotovil pljučnico. Tako je bilo treba poskrbeti še za njegov transport v Katmandu, hkrati pa na mejni policiji popraviti skupinsko kitajsko vizo.

GORA NAREDI SELEKCIJO

Tisti dan, ko sta bila vodja in zdravnik v dolini, je vodstvo prevzela **Barbara Brakus** in ko sta se moška naslednji dan vrnila v bazni tabor,

jima je poročala, da je skupina z jaki ta dan zgodaj popoldne odšla na goro. Vsi člani odprave se odlično počutijo, je rekla, kar je gotovo posledica 10-dnevnih aklimatizacijskih potovanj po Tibetu. Kolikor sta bila zadovoljna s tem poročilom, nista bila z zahtevo kitajskega zveznega oficirja, ki je bil dodeljen odpravi: za dvodnevno vožnjo z džipom je kar takoj zahteval 280 dolarjev, kar je Brakus odklonil, nakar sta se sporazumela, da se bosta o tem pogajali agencija Hauser in Kitajska planinska zveza. Skupina, ki je bila na gori, je 23. aprila prenočila na višini 5400 metrov, naslednje jutro pa le nekoliko višje gonjači jakov niso hoteli dalje, dokler niso dobili plačila, nakar so le prinesli tovore nekoliko pod prvi višinski tabor, ki so ga člani odprave postavili na višini 5800 metrov. Isti večer sta zdravnik in vodja odprave brez vmesnega prenočevanja prišla iz baznega v prvi višinski tabor, ki bi bil lahko, kot sta menila, idealen naprej pomaknjen bazni tabor, kamor so v resnici vsi člani odprave začeli nositi hrano in opremo s kraja, kjer so jo pustili nosači z jaki. Takrat, v tistih petih dneh, ko so prestali tudi snežni vihar, se je že pokazalo, koliko kdo velja – in 29. aprila se je deveterica odpravila višje ter v pet in pol do šest in pol urah prišla do višine 6400 metrov, kjer je postavila dva šotora drugega višinskega tabora. Še isti dan so vsi sestopili v prvi višinski tabor, nekateri peš in drugi s smučmi.

Naslednje dni je vsak delal, kolikor je zmozel: nekateri so počivali v baznem taboru, drugi so se aklimatizirali v prvem višinskem taboru, dva pa sta poskusila napredovati in sta poleg šotora japonske odprave postavila na višini 6900 me-

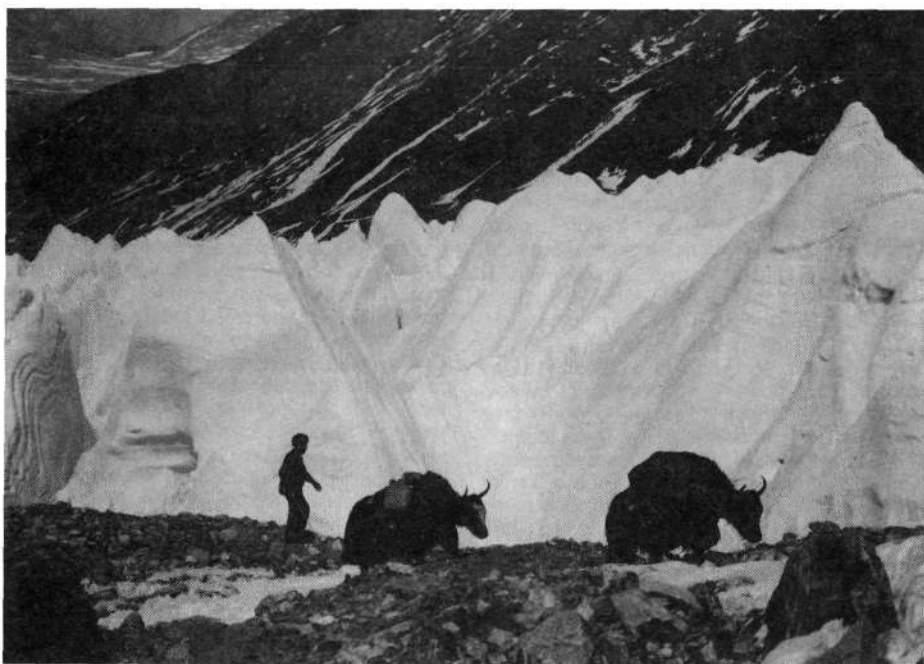
trov tretji višinski tabor, potem ko sta morala premagati strmo pot, na kateri pa ni bilo tehničnih težav. Eden od mož iz odprave je popolnoma odpovedal, ker očitno ni imel dovolj kondicije, obe ženski udeleženci sta prišli v drugi višinski tabor v hudem mrazu in snežnem viharju popolnoma izčrpani, vodju odprave so pomrznili prsti na desni nogi, vendar je njemu in še trem udeležencem vendarle uspelo v hudem vetru v tretjem višinskem taboru postaviti še drugi šotor, nato pa so se vrnili v prvi višinski tabor, kjer so ponoči doživeli hud vihar in hud mraz. Japonci pa so prav tiste dni prišli na greben, vendar tam zaradi viharnega vremena niso zdržali in so se morali takoj vrniti nižje. Dne 7. maja, ko je imel vodja dokaj natančen pregled nad sposobnostmi odpravarjev in ko je videl, kako se kdo s kom razume, je izdelal natančen razpored, kako bodo skupine, ki jih je sestavil, začele vzpon na vrh. Še isti dan so trije najboljši, Helmut, Remo in zdravnik Milan, odšli iz prvega v drugi višinski tabor, druga skupina, v kateri so bili Hans, Elmar, Gerhard in Heidi, pa iz baznega v prvi višinski tabor.

TRIJE NA OSEMTISOČAKU

9. maja je prva skupina odšla proti četrtemu višinskemu taboru, druga skupina proti drugemu in tretja skupina proti prvemu višinskemu taboru. Do tega dne je en sam iz odprave javno izobesil belo zastavo in odnehal. Vodja odprave je namenoma šel s tretjo skupino, »v kateri ni imel nihče razen Barbare in Wolfganga nikakršne možnosti«. Toda v prvem višinskem taboru so srečali Helmuta in Milana iz prve skupine, ki sta menda izgubila vsako motivacijo za nadaljnji vzpon. Tako je Remo iz prve skupine

Nevarno prečenje prav pod vrhom Šiše Pangme

Proti prvemu višinskemu taboru so pomagali nositi jaki
Vse foto: Bogdan Brakus

sam ostal tam zgoraj, odložil nahrbtnik pod štirico in se vrnil spat v trojko, kamor mu je vodja odprave sporočil po radiu, naj se odloči, ali bo sam poskusil priti na vrh ali pa bo še koga čakal. Vodja je tudi opazil, da niti druga skupina ni napredovala harmonično, saj je eden vedno močno zaostajal. – Nihče iz te odprave ni hodil navezan, medtem ko so imeli Japonci do četrtega višinskega tabora napeto fiksno vrv. Za prvo skupino naj bi bil 10. maj tisti dan, ko naj bi prišla na vrh. Vendar vodja z edinim iz trojke ni imel nikakršne zveze, ker je onemu tam zgoraj zmrznil oddajnik. Šele pozneje je zvedel, da je ta dan prišel na greben, postavil šotor za četrti višinski tabor in tam sam prenočil. Druga skupina je šla v tretji, prva pa v drugi višinski tabor. Dva iz tretje skupine sta odnehala in se vrnila, tisti, ki je spočetka kazal najmanj, pa se nikakor ni hotel vdati.

Dne 11. maja je Remo, edini, ki je ostal iz prve skupine, sam prišel na zahodni vrh Siše Pangme (8033 m), kar je bil prvi vzpon na ta vrh po dveh letih. »Ko sem tistega dne z Barbaro in Wolfgangom prišel v tretji višinski tabor, je bila druga skupina v obupnem stanju,« piše Bogdan Brakus. »Till, Hermann in Gerhard so odnehali, Heidi bivakira pod štirico, le Elmar in Hans gresta po načrtu proti štirici.«

Slednja sta naslednji dan ob šestih zvečer tudi prišla na glavni vrh (8046 m). Heidi, Wolfgang in Till, ki si je medtem premislil in je spet hotel na vrh, so odšli v štirico, Barbara in Bogdan pa sta ostala v bivaku pod tem taborom. Zdravnik Milan in Helmut sta ta dan s smučmi prišla na severni vrh (7400 m), kar je bil nasploh prvi vzpon na ta vrh s smučmi. Naslednji dan sta

hotela z Barbaro in Bogdanom v četrti višinski tabor in nato na vrh; to bi bila zadnja skupina, ki bi šla na najvišjo točko.

UMIK Z VIHARNE GORE

Vendar je te načrte prekrižal strahoten vihar, ki je ponoči pometal po gori. Vodjo je posebno skrbelo za četrti višinski tabor, ki je bil na izpostavljenem mestu v višini 7350 metrov, medtem ko je bil bivak v višini 7050 metrov nekoliko bolj zavarovan. Noč je bila dramatična, okoli poldneva pa je druga skupina prišla iz četrtega višinskega tabora – in tudi Remo je bil poleg, ki je hotel počakati na zadnjo skupino in z njo iti na glavni vrh. Medtem je veter razdejal četrti višinski tabor, a sta Milan in Helmut še kar čakala v trojki na lepše vreme. Vendar ga ni bilo: veter se je naslednji dan celo spremenil v vihar, satelitska vremenska karta, ki so jim jo razložili po radiu iz baznega tabora, pa ni dajala nikakršnega upanja na izboljšanje. Zato se je večina odločila umakniti v nižje taborne. »Sestop je bil dramatičen,« piše Brakus, »kajti sledove je zametlo. Na izpostavljenih predelih med drugim in tretjim taborom smo se morali navezati. Prav tako kot Barbara sem bil tudi jaz čisto na koncu z močmi. Remo in Hermann sta še ostala v tretjem višinskem taboru in upala v teoretične možnosti...«

Dne 15. maja sta s pobočja gore sporočila, da je vihar še hujši kot prejšnji dan – in tako so se začeli vsi razen Rema umikati v dolino, pri čemer je akcija pomoči v enem od taborov trajala skoraj do polnoči. Dne 16. maja, potem ko je vodja odprave ultimativno zahteval od Rema, naj se vrne v dolino, so spet bili vsi člani te komercialne alpinistične odprave v baznem

taboru – in trije so se lahko pohvalili, da so bili na vrhu osemtisočaka.

Le tri dni pozneje so vsi skupaj naredili izlet k Paiku Tso (4800 m), kakšnih 40 kilometrov od baznega tabora oddaljenem jezeru – in trije so se v peklensko mrzlem vremenu in enako mrzli vodi za zelo kratek čas celo okopali v njem. Samo dan pozneje so pospravili bazni tabor (in isti dan zvedeli, da so na vrh prišli tudi sosedje Japonci, za kar so jim čestitali) in se odpeljali v dolino, še dan pozneje pa so prestopili kitajsko nepalsko mejo in zvečer v hotelu Shankar v Katmanduju po kopeli uživali v toplih sobah in pri dobri hrani. Naslednje tri dni so še ostali v Katmanduju, vendar so se pri nekaterih šele tam v celoti pokazale posledice izčrpanosti z

odprave in eden od članov odprave je za kratek čas celo padel v nezavest. Dne 25. maja so se vsi zadovoljni vrnili v Frankfurt.

Tako se je uspešno končala ena od številnih komercialnih odprav, ki jih organizirajo na najvišje gore sveta. Vodja odprave mora biti kajpada avtoriteta, ki zna držati vse niti v svojih rokah, vsekoli mora sodelovati s člani odprave in biti z njimi, pa prej mora biti vse natančno dogovorjeno in urejeno s partnerji – domačini pod gorami. In srečo mora imeti vodja z ljudmi, ki so se odločili za svoj denar priti na goro svojih sanj; na koncu koncev bi se lahko našel kdo, ki bi rekel, da je pač plačal vrh in naj ga spravijo nanj, kakor vedo in znajo ...

DENALI ALI MOUNT MC KINLEY (6194 m) – GORA POD ZVEZDO SEVERNICO

ALASKA – DEŽELA ZADNJIH OBZORIJ

JANEZ BIZJAK

Junija 1990 sta bila na Alaski **Stane Klemenc** in **Janez Bizjak**. Kako sta doživljala deželo na vratih Arktike in najvišjo goro Severne Amerike, govore odlomki iz popotnih zapiskov. Mount Mc Kinley se po novem spet imenuje s starim indijanskim imenom Denali. V slovenskem prapovpisu je zapisano Aljaska in ne Alaska. Ni znano, zakaj vmesni j daje bolj slovenski videz. Slovenci tam zgoraj uporabljajo izvirno obliko Aljaska. (Op. ur.)

Alaska ima dve krajinski podobi. Prva predstavlja bujno eksotično zelenje: ena sama eksplozija zelenega se v poletnih mesecih razliva čez dolinski in sredogorski pas, čez komaj prehodne pragozdove, čez tisočera jezera in močvirja, med tisočeri rekami in njihovimi meandri. Temno zeleno valovanje se umirja v tundri in tajgi, kjer grbinast vihar gosto poraščene tundre prehaja v večni led in sneg. Bela podoba je druga, enako značilna krajinska identifikacija Alaske: neskončno dolgi ledeniki ter v sneg in led odeta gorovja. Alaska je dežela bogatih naravnih virov in dežela nepokvarjene divje narave. Sanje izbirčnih pustolovcev. Sanje obupanih in ubožanih, ki so daleč na severu iskali in našli novo življenje. Zastava Alaske je preprosta, hitro zapomnljiva in polna simbolike: ozvezdje Velikega voza in zvezda Severnica, oboje na temno modri podlagi. Vihrá na vseh javnih poslopih, na nekaterih privatnih hišah in na šotorih pod Denalijem. Zato tudi Denali imenujejo gora pod zvezdo Severnico.

LEDENIK KAHILTNA

Četrtek, 7. junija.

Bazni tabor na višini 2000 metrov je izhodišče za vzpone in plezalne ture na Denali, Mount Hunter in Mount Foraker. Letalo zasebne družbe Doug Geeting Aviation naju je odložilo ob

Narodni park Denali: z letalom je mogoče bodisi poleteti na panoramski polet nad parkom bodisi do baznega tabora pod goro, ki je izhodišče za gorniške podvige

19. uri na rahlo nagnjenem zasneženem ledeniškem pobočju, razoranem od letalskih smučin. V bazi je živahno. Alpinisti in gorski popotniki z vseh koncev sveta. Eni se vračajo z gora in čakajo na prevoz v dolino, drugi prihajajo in se pripravljajo na vzpone. Z majhnimi letali na smučeh opravljajo prevoze podjetniki iz naselja Talkeetna: Denali Aviation, K2 Aviation in Doug Geeting kot naslednik Clifta Hudsona, legendarnega letalskega pionirja na območju Denalija. Letala se med seboj razlikujejo po značilnih barvah (Dougova so rdeča), dežurni ranger v radijskem šotoru na ledeniku jih loči celo po zvoku.

Današnji četrtek je bil pester dan. Zjutraj sva v Anchragu nazadnje jedla »civilno« hrano v

restavraciji McDonald, ker je bila edina, ki so jo odprli ob sedmih. Po zajtrku sva našla železniško postajo v trenutku, ko je vlak, slovita modro rumena kompozicija dvonadstropnih vagonov z razgledno teraso pod polkrožno stekleno streho, Alaska Railroad, zapuščal Anchorage in popeljal turiste proti severu v prestolnico alaskih zlatokopov, v Fairbanks. To je tudi prava smer proti Denaliju. Zamuditi edini vlak pomeni zamuditi en dan. To pomeni zamuditi en dan na muhastem in večno spremenljivem Denaliju. Zadrega sta naju rešila zakonca Doroty in Joseph Bear ter naju in najine nahrbtniške kredence brezplačno popeljala v 150 milj oddaljeno Talkeetno.

Spoznali smo se po naključju prejšnji dan, ko sva po Anchragu iskala Slovence. Doroty je po rodu Poljakinja, Joseph pa Madžar. Rekel je, da že dvajset let ni videl svojega nekdanjega prijatelja, ki živi pozabljeno in odmaknjeno nekje v neprehodnih gozdovih blizu Talkeetne. Iz leta v leto odlaša z obiskom, midva pa sva pripomogla, da se je končno odločil. Odpeljali smo se dve uri za vlakom: midva iskat letalo proti Denaliju, onadva iskat prijatelja, za katerega sploh nista vedela, če še živi.

Doug Geeting nama je obljubil letalski prevoz do baze še isti dan proti večeru. Besedo je držal in poleteli smo nad zeleno divjino srednje Alaske. Iz zraka se ne da prešteti gozdov, jezer in močvirij, hudourniških rek in meandrastih rečic. Neobljudena in neprehodna dežela brez cest. Tu in tam se pokaže kakšna skromna stezica. Do baznega tabora je sicer mogoče priti tudi peš: deset do štirinajst dni obupnega čofotanja in iskanja prehodov čez labirint močvirij in rek, mimo griziljev in skozi gosto zaraščeno grmovje. Nekatere ameriške skupine si privoščijo tudi takšno avanturo. Vendar s posebno opremo za take pohode.

Pilot nama je naročil, da morava biti nazaj v bazi v šestih dneh. Zatem da ne bo več vozil, ker bo na ledeniku premalo snega za pristaja-

nje. Zamudnike bodo vozili helikopterji (kar bo trikrat dražje) ali pa bodo morali peš. Kako je videti ta peš vrnitev, je vsak spoznal med poletom do baze.

Večina novincev je po pristanku v bazi skopala luknje v snegu in postavila šotore. Midva sva si sposodila dvoje sani, nanje naložila in povežala vso kramo, ki se je ni dalo stlačiti v nahrbtnike in ob 20. uri zapustila bazo. Stane je rekel, da nisva prišla v bazni tabor spat, ampak morava čimprej proti gori. Noč naju ne bo preganjala, saj dan traja 24 ur. Zato naprej, dokler naju utrujenost ne bo vrgla v spalne vreče! Toda naprej je pomenilo najprej 200 metrov navzdol do dna ledeniške doline in s tem izgubo dragocenih višinskih metrov. Normalen pristop na Denali namreč vodi mimo serakov in skritih razpok po neskončno dolgem ledeniku Kahiltna vztrajno navzgor proti zahodnemu grebenu West Buttres.

WINDY CORNER – SKOZI VIHARJE DO SONCA

Debela plast svežega snega je stlačila najin šotorček v taboru 3 (višina 3300 m) v nobogljeno in komaj uporabno gmoto. Koliko nas je bilo v taboru, se ni dalo videti. Ne zvečer, ko sva se med snežnim metežem utrujeno omotična zvelkla v spalne vreče, niti zjutraj, ko smo v slepeče bleščečem soncu čakali drug na drugega, kdo bo prvi upal zaorati globoko gaz v nov sneg na strmem pobočju.

Začeli so Japonci. Bili so sredi strmine, ko se je odtrgalo pol pobočja. S plazom svežega snega so se odpeljali trije. Eden je ostal na površini, dva sta izginila v belini. Ko se je plaz ustavil blizu šotorov, se je eden sam izkopal, drugega so morali poiskati tovariši iz skupine in mu pomagati iz belega oklepa.

Bil sem prepričan, da bodo Japonci odnehali in počakali, da se bo uletelo. Toda ne, šli so naprej. Sledila jim je skupina Američanov. Tretja sva bila midva s Stanetom. Nova gaz je bila globoka in za moje predstave prestrmo začrtana. Težka kredenca na hrbtu in nerodno naložene sani so vleklo navzdol. S smučmi ni šlo več v tako strmino. Zapičil sem jih v sneg in nadaljeval brez njih.

Windy Corner se imenuje prehod, kjer se križajo in mešajo najmočnejši vetrovi, ki divjajo okrog Denalija. Nevaren je zaradi vihnih vrtincev in oblakov razpršenega snega, ki nevidno dušijo pljuča. Veter je takrat tam začel nepričakovano in silovito. Gaz je izginjala v vedno debelejših snežnih gmotah. Potapljala sva se v strmih zametih in počasi nisva več videla, kje sva. Japonci in Američani so obrnili. Povedali so nama, da je zgoraj nemogoče priti naprej, da je veter premočan in meglene zavese pregoste.

Ostala sva sama. Normalni ljudje bi rekli, da nima smisla riniti navzgor v takih razmerah. Če bi bilo po mojem, bi se vrnila v tabor 3 in v zavetju počakala na izboljšanje. Pohajala je moč, pohajala je volja, v viharju se je izgubljala moja želja, da bi rinil kvišku. Toda Stane je bil odločnejši: silil je dalje in me prepričal, da sva

Bazni tabor na ledeniku Kahiltna na višini 2000 metrov

Labirint rek in rečic na Alaski

nadaljevala. Široka krošnja na hrbtu je bila idealna ovira uničujočemu vetru. Globok sneg in zameti so pomagali, da naju izmenični sunki niso prevrnili in odpihnili na severno stran. Vetrovna ujma ni ponehala niti zgoraj nad robom, ko se je ledenik položil. Skozi zamrznjena očala sem iskal ostanke stopinj in prevrnjene orientacijske zastavice.

Ne spomnim se, da bi se že kdaj v življenju zdel sam sebi tako neumen kot tisto popoldne, ko sem se izčrpano vlekkel kvišku in tonil z vsakim korakom vedno globlje in s šibajočimi kolena vedno bolj nemočno v mehak sneg. Nisem zmožni odgovoriti na najbolj preprosto vprašanje, zakaj vse to počnem. Jedla nisva že drugi dan; ni nama teknilo. Popila sva le nekaj čaja. Oslabljena brez hrane sva se dajala za izjemnim fizičnim naporom. Ne bi verjel, kaj človek zmore, če vsega ne bi preskusil na sebi.

MRAZ NE ZEBE, MRAZ BOLI

Toda moči je bilo vedno manj, nastopala je kriza. Dodatno naju je izčrpavala težka hrana; bilo je je dovolj za štirinajst dni, a se je nisva dotaknila. Tudi na grenlandski avanturi nisem bil tako zdelan in samemu sebi v prezir in usmiljenje hkrati. Le kje je smisel vsega trpljenja? Nihče me ni silil vanj. Strahotno žejem in premražen sem postajal avtomat, ki brezupno rine navzgor.

Od mraza me je bolelo, ne zeblu. Nisem vedel, da pravi mraz sploh ne zebe, ampak boli. Ko je **Viki Grošelj** v svoji knjigi opisoval Denali kot večno izzivanje ledenega pekla, sem njegova doživetja prebiral z rezervo. Tudi nisem verjel alpinistični literaturi, ki opisuje Denali kot najbolj mrzlo goro na svetu: ne zaradi višine, ampak zaradi hudih vetrov. Zdaj sem sam okušal, da so imeli prav.

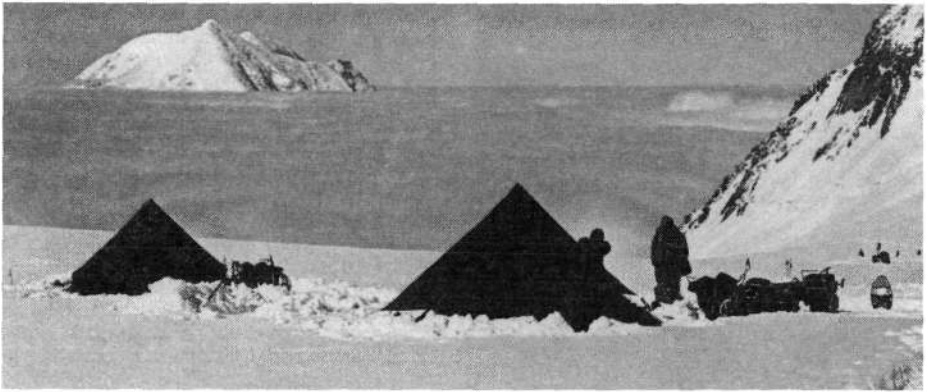
Mrazu in oslabeledosti so se pridružili še krvavi žulji v Koflachovih čevljih. Šlo mi je na jok. Od bolečin, od jeze in od nemoči. Pomilovalno sem se nasmehnil samemu sebi, ko sem se spomnil, da sem na grenlandski odpravi učil, kako je uspeh vsake ekspedicije sestavljen iz treh delov: iz telesne pripravljenosti in zmogljivosti, iz srečnih naključij in iz psihične kondicije. In da je zadnja najpomembnejša, da odtehta veliko več kot prvi dve skupaj. Da je takrat, ko je človek telesno popolnoma izčrpan in misli, da je na koncu svojih moči, v resnici šele na sredi svojih zmogljivosti. Da mora le premagati krizo, zatem pa mu nenadoma odleže, ko se aktivira neslutena rezervna moč, odrešujoča energija, za katero ni vedel. Toda lahko je učiti druge. Še lažje je takšne ugotovitve zapisovati doma za mizo. Najtežje je o lastnih spoznanjih prebrati samega sebe. Kako sredi krize dopovedati sebi, kar si učil druge? Iskal sem torej svojo rezervo, nestrpno pričakoval preropenje in se opotekal naprej.

Nekje sredi nepregledne sivine se mi je zazdelo, da vidim temno liso. Dolgo je trajalo, da sem se privlekel do nje. Stane je pravkar postavil šotor. V prenosni magnetofon, ki mu je služil kot popotni dnevnik, je z izčrpanim in tresočim se glasom opisoval kalvarijo čez Windy Corner. Preveč je bilo mrzlo, da bi plinski kuhalnik zagorel in preveč je pihalo, da bi lahko kaj skuhala. Zaspala sva z izsušenimi in razpokanimi ustnicami. Lakote že dolgo nisva več občutila.

TABOR IV, 4300 m, POD GREBENOM WEST BUTTRES

Fronta viharov oblakov in Windy Corner sta globoko pod nami. Tu zgoraj sije sonce, najlepše gore Alaske štrle nad morjem oblakov. Enkratni pogledi na obzorja našaganih zasneženih grebenov. Idilo toplega sonca je zmotil pristanek ogromnega vojaškega helikopterja. Na robu tabora se je spustil kot črna pošast in dvignil oblak puhastega snega. Prišel je iskat tri ponesrečence, ki so zmrznili na Denaliju, dva Američana in enega Japonca (na gori je bilo tistikrat kar nekaj japonskih skupin). Tisti, ki je bil z njim, je dobil hude ozeblina na nogah. Tovariši so ga držali pod pazduho, ko je nemočno prestavljal debelo ovite noge. Slovo od mrtvega tovariša so Japonci opravili obredno, dostojanstveno in brez patosa: slovo kot slovo in nič drugega. Saj bo vsak enkrat moral stopiti na isto pot...

Koža okrog krvavih žuljev mi je na mrazu razpokala. Ko sem pričakoval, da se bodo žulji posušili in zacelili, so se začeli gnojiti. Značilno boleče cukanje je kradlo spanec in čas v taboru

Tabor 3 (4300 m) pod Denalijem: iz meglenega morja gledajo v prekrasnem vremenu samo najvišji vrhovi okoliških gor

spreminjalo v naveličano obračanje po spalni vreči. Stane je proti vrhu odšel sam.

SESTOP

Z gore sva nazaj do baze potrebovala en dan. Stane je bil na smučeh za dve uri hitrejši. Sestop je bil podoben begu skozi meglo in močno sneženje. Priganjala naju je skrb, da ne bi zamudila zadnjega letala. Peš bi težko zmogla še do Talkeetne.

Ledenik Kahiltna je v enem tednu postal popolnoma drugačen. Spremenil se je v labirint razpok, ki jih ob vzponu nisva videla.

V megli sem zaznaval le ravnino in spuste navzdol. Ko se je včasih malo razkadila in je

sneženje pojenjalo, sem videl pokrajino, ki je nisem poznal. Megla je vse spremenila. Stane je ušel daleč naprej in ga cel dan nisem več videl. Ko sva bila nazadnje blizu skupaj, sem mu zavpil, da bi postavila šotor in počakala, da bo sneženje prenehalo. Tudi gnojni žulji bi se malo umirili. Naredil se je, kot da slabo sliši in je odsmučal naprej. Njegove smučine je sproti zasipal snežni metež. V megli je ostajala vidna le temnejša vdolbina, bedni ostanek Stanetovih smuč, večkrat pa je izginilo tudi to.

V snežni in megleni brezkončnosti ledeniških puščav pod Denalijem sem izgubljeno taval sam. Osamljenost poraja blodnje in strahove: vedno močnejše je prepričanje, da pot ni več prava. Usta so bila izsušena, telo popolnoma dehidrirano. Ne vem kaj bi dal za požirek pijače. Kadar nisem več zdržal, sem požrl malo snega. Veliko ga nisem spravil vase, ker je bil premrzel za razpokane ustnice. Nosil pa sem nedotaknjeno pločevinko športnega napitka, toda odrešujoča tekočina je zaledenela. Pločevinko sem stlačil pod srajco in jo med spustom segreval. Vsako uro sem iztisnil nekaj kapljic, ostali del napitka je kamnito ledeno pozvanjal v pločevini.

Niti pomislil nisem na ledeniške razpoke; toda če bi padel v kakšno, me nihče nikoli ne bi našel. Lahko bi me rešile le sani, ki sem jih kot neznansko težko pokoro vlačil za seboj. V svežem snegu bi jih težko potegnili v razpoko; ostale bi zgoraj in kazale, kje je izginil lastnik.

Bilo je proti polnoči, ko se mi je zazdelo, da je siva lisa, ki bi utegnila biti ostanek smučin, zavila levo navgor. Sem dosegel dno ledeniške doline pod bazo ali pa sem nepopravljivo zašel?

Dobro uro zatem sem dosegel bazne šotore. Stane je najprej povedal, da je prehitel tri skupine, kar bo pomenilo toliko boljši vrstni red pri poletu v dolino. Toda šele po dveh dneh sneženja smo dočakali prvi avion. Še zdaj občudujem pilota, kako se je znal prikraستي skozi oblake, da nas je našel v kotlu med gorami. Vsaj trideset gornikov je čakalo na letala, srečnežev pa je bilo le pet. Midva med njimi, zahvaljujoč se Stanetovemu hitremu sestopu in prehitevanju. Odpeljali smo se brez opreme. Bližala se je nova nevihtna fronta. Najino opremo in tiste, ki so ostali v bazi, so letala pobrala šele čez nekaj dni.

Islamska revolucija na 5000 metrih

V čast enajste obletnice islamske revolucije je Iransko alpinistično združenje organiziralo spominski vzpon na najvišjo točko države, na vulkanski Demavend, visok 5670 metrov.

Povabljenih je bilo več kot deset nacionalnih organizacij, vendar so povabilo sprejele le Kitajska, Indija in Pakistan in poslale svoje petčlanske ekipe.

Indijsko ekipo je vodil slavni alpinist Hukam Singh.

Kljub neugodnim vremenskim razmeram sta vrh 5. in 6. februarja lani dosegli dve močni skupini plezalcev, ki sta preplezali severno (iz vasi Nandel) in severovzhodno steno (odhod iz Renaiha).

Prvič so alpinisti štirih narodov skupaj osvojili to visoko goro, da bi na njenem vrhu razvili svoje državne zastave. V prejšnjih letih je bil Demavend med evropskimi alpinisti zelo popularen, v zadnjih desetih letih pa je povpraševanje po njem zelo upadlo in za daljši čas je šel skoraj v pozabo.

PEKEL V STENI HIMALAJSKEGA OSEMTISOČAKA

ČRNA TOČKA NANGA PARBATA

TOMO JESENIČNIK

Poldne je, ko si na glavo poveznem čelado, Jensu pa se zahvalim za puhasto copato, ki mi je čez noč pogrela pomrznjene prste na levi nogi.

Ne vem, zakaj nisem sestopil že včeraj skupaj z Ivčem in Grego, ko smo se vrnili s trojke. Jezi me, ker nisem videl Silvovega jutranjega poleta v bazo.

Pozdravim prijatelje na dvojki in odtavam po grebenu navzdol. Snežni oblaki se počasi usedajo na pobočja Nanga Parbata, snežna skorja se hreščeče udara, ko nekoliko pod taborom primem za vrvi. Izpod ledu štrlijo dolge snežne sablje, ki so jih pred kdovekoliko leti odprave zabile v večni led in sneg na jugozahodnem grebenu Nanga Parbata. Scefrani klobčiči vrvi so se ugnezdili med skalnimi luskami na ostrem grebenu, vsepovsod bodejo v oči ostanki pisanih travov in vrvi, ki jih le še zarjaveli klini priklepajo na to neprijazno črno skalovje. Ogromno te in podobne svinjarije leži na gori: kot da bi nekoč velikan v ogromni vreči vlekel vso to potrebno in nepotrebno navlaklo na vrh Nanga Parbata; vreča se mu je zataknila v ostre robove granitnih skal, nazobčan led mu je razparal vrečo, ki je z vsakim velikanovim korakom izgubila nekaj svoje vsebine, dokler ni vsa ta navlakla tako ali drugače obtičala na gori.

NA VRVI NISEM SAM

Vpnem se v vrvi, ki polzi v oduren navpičen kamin pod robom grebena. Za hip pomislim, da je že večer, tako se je stemnilo. Iz temnega pokrova oblakov se prične usipati babja jeza – sprva narahlo, potem pa vse bolj jezno zaispa špranje v črnih skalah. Zmrazi me, ko se mi za vrat začnejo zlivati curki teh drobnih ledenih zrc.

Vrvi le s težavo teče skozi osmico, nahrbtnik me vleče navzdol skozi ta krušljivo naježen kamin, ki mi je od celotne poti do dvojke še najbolj zopr.

Le zakaj mi je bilo treba prav zdaj sestopati, prav v tej nevihti, in zakaj se že včeraj nisem zmigal v bazo! S Silvom bova tako in tako v bazi počivala dva dni, potem pa s padali odšla nazaj na goro. Proti vrhu!

Iz samoobtožujočih misli me predramijo glasovi, ki so skozi šumenje sodre prodrli iz meglene globine sem gor na krušljivo skalno rebro. Šele ko se spustim po dveh dolžinah vrvi in ko preliščim dolgo prečnico na vrhu strmega snežišča, zagledam pod seboj temni postavi. Peter in Reinmar sta, člana nemške odprave. Menjata dotrajane novozelandske vrvi, ki so nam ob vsakem vzponu in spustu testirale živce. Bil je že skrajni čas, da tudi Nemci postore kaj za skupno stvar na gori. Mi smo napeli 800 metrov vrvi, pa nas še vprašali niso, če jih smejo

uporabljati. Zaželim jima srečen preostanek vzpona na dvojko in se spustim po novi vrvi. Sodra, ki v divjih sunkih pada iz temnih višav in se mi sesipa za vrat, me spodbudi, da se kolikor je le mogoče hitro spuščam po trdem snežišču.

Toda ko se hočem vpeti v naslednjo vrvi, je ta napeta kot struna – kot da bi bila na njenem koncu obešena utež. Šele po dolgotrajnem opazovanju zagledam pod seboj človeško postavo, ki se s počasnimi in okornimi gibi spušča po zaobljenem grebenu. Verjetno je član nemške odprave, saj od naših danes ni nihče šel v goro. No, naposled se mi tako zelo spet ne mudi; počasi bom šel za njim in pazil, da ne sprožim kakšnega kamenja, ki bi onega spodaj lahko zadel. Pri vsakem klinu, ko čakam, da oni pod mano sprostijo vrvi, se vsedem ali počepnem in prislunhem šelestenju snežnih kroglic po čeladi. Otoplilo se je, sneženju pa se je pridružil še veter, ki pošilja babjo jezo v oči, ušesa, za vrat in za rokav.

KAMNITI IZSTRELKI V ŽLEBU

Ustavim se kakšnih sto metrov pred vstopom v ozek žleb, ki se počasi spušča in širi navzdol proti taboru ena. Gledam onega spodaj, ko se z negotovimi gibi pripravlja, da bo prečkal žleb na mestu, kjer je širok le deset metrov. Prav tam nam je kamenje že večkrat presekal vrvi, vsako zadrževanje v tej prečnici pa je izzivanje usode. Spustil ga bom torej daleč naprej, da se med sestopom ne bova ovirala, potem pa bom pohitel za njim.

Na zasneženi granitni plošči me spodnese, toda na srečo sem pripet na vrvi. Preklinjam in le s težavo dvignem okoren nahrbtnik. Pred prečnico za hipec počivam, potem pa z dolgimi koraki ob vrvi prečkam ledeno pobočje. Že sem na drugi strani pri klinih, ki držijo vrvi za navzdol.

Ko se hočem vpeti v vrvi, zaslišim od zgoraj bobnenje. Prešine me: »Kritje! Nimam kritja...!« Prilepim se na skalo, z levo roko krčevito stiskam vrvi, ledeno mrzla voda, ki teče po kamnu, mi curlja po obrazu. V trenutku nastane okrog mene pravi pekel: skale se s truščem in pokanjem razbijajo ob straneh žleba, kamniti izstrelki prebadajo ozračje, žvižgajo in sikajo tako blizu, da se mi zdi, kot da čutim piš, ki potegne za njimi. Mižim, glavo potegnem med ramena in se poskušam še bolj prilepiti ob skalo, ki mi je edino zavetje. Ozračje se napolni s smradom po žveplu, trušč se stopnjuje.

Naenkrat začutim udarec v nahrbtnik. Samo da me ne zadene! Pa saj bo menda minilo! Še malo, samo še malo... Sekunde se vlečejo, pokanje pa ne pojenja. Pomislim, da sem menda vendarle na varnem, v zavetju. Takrat pa – udarec. Možgane mi prebode bolečina, strahovit udarec v komolec desne roke me zamaje na stojišču, z levo roko podzavestno zgrabim klobčič vrvi. Zaradi silovite bolečine, ki mi trga

desno roki, kričim »Roka, roka, moja roka...«
 Obraz pritiskam na mokro skalo. Ali bo trušča
 sploh kdaj konec? Kaj če me zadene še enkrat?
 Samo ne še enkrat! Zalotim se, kako na glas
 prosim nadnaravne sile, v katere nisem nikoli
 verjel, naj zaustavijo kamenje, ki neusmiljeno
 pušča po žlebu. Bolečina me bode in kljuva,
 solze mi zalivajo oči. Toda počasi se padajoče
 kamenje vendarle umirja in zatem le še v
 presledkih kakšen kamen s srhljivim brnjenjem
 prileti po žlebu.

Tresem se in jokam. Desna roka mi mrtvo visi
 ob telesu. Vsak gib mi povzroča strašne bole-
 čine.

HUDO POŠKODVANI PLEZALEC

Pa zaslišim glas: nekdo kriči. Ali je oni tam
 spodaj? Zaslišim še več glasov in vsi so ujeti v
 bučanje vetra in v šelestenje sodre. Ne razu-
 mem jih. Gledam v globino pod seboj, toda
 napeta bela vrh se že po nekaj metrih izgubi v
 megleni sivini.

Dol moram! Čimprej moram iz tega smrtnega
 žleba. Toda kako? Vrv je napeta, niti za milime-
 ter je ne morem premakniti. Kaj se dogaja
 spodaj?

Z levo roko ovijem vrv in jo močno stisnem v
 dlan. Pričnem se spuščati. Vendar moram biti
 previden, kajti vsak zdrs bi pomenil konec. Vrv
 se zažira v volneno rokavico, peče me dlan.
 Prispem do skalnega skoka in pod seboj zagle-
 dam temno postavo. Saj to je vendar Etienne,
 eden od treh Francozov, ki so člani nemške
 odprave! Visi vpet v vrvi na robu skalnega
 skoka. Spustim se čisto k njemu. Hrope, ječi,
 poskuša nekaj izgovoriti. Ne razumem ga.
 Sključen visi na vrvi in govori nerazumljive
 francoske in nemške besede. Od tod morava,
 čimprej morava od tod, mu rečem. Ne odzove
 se. Snamem mu nahrbtnik in ga pripnem na
 vrv. Postavi se na kolena. Desno polovico
 telesa ima očitno hudo poškodovano. Rama je
 povešena, roka mu visi ob telesu – enako kot
 meni. Hitro morava od tod, Etienne, zelo hitro!
 Žlobudra nekaj nerazumljivega, očitno je v šo-
 ku. Z levo roko mu poskušam razvozlati štreno
 na plezalnem pasu. Vsekakor ga moram vpeti
 v osmico, hodil pa bo že lahko sam. Toda vozec
 kot nalašč ne popusti: med Etiennevim zdrsom
 se je mokra vrv močno zadrignila. Odreveneli
 prsti grabijo v zmešnjavo vrvi in le s težavo
 rahljam vozec. Pa saj se vsak hip lahko na naju
 ponovno vsuje kamenje, kajti tukaj sva brez
 kritja!

Končno mi le uspe in ga vpnem v osmico. Hitro,
 Etienne, počakaj pri naslednjem klinu!

Počasi in negotovo se spušča v globino. Vsakih
 nekaj korakov obstoji in izpljune kri. Verjetno
 ima notranje poškodbe. Sam pogledujem nav-
 zgor in prisluškujem zvokom nad sabo. Minute
 se vlečejo. Kaj vendar mečka tako dolgo?
 Vendar moram počakati, da sprosti vrv. Klečim
 na skalnem robu in prosim goro, njo osebno,
 naj še malo zdrži zgoraj naslednjo pošiljko
 kamenja.

Kričim v meglo: »Ali si že pri klinu?«
 Odgovori mi le veter. Zgrabim vrv in se poženem navzdol.

Nanga Parbat: koliko tragedij se je že odigralo v teh stenah!

Dereze rezko škrtajo po skalah. Pri klinu ga
 prepnem. Hitreje, hitreje, ga priganjam, čeprav
 vem, da hitreje ne more. Predolgo sva namreč
 že v žlebu in vsak hip lahko spet kaj prileti.
 Ponovno čakam, kdaj bo Etienne sprostil vrv,
 pa ne zdržim in se spustim k njemu. Vrv mi je
 spotoma prežgala rokavico in se mi zdaj zažira
 v levo dlan. V desni roki pa kljuva in kljuva.

RANJENCA DVEH ODPRAV

Le še nekaj metrov sem od Etienna, ko nad
 nama znova počí. Planem navzgor proti štrleči
 skali – pa je že prepozno. Kot pest velik kamen
 me z vso močjo zadene pod zapestjem v desno
 roko in skeleča bolečina se takoj razlije po
 poškodovanem udu. V istem hipu dobim še
 udarec v glavo. Močan pok mi odzvanja v
 ušesih, toda čelada je zdržala. Zaboli me v
 vratu, droben izstrelek obtiči v ovratniku vetrov-
 ke. Ropot pa še kar narašča. Kamenje leti tako
 blizu glave, da me spreletava srh. Ali je to moj
 konec? Zdaj-zdaj bo top udarec naredil temo v
 mojem telesu. V mislih mi pred očmi plešejo
 trupla poražencev, ki so v Eigerjevi steni več
 let visela na vrveh in kljubovala vremenu, ker
 pač ni bilo nikogar, ki bi jih lahko snel in prinesel
 v dolino. Ali bo tudi z menoj tako in ali bosta
 najini trupla obvisela na vrveh le nekaj sto metrov
 nad prvim taborom, da ju bo kamenje scefralo
 do kosti?

Pa spet nastane tišina. Etienne je še tam,
 kamenje ga je zgrešilo.

Spet čakam in čakam. Še trikrat prepnem Etienna, sam pa se za njim spuščam z levo roko, ki jo že grabi krč od silovitega stiskanja vrvi. Desna roka pa strašansko boli.

Snežišče se položi; še sto metrov – pa bova na varnem. Etienne obstoji; kaj je spet? Pokaže mi derezo, ki mu visi s čevlja. Pa prav zdaj se je moralo to zgoditi! S težavo mu naravnem derezo – in že sva na grebenčku, pod katerim se skrivajo šotori tabora ena. Rotim ga: še malo, še deset metrov, saj še vedno nisva na varnem! Hoče sestiti, pa mu ne dovolim: ne, Etienne, samo še malo!

Stemni se. Ali je sploh kdo v enki? Kličem, vendar odgovora ni. Pustim ga na varni polički, sam pa še nekaj metrov sestopim na rob. Nasproti mi pride Alain. Kje, za vruga, pa je bil prej! V glavi mi tolče in kljuva. Iz šotora se prikaže zaspana poševnooka glava. Prišli so torej Japonci! Isabelle mi nekaj ponuja, vendar nič ne vidim. Solze mi zalivajo oči, bolečina se je spet zarila v možgane. Tema je in dežuje. V

bazo moram, in sicer takoj. Obrnem se; ne sme videti, da jokam. Odpravim se navzdol. Žalostno spoznanje mi zvabi v oči še več solz: zame je odprava končana...

Ponoči se je Etiennu v prvem taboru stanje poslabšalo. Začel je bruhati kri. Naslednje jutro so odšli na pomoč naš zdravnik in nekaj članov naše odprave. S pomočjo Nemcev in pakistanske vojske so ponesečenca do večera prenesli v bazni tabor, naslednje jutro pa ga je helikopter prepeljal v dolino. Francosko veleposlaništvo je zanj takoj naročilo posebno letalo, ki ga je odpeljalo naravnost na kliniko v Pariz. Prestal je dve zahtevni operaciji, kajti imel je popolnoma zdrobljen desni ramenski obroč, zlomljeno lopatico in zlomljenih pet reber, od katerih sta se mu dve zapicili v pljuča. V pismu, ki mi ga je pisal mesec dni po operacijah, je dejal, da dobro okreva in da ga spet vleče v hribe.

NOČ, KO ČLOVEK DOZORI

REŠITEV IZ LEDENEGA OBJEMA

JOŽE ZUPANC

Samo še enkrat me fotografiraj, da bova imela spomin na to temno, mrzlo luknjo v tem pobočju, preden se odpraviva v dolino, v življenje, na tiste zelene trave pod Nanga Parbatom...

Nikakor ne morem zaspati; čakam, da bomo krenili iz dvojke v višji tabor. Tako vstanemo že opolnoči, da se pripravimo in najemo za naslednji dan. V soju svetilk nato tipamo po temi in iščemo prehode mimo granitnih blokov. Z mano so še Čif, Dragan iz Sarajeva in Steve iz Amerike. Sami dobri prijatelji, čeprav smo z različnih zemljepisnih dolžin in širin. Imamo isti cilj in vsi imamo radi hribe, kar je pri tej stvari tudi pomembno. V enem dnevu moramo priti do tabora tri, ki stoji na višini 7100 metrov.

Prve ure nam gre delo dobro od rok, saj je sneg trd, dereze, kladiva in cepini pa dobro prijemajo. Okrog in okrog je še trda tema, le snopi svetlobe kažejo, kje gre prijatelj. Mraz vse bolj pritiska, nekje za snežnim robom se malo svetlika in v eni uri se bo zdanilo. Treba bo pohiteti, da nas sonce ne ujame na tem južnem pobočju, kjer se bomo pekli in trpeli hudo žejo.

Ura je šest; čas je torej, da se javimo v bazni tabor. Ustavim se in iz nahrbtnika vzamem oddajnik – in že se pogovarjava s Tonetom, ki ga zanima, kako se počutimo, hkrati pa nam vse mogoče naroča. Meni ni kaj dosti do pogovora, saj me grozno zebe v roke – on pa je v bazi na toplem; kljub temu vztrajam, saj nam na koncu koncev vsaka novica iz doline veliko pomeni.

Medtem mi je Čif že krepko ušel naprej in se skrtil za kamnito galerijo. Peham se za njim, kolikor mi dopuščajo moči, za menoj pa sope Dragan in še nižje Steve. občutek imam, da tega pobočja ne bo ne konca ne kraja, hkrati

pa se tolažim, da nekje nad temi ogromnimi granitnimi bloki strmina popusti in da bom zagledal uravnavo s taborom tri.

Nekako se pretoičem mimo tega kamenja in pridem na tisto tako zaželeno uravnavo, kjer zagledam šotorček in poleg Čifa, ki pa mi pove, da je ta šotor nemški, da torej ni pravi, da ni naš, kajti naš naj bi bil nekoliko višje. Na koncu koncev ura še ni pozna, komaj devet je; toda če bi hotel biti pesimist, bi moral ugotoviti, da sonce že pošilja vroče žarke na ta sneg in skale, tako da bi bilo najprijetneje kar zaspati. Z očmi iščeva nadaljnje prehode, pa se ne moreva odločiti, saj je nad nama eno samo ogromno snežišče, kjer močno smrdi po plazovih. Veliko sreče bomo potrebovali, da se ne bomo znašli v plazju.

ŠTEF SE ODLOČI VRNITI

Steve, ki ga kličemo kar Štef, je zelo utrujen in ne more ne jesti ne piti. Odloči se, da bo še malo počival in pozneje odšel za nami. Med vzpenjanjem se večkrat ozrem, da bi videl, ali nam že sledi – in naenkrat kar ne morem verjeti, da se vrača v dolino. Torej je v resnici tako utrujen in slab, da si ne upa tvegati nadaljevanja in raje sam sestopa. Zasmili se mi, saj je dotlej veliko garal in treniral in prišel iz Amerike, da se nam je pridružil; zdaj pa se je odločil odnehati v lepem, sončnem vremenu – in ves trud je bil zaman. Priznava pač, da je gora to pot močnejša od njega, da ne pozna sentimentalnosti in nima nobenega posluha za človeške želje.

S takšnimi mislimi rinem v vedno globlji sneg, ki mi sega že do pasu. Večkrat me dobesedno potegne v globino in požre; rešujem se tako, da se vržem nazaj po strmini in tako izgubim

dragocene metre, ki sem jih malo pred tem prigaral. Vedno bolj na kratko diham, ne morem in ne morem se nadihati. Prav neverjetno je, kako rineta v ta sneg Dragan in Čif; vendar vidim, da tudi onadva sopihata in vse se mi zdi tako, da tudi preklinjata.

Po treh urah tega utapljanja naposled doseže-mo prostor, kjer je v strmino vsekana uravnava za naš šotor. To je tista tako zaželeno točka, do katere naj bi prišli ta dan. Oddahnem si, da smo končno tukaj, da se lahko napijemo in si odpočijemo. V šotor kar popadamo in si začne-mo z veliko volje taliti sneg za pijačo. To je hkrati vse, kar damo tisti dan v usta, saj nimamo nobenega teka. Ne tekne nam niti suho sadje, ki ga imamo s seboj in ki nam je zadnje dni šlo

še najbolj v slast, čeprav smo po dveh tednih življenja na gori in okoli nje ugotovili, da ni bilo samo dobro, ampak tudi črvido. Kljub temu smo ga še kar jedli, le da smo odtlej vidne črve odstranili. Vendar sem prepričan, da je bilo vmes tudi kaj nevidnih.

UJETA V PAST MEGLE IN SNEGA

Zunaj začne snežiti, oblaki zapirajo poglede v dolino, vrhovi so že nekaj časa v oblakih. Že zjutraj je bila tako lepa rdeča zarja, da se nam je zdela sumljiva, tisto, da je obetala in prej že pogosto tudi prinesla, pa se je začelo zdaj uresničevati: preobrat vremena. Pomislim na ubogega Štefa, ki je sam sestopil in se tolažim, da je še pravi čas prišel v dvojko.

S temi mislimi zaspim, če je mogoče spanje imenovati to, da se trije stiskamo v majhnem šotoru in lahko ležim le na boku, poleg tega pa me boli glava. Kar naenkrat ne vem, ali sanjam ali je res, da ne morem več dihati in da Čif toži, kako strašno ga boli srce. Zavem se in v hipu ugotovim, da to niso sanje. Vidim, da je prijatelj obraz čisto spremenjen; takega še nikoli nisem videl.

In kaj zdaj? Tolažba mu pač nič ne pomaga, ampak je treba hitro ukrepati. Vzajem v roke oddajnik, pokličem v bazo po nasvet in našemu zdravniku Miranu natančno razložim, da Čif ne more dihati in kako ga boli srce. Miran nič ne pomišlja, ampak ukaže, naj bolnika takoj sprava v bazo...

Ali bo to mogoče? Na prvi pogled se mi zdi popolnoma nemogoče ob tako slabem vremenu oditi iz šotora, poleg tega bo kmalu noč in naposled smo vsi trije zelo potrebni počitka.

Čif pa mora sestopiti! Spogledamo se in čeprav nihče nič ne reče, vemo, da vsi mislimo isto: kdo bo šel z njim, oba ali en sam? Niti za trenutek ne oklevam: pred vsemi še tako zaželenimi cilji je človeško življenje in zdravje.

In se pričnem pripravljati na sestop. Dragan bo še ostal do naslednjega dne in bo poskusil naslednji dan priti višje.

Ko stopim iz šotora, mi vrže v obraz sneg; zunaj namreč že pošteno sneži in piha močan veter. Samo s pogledi se poslovimo od prijatelja, saj besede ne gredo iz ust. S Čifom se poženeva v dolino, v tisti globoki sneg, v katerem je polno razpok. V glavnem se premetava in voziva po hrbtu, saj normalnih korakov tu ni mogoče postavljati. V mraku doseževa uravnavo z nemškim taborom. Dolina je vsa zavita v oblake, ki se vse gosteje spuščajo z vrha. Kamnito galerijo bolj slutiva kot vidiva, čeprav sva prižgala bateriji. Nobenega naravnega markantnega predmeta ni, po katerem bi se orientirala, vse je eno samo belo polje. Da bi bilo stanje še bolj katastrofalno, se v hipu popolnoma stemni, pa še megla se priplazi od nekod, tako da izgubiva pravo smer. Zdaj nama ne pomaga niti nobena svetilka.

Prične se nagonski boj za preživetje, ko se človek oprime vsake bilke oziroma vsake zamsli, pa če je še tako nespametna. Po nekaj poskusih prečenja v levo in v desno pa spet v levo se ustaviva in si dopoveva, da morava

Nepalska pomlad: 41 alpinistov na Everestu

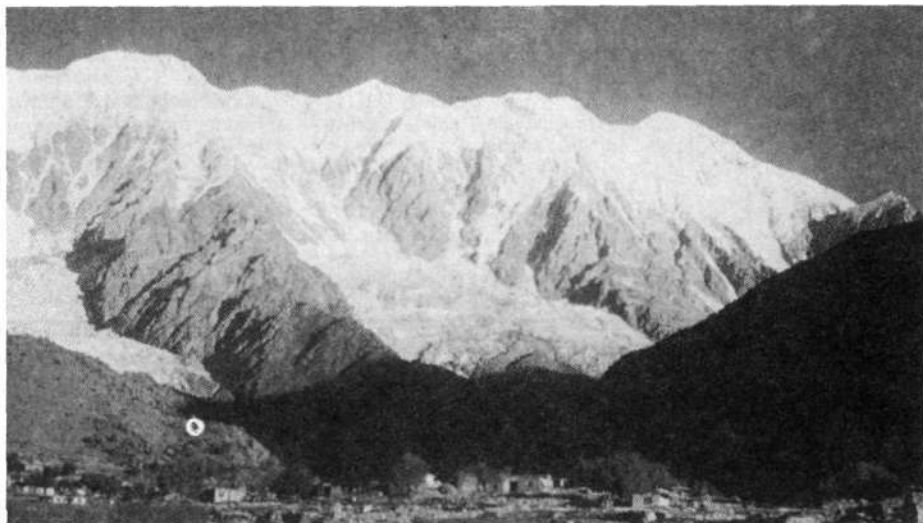
23. aprila 1990: medtem ko so štirje možje, člani močne nepalske odprave, sestavljene iz 49 alpinistov, z uporabo dodatnega kisika počasi napredovali po klasični smeri proti vrhu Everesta, si je malo dalje na Lotseju en sam človek utiral pot po nedotaknjeni južni steni pete gore sveta. **Tomo Česen**, Jugoslovan, je demonstriral, kaj zmore človek – tradicionalnim metodam navkljub. Nova zvezda na himalajskem nebu je navdušila tako zaradi svojega poguma kot zaradi svojega podviga.

Na Everestu ni vse potekalo najbolje: med sestopom z vrha so se štirje Nepalci le s težavo rešili, nekateri za ceno hudih ozeblin, tudi po zaslugi izkušenega Šerpe, 41-letnega **Ang Rite**, ki je ob tej priložnosti že šestič stal na vrhu sveta in s tem postavil absolutni rekord. V karieri Ang Rite je še osvojitev Kangčendzenge in še dveh drugih osemti-sočakov, enega dvakrat in drugega kar štirikrat, vse brez uporabe dodatnega kisika.

V maju je bilo neobičajnih pet dni dolgo razdobje lepega vremena. Takrat je 18 moških in dve ženski po severni in 17 po južni strani prišlo na vrh Everesta – skupno torej 41 alpinistov; še nikoli jih ni prišlo toliko v eni sami sezoni.

Drugi pomladanski dogodki – Prva ženska na Makaluju (8463 m): **Kitty Calhoun**, 29 let, Američanka, je prišla brez uporabe dodatnega kisika na vrh 18. maja, potem ko je preplezala zahodni steber.

Skupno je 13 do 18 odprav, ki so plezale v lanske pomladanske sezoni, doseglo svoj cilj. Običajno povprečje je 50 odstotkov. Pet smrtnih nesreč izmed 300 udeleženih alpinistov pomeni 1,7 odstotka. To je manj od dosedanjega povprečja, ki znaša 2,5 odstotka. Med izginulimi je tudi nepalski veteran **Serpa Wangel**, ki ga je odnesel snežni plaz na Daulagiriju med nemško odpravo pod vodstvom **Michela Dacherja**. Wangel je že pred tem osvojil Daulagiri, še prej pa tudi Čo Oju in Manaslu.

Nanga Parbat: kako si človek drzne na tako velikansko goro?

vzeti pamet trdo v roke. Jasno nama je, da sva se ujela v past.

Treba bo vendarle neke počakati na izboljšanje vremena, misliti bo treba na bivak. Toda kako bova bivakirala, ko sva vso opremo pustila v taboru tri, da bi od tod nadaljevala vzpon proti vrhu tako midva kot tudi vsi drugi, ki bi prišli za nama!

LEDENA HIMALAJSKA LUKNJA

Veliko sem že slišal in bral o bivakiranju, tudi sam sem že večkrat prespal zunaj in me je takrat tudi že pošteno zeblo, toda česa takega nisem še nikoli poskusil tako visoko. Zdaj, ko nama gre zares za nohte, se odločiva za luknjo, ki jo bova skopala v sneg in led, v njej pa bi bila vsaj začasno zavarovana pred mrazom in vetrom. Odločno se torej lotiva kopanja; eden s cepinom koplje, drugi pa z rokami odmetava sneg. Delo nama gre počasi od rok, saj sva pošteno utrujena, poleg tega pa nama veter sproti zasipa luknjo.

Ne vem, koliko časa sva tako kopala, verjetno več ur, preden je bila luknja dovolj velika, da sva se lahko spravila vanjo. V njej sva se počutila kot v konzervi, saj ni bilo niti toliko prostora, da bi stegnili noge. Počasi nama je mraz lezel pod obleko in začelo naju je tresti. Vedela sva, da dolgo tako ne bova zdržala, saj v teh pogojih ni mogoče več ur ležati čisto mirno, za obračanje pa ni bilo prostora. Čif poleg vsega začne tožiti, da ne čuti prstov na nogah. Ker se vsak trenutek počuti vse slabše, se odloči skobacati iz luknje; pravi, da bo zunaj poskakoval na mestu in se tako vsaj nekoliko ogrel. Sam ostanem v luknji, kjer pa mi z mrazom tudi ni prizanešeno. Razgibavam se, kot se vem in znam, ker pač vem, da se moram gibati, ker me lahko le to reši. Pa me kljub temu začne tako tresti od mraza, da me vse boli: premetava me po tisti luknji, kot bi bil na

vzmeteh, čeljusti se sploh ne ustavijo od škleptanja. Isto se godi tudi Čifu. Mislim, da je vsaj 20 stopinj mraza. Toda kljub tako nevzdržnem stanju si neprestano dopovedujem, da morava za vsako ceno zdržati.

Čif me vsakih nekaj minut vpraša, koliko je ura, ob vsakem pogledu nanjo pa se mi vsuje sneg za vrat, zaradi česar mraz še bolj grize. Zdi se, kot da so se kazalci na uri popolnoma ustavili. Najrazličnejše misli mi rojijo po glavi. Spomnim se svojega pokojnega očeta in mame. Spomnim se svoje hčerke Jelene, ki jo imam najrajši na svetu, in vseh prijateljev. Vse po vrsti sem v mislih objemal, kot jih nisem še nikoli. Vsem bi rad povedal, kako zelo jih cenim in kako imam nekatere od njih rad. Tiste ure v mojem srcu ni bilo niti kančka hudobije in slabih misli. Kljub tem mislim pa sva hudo trpela in tega trpljenja sploh ne znam opisati. Mislim, da sva si ta čas želela samo to, da se rešiva iz tega ledenega objema.

NAJLEPŠE JUTRO

Nekako po šestih urah se je končno začelo na vzhodu rahlo svetlikati, kar je pomenilo nov dan, ki sva ga tako težko pričakovala. Ta prebujajoči se dan je bil za večino ljudi na tem našem planetu čisto navaden dan, ki ni pomenil nič več in nič manj kot vsi drugi dnevi, za naju pa je bil najboljši in najpomembnejši.

Ko se je le malo zdaniilo, sva se začela pripravljati na nadaljevanje sestopa. Ugotovila sva, da sva bila le kakšnih deset metrov od prave smeri. Toda preden sva začela korakati, sva se morala pošteno potruditi, da sva premražene in premrle ude nekako odtajala. Človek si v taki kritični situaciji ne more kaj, da ne bi pomislil na čudežno rešitev, za kar je dolžan zahvalo; ne da bi drug drugemu o tem kaj pripovedovala, mislim, da sva oba mislila enako. Pa tudi sebi sem tisto jutro čestital, da sem imel toliko trdne volje, da nisem niti za trenutek izgubil vere v življenje.

Kot prerojena sva hotela stran od te snežne luknje, čim dlje stran, proti taboru dva in naprej v dolino, na zeleno travo, med prijatelje – in z mislijo, da takšne noči ne bo treba preživeti nikoli več v življenju.

Srce mi je pelo in vriskalo, radost je prekipevala v meni, saj sem bil zmagovalec sam nad seboj,

pa čeprav mi ni bilo usojeno stopiti na vrh Nanga Parbata.

Vendar si nisem mogel kaj, da ne bi Čifu tik pred odhodom od te snežne in ledene luknje rekel: Daj, še enkrat me fotografiraj, da bova imela spomin na to temno, mrzlo luknjo... «

TVEGAN ALPINIZEM V SOVJETSKI ZVEZI

TRAGIČNA »GLASNOST«

V socialistični Sovjetski zvezi so bili alpinistični dogodki dolgo časa v ozadju. Potem je Gorbačovova revolucija odprla pot informacijam in »glasnost« se je začela zanimati tudi za alpinizem. Zadnji čas so objavili celo prve podatke o žrtvah v gorah. Tako je prišla v javnost tudi velika tragedija, do katere je prišlo maja lani na Elbrusu.

Epovalne spremembe, ki so v zadnjih mesecih pretresale in v nekaterih primerih tudi spremenile togo strukturo sovjetske družbe, so imele svojega glavnega protagonista v informatiki. Ali bolje, v svobodnem kroženju informacij, ki jih je prej omejevala cenzura, saj je ta, kot vemo, dovoljevala le vdinjanje oblasti in brez usmiljenja jemala družbi enega od temeljev svobode.

To je veljalo tudi za svet alpinizma. Prav zadnji čas pa so prišli v javnost podatki o številnih nesrečah v zadnjih letih. »Vestnik gor« (Moskva) je pred kratkim objavil statistiko iz leta 1989. Iz nje je razvidno, da je v vsej državi tega leta v alpinističnih nesrečah umrlo 42 oseb, kar je občutno več kot v prejšnjih letih. Med letoma 1970 in 1979 je izgubilo življenje v enem letu povprečno 24 do 25, med 1980 in 1989 pa 29 do 30 alpinistov. V letu 1989 je bil vzrok za 19 smrti (45 %) padec, za nadaljnjih 19 (45 %) pa plazovi, padajoče kamenje in drugi »nevarni predmeti«. Podatki iz obdobja 1984–89 pričajo, da so 48 odstotkov vseh smrti povzročili padci, 35 odstotkov »nevarni predmeti«, 13 odstotkov plezanje brez vrvi ali varovanje in 7 odstotkov bolezen ali fizična izčrpanost. Od 19 smrtnih padcev, registriranih leta 1989, je do 70 odstotkov prišlo zaradi opustitve elementarnih pravil varovanja, 5 ljudi je umrlo zaradi iztaknjene vponke in dva zaradi izpuljenega klina.

Dve posebnosti sta značilni za sovjetske nesreče. Več kot 50 odstotkov vseh nesreč se zgodi v zelo zahtevnih smereh (v letu 1989 25 mrtvih v V. in VI. stopnji) in več kot polovica zelo izurjenim alpinistom (leta 1989 je umrlo 22 alpinistov z nazivom »vodnik« ali »vodnik pripravnik«). To dvoje lahko zasledimo tudi v petih do desetih prejšnjih letih.

Kljub vse večjemu številu lahko smatramo, da je število smrtnih nesreč v sovjetskih gorah zmerno, posebno če ga primerjamo z Alpami ali nižjimi gorami Tater, kjer vsako leto v alpinističnih nesrečah umre 20 do 30 oseb.

To pa ne velja za leto 1990, ko je število smrtno ponesrečenih alpinistov v Sovjetski zvezi doseglo tragičen rekord: v začetku maja je na Elbrusu

su v silovitem snežnem viharju umrlo 12, na Piku Lenina v Pamirju pa je snežni plaz pod seboj pokopal še okoli 43 oseb.

Bilo je v začetku maja in silovit snežni metež, ki je planil na to goro, je pokosil desetino alpinistov. To je bila ena od največjih tragedij mednarodnega alpinizma.

Gora Elbrus in Zavelišče enajstih: 12 mrtvih v lanskem maju

V sredo, 2. maja, je več kot dvesto alpinistov zapustilo Zavetišče enajstih na koti 4100 metrov, da bi se povzpeli na najvišji vrh Evrope, 5641 metrov visoki Elbrus v Kavkazu. Zgodaj popoldne, pred 14. uro, se je dvignil silovit vihar, prihajajoč s Črnega morja. Veter je dosegel hitrost 140 kilometrov na uro in ni popustil ves naslednji dan.

Na gori sta ostali dve skupini. Prva, ki so jo sestavljali ameriški cineast, pariški advokat, pet sovjetskih alpinistov in trije pripravniki, si je v snegu skopala votlino, v kateri je prebila noč. Naslednji dan so se alpinisti prebili na plano in do večera jim je uspelo priti do vznožja gore. Druga skupina, sestavljena iz štirih sovjetskih vodnikov, štirih ruskih alpinistov, dveh Japoncev in Italijana Claudia Abrateja, je postopala enako, vendar se je naslednji dan odločila ostati v votlini in je čakala, da se bo zjasnilo. To je bila usodna odločitev: vihar ni ponehal. Naslednjo, drugo noč je postala situacija nezno-

sna: veter je razkril njihovo zavetišče. Skupina, izpostavljena neurju in že veliko ur brez hrane, je po radiu oddala svoj poslednji SOS in sporočila, da se ni sposobna več upirati. V zavetišču so le nemočno poslušali: zunanji pogoji so onemogočali vsakršno reševanje.

Prvi reševalci so šli na pot naslednje jutro, a so naleteli na umirajoče alpiniste; preživel je le eden od Japoncev. Neproblematičen vzpon in razmeroma lahek dostop na sicer spoštljivo višino je na koncu postal smrtna past – kljub ustrezni aklimatizaciji, ki jo omogoča visoko locirano zavetišče, kljub kolom na vsakih petdeset metrov, s katerimi je označena smer vzpona, in kljub kontroli po gori razporejenih skupin vodnikov-reševalcev, ki so v stalni medsebojni radijski zvezi. V snežnem peklju, ki se je razbesnel med 2. in 4. majem, sta tudi najmanj dva od njih izgubila življenje skupaj z alpinisti, ki so poskušali ubežati ledenemu primežu razbesnela viharja.

(Alp)

TEGA NIKAKOR NE SMEMO SPUSTITI IZ ROK

ALEŠEVA ŠOLA V MANANGU

DUŠICA KUNAVER

Da bi šolo za nepalske gorske vodnike v dolini pod Anapurnami in njeno poslanstvo laže razumeli, moramo pogledati malo nazaj in šolo povezati z razvojem alpinizma.

Uspeh naših plezalcev v južni steni Makaluja leta 1975 pomeni začetek obdobja osvajanja himalajskih sten. Ta prelomnica v zgodovini alpinizma pomeni za nas Slovence veliko zmago. Zmagoslavje, za prebivalce himalajskih dolin pa je ta prelomnica dokončni konec njihove legende. Pleme Šerp, ki je s svojo vzdržljivostjo, vztrajnostjo in odpornostjo na neskončnih belinah himalajskih gorá poželo toliko občudovanja vsega sveta, je nenadoma obstalo ob vznožju sten, nepripravljeno, neuko, brez znanja, ki bi mu omogočilo vstop v naslednje poglavje zgodovine njihovih gorá.

Želja po skromnem zaslužku, ki je že v prvi dobi himalajzma v domačinih premagala njihov strah pred bogovi v gorah, v drugi dobi premaga njihov strah pred stenami. Pridružujejo se odpravam, ki prek sten iščejo pot na vrhove. Tvegajo preveč.

Že itak maloštevilna plemena pod najvišjimi gorami začnajo izgubljati svoje najboljše ljudi. Zmanjkuje korenjakov, ki so plemu Šerp dvignili v pójem. Kje so časi, ko je Šerpa Tensing poleg Hillarija stal na vrhu Everesta!

KAKO JE NASTAJALA NEPALSKA ŠOLA

Ne le naši alpinisti, ves alpinistični svet se zaveda tragedije ljudstev himalajskih dolin. Nekaj je treba ukreniti. Šerpe je treba šolati! V tem so si enotni vsi alpinisti sveta, ki hodijo v Himalajo. Svetovna alpinistična organizacija UIAA na svojih sestankih znova in znova razpravlja o možnostih realizacije te zamisli.

A čas beži. Aleša bremeni odgovornost za usodo prebivalcev Himalaje. Zmagoslavja v Makaluju ni sprejel kot dvig samozavesti, ampak kot poglobitev odgovornosti. Ravno Makalu je pospešil zaton šerpovske dobe.

Aleš ni človek, ki bi nekoga, ki ga je prehitel, pustil ob poti na tak način, kot so himalajska ljudstva ostala ob poti, ki vodi na vrhove njihovih gorá.

»Ne moreš večno odhajati s Himalaje in puščati tam ljudi, za katere ne veš, če bodo prihodnjič, ko spet prideš, še živi.« mi govori Aleš med enim od najinih pogovorov. »Solo jim je treba postaviti!«

Ta misel ni nova. Aleša spremlja že od časov Anapurne (1969). Meni se zdi ta misel utopična. Le kako naj postaviš šolsko poslopje v odročni himalajski dolini, kjer ne poznajo ne žage, ne mlina, kamor je vrečo cementa treba prinesiti na plečih sedem dni hoda daleč!

Od dne do dne postaja misel o nepalski šoli vse manj nemogoča, a kup papirjev v naši hiši vse mogočnejši. Z Alešem tipkava prošnje Skladu za mednarodno pomoč in Zavodu za tehnično sodelovanje. Sestavljava pogodbe, predračune, seštevava, odštevava, prevajava – ni važno, koliko je že čez polnoč. Sklad za mednarodno pomoč odobri denar v okviru mednarodne jugoslovanske pomoči in Aleš se skupaj s prijatelji zažene v delo.

Leta 1981 Aleš na konferenci UIAA poroča, da šola za gorske vodnike v Manangu stoji in da je prvi tečaj že zaključen. Več kot to ne more povedati. Dvorana, polna svetovne alpinistične elite, izbruhne v navdušenje. Na tem sestanku dobi Aleš povabilo, da na naslednjih volitvah kandidira na mesto predsednika komisije za alpinizem pri tej svetovni organizaciji. Teh volitev Aleš ne dočaka, a ugled, ki ga je naša dežela s postavitvijo šole v Manangu dobila v

Mimo teče elektrika, v šoli pa ni toka

mednarodni alpinistični srenji, ne umre z njim. Koliko truda so Aleš in njegovi prijatelji vložili v to šolo! To delo se ne sme ustaviti. Saj velja stari rek: »Kar delaš zase, umre s teboj, a kar delaš za druge, živi naprej.« Tako je tudi s šolo v Manangu.

KAPITAL, KI GA NE CENIMO

Nekega dne se **Peter Markič** pojavi v naši hiši. »Prevzel sem šolo!« preprosto pove. O, kako sem tega vesela!

Aleš je dobil pravega naslednika. Strahu, da bi propadlo nekaj dragocenega, ni več.

Peter si želi videti vse papirje v zvezi s šolo. Čim več želi vedeti o njej. Dam mu dva velika zaboja papirjev.

Ko Peter prevzame odgovornost za mananško šolo, prevzame nalogo, ki je danes celo težja, kot je bila v času gradnje. Tedaj je šola imela za seboj Sklad za mednarodno pomoč, sedaj ga nima več. Brez stalnih virov dohodkov pa je težko obdržati šolo, saj vrsta alpinističnih in turističnih organizacij po svetu čaka na trenutek, ko bi mi zaradi takih ali drugačnih vzrokov spustili šolo iz rok. Francozi so nam že odvzeli nadaljevalne tečaje za gorske vodnike, tako da imamo mi sedaj v Manangu le še začetne tečaje.

Šola je kot poslopje predvsem turistično zelo zanimiva, saj stoji ob trekinških poteh okoli Anapurn, to pa je druga najbolj prometna gorniška žila Nepala – takoj za trekingi pod Everest. Imeti ob taki poti daleč naokrog najbolj solidno poslopje je za številne tuje agencije, ki imajo smisel za poslovnost, zelo privlačno dejstvo.

Pri nas stvari stoje drugače. Komaj kdo izven kroga planincev in alpinistov ve, da je tam daleč neka šola, ki ji lahko rečemo – naša. Komaj kdo ve, da je znanje, ki ga daje ta šola, rešilo že mnogo življenj v himalajskih strminah in da je

odrezalo že marsikateri kos kruha za domove v himalajskih dolinah. Predvsem pa je šola v Manangu eno od zelo redkih plačil, ki jih je zahodni svet dal ljudem, ki jim je vzel prastari način njihovega življenja in razredčil njihovo število.

Kljub vsem oviram je Petru in njegovim prijateljem doslej uspelo mananško šolo ohraniti pod pokroviteljstvom Slovenske planinske zveze. To je veliko delo, katerega vrednosti ni mogoče zmeriti z metrom, a da je to nekaj dragocenega, govori požrtvovalnost, s katero naši alpinisti leto za letom hodijo v Manang. V današnjem času, ki je navajen na vprašanje »Koliko pa se to plača?«, so ti fantje pripravljeni v Manangu garati brez plačila od jutra do večera – ne le kot inštruktorji, ampak tudi kot zidarji, tesarji, mizarji, kovači, kopači, kleparji, krovci in še kaj. Da ne govorimo o tem, kako domačini daleč naokrog čakajo na zdravnika, ki enkrat na leto – če je vse po sreči – z našimi alpinisti pride v Manang.

KAJ PA ŠOLA V SLOVENIJI?

O vsem tem in še o marsičem je Peter Markič napisal zanimivo knjižico. Koliko ur dela je vložil samo v to pisanje, da vsega ostalega ne omejnemo, ga ni nihče vprašal, pa tudi samega sebe o tem ne sprašuje. Pač pa je pogosto slišati vprašanje: »Ali potrebujemo šolo v Nepal, ko pa še doma nimamo planinske šole!«

To vprašanje je, seveda, umestno. Res je skoraj neverjetno, da Slovenci, ki smo v alpinizmu dosegli svetovni vrh, nimamo planinske šole, ki bi nudila vsaj osnovno planinsko in alpinistično znanje. To je grenka resnica, a temu ni krivec šola v Manangu. Denar, porabljen za to šolo, bi v vsakem primeru odšel čez mejo, saj je bila ta šola zgrajena s strogo namenskim denarjem jugoslovanske mednarodne pomoči.

Za Aleša, ki je to delo začel, je mananška šola pomenila nekakšno generalno za slovensko planinsko šolo, ki si jo je zastavil za enega od

svojih naslednjih ciljev. Z izkušnjami mananške šole, z izdelanimi učnimi načrti in s tako kvalitetnimi inštruktorji bi slovenska planinska šola kaj hitro zaživela in postala lastnina našega naroda. Seveda je tudi tu vprašanje denarja. V sedanjem trenutku to ni lahko vprašanje, vendar je treba za tako delo najprej doseči ozaveščenost širokega kroga ljudi. V tej smeri bo poleg Markičeve brošure lahko veliko naredil film

Matjaža Fištravca, ki ga je sedaj pripravil. Važno je, da čimveč ljudi ve, da smo poleg vrhunskih alpinističnih dosežkov svojo prisotnost v Himalaji oplemenitili še z globoko humano vsebino. Če to spoznanje vodi dalje, do slovenske planinske šole in do tesnejšega stika Slovencev z gorami, so to veliki, lepi in trajni cilji. Prijateljstvo, ki nas druži v gorah, nam bo morda naposled uspelo prenesti tudi v dolino.

JADRANJE S PISANG PEAKA V MANANG

DVA DNI HOJE ZA 17 MINUT POLETA

KLEMEN KOBAL

One, two, three – go! Dereze zakopljejo v ledeno skorjo, »plahta«, ki so jo po natančnih navodilih na moj znak spustili Bruce, Lucy in Alex, šine navzgor in se v trenutku napne kot rdeča lica brhke Tibetanke, ki mi je postregla s čajem v vasi Ghyaru nekaj ur pod baznim taborom. Po treh korakih pred prelomom ledene strmine v brezno ledu in skal me požene kvišku, tako da brezno v trenutku izgine globoko podme. Ko se ozrem nazaj, so prijatelji le še tri pike na ledeni konici gore.

Po neprespani, bevskačoči noči iz umazanih Cham zavijemo v sotesko, skozi katero se v loku povzpemo čez stopnjo, vrh katere dosežemo spodnji rob doline Manang. Za vse, ki

smo prvič tukaj, pomeni to nekakšen šok. Vasi ce so postavljene v pobočja nad dolino, med raznobarvne terase cvetočih ajdovih in ječmenovih polj, v ozadju so ploščata, temno siva, skoraj črno polirana ostenja grebenov in za njimi kontrastno bleščeča kulisa ledenih vrhov Anapurn na levi in Pisang peaka in Chulujev na desni strani doline. Sredi vsega se med temnimi himalajskimi bori vije podivjan trak Marsyangdija.

Kakšni tereni za letenje!

Šele ob desetih dopoldne se dolina pokaže v pravi luči. Veter: ko sonce zjutraj ogreje temna pobočja grebenov, plane skozi »venturijevo cev« soteske v dolino, kjer v sunkih doseže tudi do 60 kilometrov na uro in pojenja šele zvečer, ko se pobočja spet ohladijo.

Ker smo po vse dneve na strehi naše šole za gorske vodnike v Manangu, imam za študij

Dobre izkušnje s »porotexom«

Kot pomoč pri izvedbi 10. šole za nepalske gorske vodnike v Himalaji je podjetje Oprema iz Kočevja opremilo slovenske inštruktorje (vodja šole, zdravnik, trije inštruktorji) z vetrnimi kompleti iz materiala porotex s podlogo. Inštruktorji so jih uporabljali tako v času trajanja šole kot tudi na pristopu do šole in povratku prek slovitega prelaza Thorung.

Do šole je osem dni peš hoje. Pot se začne na višini 400 metrov v tropskem pasu riževih teras. V začetku lanskega avgusta smo bili deležni vseh značilnosti monsuna: stalno deževje, pijavke, deroče narasle himalajske reke, katerih prečenje je včasih skrajno tvegano. V Manangu, kjer šola stoji (3500 m), je bilo sicer precej manj padavin, vendar pa je precej neugoden stalen mrzel veter, ki vleče po dolini.

Na obeh šolskih turah – na ledenik pod Gangapurno in na vzpon proti Chulu Eastu – smo imeli zelo slabo vreme: dež, sodra, sneg, megla, veter. Podobno slabo vreme nas je spremljalo pri povratku čez sedlo

Thorung, kjer smo prav z zaščitnim kompletom porotex Opreme iz Kočevja rešili nepalskega višinskega nosača pred verjetno podhladitvijo.

V vseh naštetih pogojih in situacijah so se vetrni jopiči in hlače iz porotexa obnesli zelo dobro – celo v situacijah, ko smo jopiče oblekli prek mokre majice ali puloverja in se je ta pod njim posušil, kar je prav gotovo eden od najboljših dokazov o »dihanju« materiala. Za take težavne preizkušnje bi veljalo le pri šivanju uporabiti še močnejše zadržge in močnejše šive, posebno pri žepih.

Vsi inštruktorji, ki smo sodelovali v šoli za nepalske gorske vodnike leta 1990, imamo za sabo skupno prek 20 odprav v visoke gore in mnogo izkušenj z različnimi zaščitnimi materiali. Vsi smo izrazili o porotexu zelo pohvalno mnenje; njegova uporabnost nikakor ni vezana le na gorski svet, temveč se odlično obnese tudi v ekstremnih tropskih pogojih.

10. tečaj v šoli za nepalske gorske vodnike v letu 90 smo izvedli vodja šole **Peter Markič**, GV; **prof. dr. Matija Horvat**, zdravnik, gorski reševalec; **inž. Dado Mesarič**, GV; **inž. Jani Bele**, AI; in **Luka Karničar**, GV.

Luka Karničar

vetrov precej priložnosti. V posebno pomoč so mi molilne zastavice, s katerimi je stari oskrbnik zavaroval šolo pred zlimi duhovi, in sicer podolgem in počez. Ugotovitev je ena sama: vsi poleti se morajo končati do devete ure zjutraj. Na prvi polet me spremlja Fištra s kamero, tako da moram pred startom pokazati tudi nekaj igrskega znanja, a mi ne uspeva prav dobro. Let je poln užitkov in v lahni jutranji termiki celo nekoliko zajadram. Ob devetih pristanem na travniku pred šolo, od koder se takoj preselim na streho.

Naslednjič se že ob šestih odpraviva, tokrat z »dohtarjem«, na nasprotno stran doline, kjer mimo samotnih gomp doseževa greben nekako 4500 metrov visoko. Od tu opazujeva mojstrsko jadranje dveh brkatih serov, ki ob minimalni termiki »navijata osmice« ob pobočju pod nama. Kmalu se jima pridružim še sam, vendar hitro ostaneta brez konkurence.

S SPREMLJEVALCEM NA ŠESTTISOČAK

Ko je zadnji žebelj na strehi prabit, si oddahne-mo vsi. Po deževni noči se po dolgem času spet zbudim brez skrbi, kolegi in tečajniki pa so slabe volje, ker je vrhove do 4000 metrov pobelili sneg, danes pa odhajajo na turo. Za cilj so si izbrali Chulu far east, vrh nekaj pod 6000 metri, precej oddaljen od glavne mananške doline. Sam ne grem z njimi, saj me že od vsega začetka nezadržno vabi Pisang peak, 6091 metrov visoka piramida, postavljena kot stražni stolp prav na začetek doline. Po mojih izračunih bi se z njegovega koničastega vrha dalo prileteti prav do 12 kilometrov oddaljene šole.

Dan po odhodu tečajnikov se tudi sam odpravim. Ko je nosač pripravljen, jo mahneva po

dolini navzdol, v vasi Umbre zavijeva levo v strmo pobočje in sredi dneva doseževa skrivnostno vasico Ghyaru, ki kot nasedla ladja plapola zavita v molilne zastavice, obdana z valujočim morjem ajdovih polj. Ker prične deževati, se ustavi kar v prvi hiši. Skozi predverje, nastlano z dišečim brinjem, se po stopnicah, iztesanih v deblo, povzpneva na prvo teraso. V temni kuhinji nama lepa domača hči prstavi čaj. Že razmišljam, če bi se obrnila, ko se skozi strešno lino v zadimljeno sobo zasadi ozek sončni žarek, ki v trenutku odžene negativne valove.

Po sedemurni hoji doseževa rob platoja, na katerem zaslutim bazni tabor. Zares zagledam tam pol ducata skrbno postavljenih šotorov angleške trekinške ekspedicije z vodiči, nosači in kuharji.

Z Brucem, visokim, slokim fantom, takoj stopiva v stik. Zvem, da so študentje iz Oxforda, ki so sem prišli pod vodstvom mladega častnika britanske armade Alexa. Po večerji mi Bruce postreže z dvanajstletnim Johnjem Walkerjem, ki ga ob prijetnem klepetu srkava zavita v puhovke na skali za taborom. S težavo mi prizna, da ga skrbi, ker so v glavnem vsi brez izkušenj, njihov militantni vodja pa pozna alpinizem le iz knjig. Vpraša me nekaj konkretnih stvari in takoj ugotovi, da jim je vodja dal popolnoma drugačna navodila. Slutim težavo – takšne in drugačne. In res: ponoči spet najprej dežuje in nato sneži. Vendar ko zjutraj pokukam iz šotora, me v očež zaboli močna svetloba. Bleščeči vrhovi Anapurn na nasprotni strani doline mi jemljejo vid. Nato nastane težava: moj nosač noče naprej. Pokaže mi povsem preperele in strgane platnene copate, vendar zadevo hitro rešiva. V mojih novih visokih supergah je kmalu že dvajset metrov pred menoj.

Športna oblačila iz kočevskega portexa

Oprema – tozd Sintep iz Kočevje je svoj dose-danji proizvodni program težkih PVC tkanin dopolnila še z mikroporoznimi tkaninami »poro-tex«. Odločitev o proizvodnji so sprejeli zaradi vedno večjega povpraševanja po omenjenih tkaninah tudi na našem trgu.

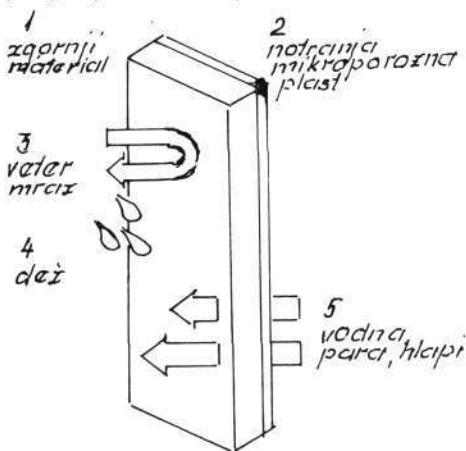
Katere so bistvene prednosti mikroporoznih tkanin?

V zadnjem času so vedno bolj poudarjene zahteve po čim udobnejših oblačilih. To je v veliki meri mogoče doseči z uporabo tkanin, ki hkrati zagotavljajo toplotno zaščito pred vremenskimi vplivi (dež, veter itd.). Gre za tako imenovano novo generacijo tkanin, za mikroporo-zne tkanine. Njihove osnovne lastnosti, ki jih zagotavlja poseben mikroporozen premaz na notranji strani, so vodoodbojnost, neprepustnost za vodo, neprepustnost za veter in prepustnost vodne pare in hlapov.

Kompaktni premazi tkanin sicer zagotavljajo zaščito pred dežjem, istočasno pa povzročajo tudi nekatere negativne učinke. Kot posledica

telesne aktivnosti se pojavlja telesna vlaga, ki zaradi kompaktnega neprepustnega premaza na tkanini ne more izpareti skozi obleko. Zaradi tega se na notranji strani pojavlja kondenz, ki

Mikroporozen material štiti pred vetrom in dežjem, hkrati pa zagotavlja normalno dihanje kože

Šola za nepalske gorske vodnike v Manangu: stavba je na novo prekrita

ALPINISTIČNA IN POLITIČNA VZGOJA

Med postavljanjem šotora v »high campu« se prikaže vodja angleške odprave Alex in mi hladno, vendar vljudno razloži, da je to »military expedition« in da ne potrebujejo nobenega vmešavanja. OK! Z mrakom, ko so postala ostenja nad nami zlovešča, pride še enkrat,

tokrat z brado naravnano nekoliko nižje in mi predlaga, da se jim pridružim in pomagam z nasveti in opremo. Kljub vsemu sprejemem povabilo, saj mi ni vseeno, kaj bi se zgodilo z Lucy in Brucom. Naredimo plan vzpona in za odhod določimo drugo uro zjutraj.

Večer pa pokvarimo s politikom. Sam izvem precej o razmerah v Angliji in na Severnem Irskem, Bruce, ki končuje študij zgodovine, in Lucy pa se nekoliko drugače seznanita s »separatistično« Slovenijo, ki na Angleškem nima najboljšega predznaka.

je še obilnejši v primeru, če po oblačilu pada dež, saj so temperaturne razlike med zrakom pod oblačilom (mikroklimo) in okoljem (makroklimo) še večje. Posledica tega je vlažnost oblačil z notranje strani, ki povzroča podhlajenost telesa. To pa je že v nasprotju z zahtevo po udobnosti oblačila.

Do te kondenzacije vodnih hlapov na notranji strani oblačil pa ne prihaja, če je osnovna tkanina obdelana z mikroporoznim premazom, ki omogoča izparevanje pare oziroma »dihanje« oblačila.

Neprepustni premazi ne povzročajo samo neugodnega občutka, ampak tudi manjšo fizično storilnost. Raziskave so namreč pokazale, da se fizični delavec počuti udobno, dokler njegova rektalna temperatura ne preseže 37,5 stopinje Celzija. Pri 38,5 stopinje že nastopi prag zmogljivosti oziroma hipertermija, ko delavec nujno potrebuje počitek. Hipertermija nastopi veliko hitreje, če smo oblečeni v oblačila iz tkanine s kompaktnim premazom, kot tedaj, kadar je (zaščitna) obleka izdelana iz tkanine z mikroporoznim materialom.

Na podlagi omenjenega lahko tudi že ugotovimo dva glavna namena uporabe tkanin z mikro-

poroznimi premazi: uporabljamo jih lahko za zaščitna oblačila pred klimatskimi vplivi (dežni plašči, anoraki, pelerine itd.) in za zaščitne delovne obleke. Mikroporozne tkanine so torej še kako primerne za izdelavo najrazličnejših športnih oblačil.

Ugotoviti je torej mogoče, da so udobna oblačila lahko oblačila, ki omogočajo ravnotežje med mikroklimo in makroklimo. Vzpostavljanje takšnega ravnotežja pa omogočajo oblačila iz tkanine z mikroporoznimi premazi.

Gibanje rektalne temperature fizičnega delavca v odvisnosti od vrste zaščitne obleke

Natančno ob dveh zjutraj Alex odštopa odhod. V prvem delu kar hitro napredujemo, saj so vsi, kot se za oxfordske študente spodobi, zelo dobro fizično pripravljene. Tudi Lucy. Ko zmanjka komaj vidne steze, po strmih, požlejenih odstavkih napnem vrvi, tako da lahko plezamo hkrati. Na kombiniranem pobočju si natakem dereze, drugi pa šele, ko Lucy zdrsne in se po dveh metrih komaj ustavi.

Takoj vidim, da to počnejo prvič. Hodim od enega do drugega in nadzorujem, zategujem in pripenjam. Pod štiristometrsko »flanko« čutim, da nam bo uspelo. Zaradi strmine dva ostaneta spodaj, Lucy, Bruce in Alex pa mi sledijo. Malo pred deveto stojimo na vrhu.

Iz žepa potegnem najlonski trak in usta se mi razležejo v zadovoljen nasmeh: popolno brezvetrije! Že naslednji hip me velika utrujenost in težak nahrbtnik spet tiščita k tlom.

Ker ni nobenega prostora, saj je tam zgoraj samo špica in ledena strmina, si skopljem v led polico, na katero odložim padalo in opremo. Kupole na noben način ne morem fiksirati v pobočje. Ko fanta in dekle vidijo, da imam težave, se mi ponudijo za pomoč. Zaradi strme in ledene vršne vesine se odločim za start z derezami. Za pas si pripravim vponko, kamor bom v zraku pripel dereze...

Minuto pred tem zdelan, brez sape, predvsem pa težak samega sebe, opreme in skrbi, zdajle pa, po krepki dozi adrenalina, ki je ob startu brizgnil iz vseh možnih žlez v kri, možgane in drobovje, ves peresno lahek, olajšan vseh bremen, pritiskov in skrbi, 3000 metrov nad čarobno dolino, svobodnen kakor par brkatih serov, jadram soncu naproti. Zgoraj je oprano nebo, na levi Anapurne, ki so vsak dan preoblečene v novo, še bolj belo obleko, spodaj pa vasica Ghyaru sredi abstraktnih ploskev živo barvnih terasastih polj. Poznem slikarko, ki bi dala vse za en takle pogled...

Ob osončenih pobočjih doline mirno jadram proti grebenom, za katerimi mora biti šola. Še nikdar nisem občutil tako popolnega stika z naravo. Kasneje enostavno nisem mogel razumeti tako močnih občutkov.

Šele nad vasjo Umbre zagledam šolo. Za njo je polno črnih pik. Ko se približam, se »pike« vsujejo na travnik pred poslopjem. Sto metrov nad tlem se spomnim na dereze. Prepozno! Še zavoj v veter, manever pred pristankom – in že obstanem kot pribit na trdnih, z drobnim peskom nabitih in s suho, čopasto travo poraslih tleh. Vzdušje je nepopisno in do konca iskreno. Zrak bi lahko jedel, tako gost se mi zdi. Spomnim se prijateljev, ki so ostali na vrhu. Skrbi me. Moramo se še enkrat dobiti.

Po dveh dneh počitka v vasi najamem konja in odjezdim v vas Pisang, kamor naj bi sestopili Angleši. Ni jih. Do večera se vrnem in ko urejam še zadnje stvari na zgornji terasi, zaslišim na dvorišču angleško govorico. Zdrvim po stopnicah in »padem« pred Lucy in Bruca.

Fešta traja skoraj vso noč. Majavih nog, ki jih je zamajal čang, se proti jutru odmajemo proti Umbreju, kjer ju nestrpno čaka strumni Alex.

PRAVZAPRAV KAR POUČEN IZLET

ROB ŠAVRINOV

DUŠAN NOVAK

Mrzlega poznojesenskega dne sem se odločil za sprehod iz upokojskega hotela v Izoli v Šavrine. Steza med visokimi grmi brnistre me je pripeljala do križišča pod Belvederom. Že spotjo so mi novi predeli, predvsem naselje Jagodje, zbudili pozornost s svojo duhovitostjo gradnje v kamnu, kar seveda za primorsko arhitekturo ni nič novega. Tu je individualni domišljiji dana prosta pot in zelo neroden moraš biti, da ti ne uspe zgraditi kaj zanimivega. Izven ozkega območja vrtov in dvorišč pa je pusta, razrita gmajna, ki jo šiba burja in žge sonce...

DOBRIH 200 METROV NAD MORJEM

Po hrbtu se spustim mimo Loreta, ki je v tem času pust, z zaprtim gostiščem – kljub obilnemu tovrstnemu prometu. Pri Novi hiši zavijem na stransko pot, ki vodi naravnost v breg.

Sledim poti mimo posameznih hiš. Sprva je asfaltirana, kasneje pa je navaden kolovoz mimo starih zaselkov. Spotoma me pri neki baraki oblaja velik kosmatinec.

Pot sledi hrbtu. Z nje je razgled tako proti Izoli kot v savudrijsko dolino.

Pod Šaredom pridem na obnovljeno cesto proti Dvorom. Nekaj višje se beli dvoje naselij: nove hiše, razgibane, pa tudi dokaj skromne, komaj zgrajene, ponekod dvorišče in vrt še nista dokončana, po kotih je še gradivo, deske in pesek. Vasi se izognem po bližnji in med hišami zavijem na levo na plano. Na vrhu sem; po karti je to 275 metrov visoko. Rahla burja me ohladi, razgretega od vzpona. Na levi, proti morju, je gmajna z nizko travo, na desni je nekaj hiš in grmovja. Na koncu hrbita, nekaj sto metrov dalje, je podirajoča se cerkva sv. Jakoba. Kratko pobočje na nižjo teraso premagam po kolovozu. Okolica kapele, od koder bi bil lep razgled v notranjost gričevja, je zaraščena z nizkim drevjem. Spodaj, kakih petdeset metrov nižje, je odlagališče nekakšnih odpadkov.

Nova planjava je v višini 223 metrov. Strm rob nad njo, po katerem sem ravnokar prišel, je zgrajen iz plastovitega apnenca in v njem je opaziti bogato foraminiferno favno.

Pot vodi skozi nekdanji vinograd. Zvite trte brez opore, grmovje, plevel, večji travniki. Na planoti je provizorična zgradba s tablo Droga, tozdr Vinakoper. Kaže, da je to družbeno premoženje nekomu postalo odveč, pa ga je odložil v naravno regeneracijo. Nekaj dalje od tod so posamezne hišice, večje, stanovanjske, pa manjše, provizorične. Okoli vsake je večji sadovnjak ali vinograd. Nekateri so že obrezani, vsi pa lepo gojeni in vzdrževani.

SAMA ROBIDOVNA, A NE POVSOD

Proti severovzhodu se kolovoz rahlo vzpne proti Sv. Donatu. Tudi tu se vzpenjamo po

apnenčevi plasti, zopet na planoto, zopet na zapuščeno gmajno, kjer bi se lahko pasla čreda ovac. Ob kolovozu raste robida, ki se vzpenja po akacijah. Od tod zavije pot po robu na nekaj višjo planoto Segadici, 264 metrov visoko, kot piše na topografski karti. Tudi to območje je komajda obdelano. Seveda je tudi tu drevja malo, redke grm raste, saj je plast zemlje plitva. Večja zarezja je dobro obdelana, pa tudi ime je značilno – Velike njive. Vrh hrbta se pot konča, naprej pa se prebijem po stezi nekaj deset metrov daleč na nižji kolovoz, po katerem sledim hrbtu proti Markovcu.

Tu je že nekaj novih hiš, sliši se razbijanje po kovini, psi se zaganjajo izpred posameznih hiš na mimoidočega, ki si med hišami išče primerne poti.

Z Markovca se spuščam po lepem kolovozu s terase na teraso do nove modro zelene bolnišnice (ki, mimogrede, prav nič ne sodi v to okolje, na prepih) nad Viližanom.

Tu je bolje, da počakamo na mestni avtobus. Ker sem imel še čas, saj mi je pot vzela vsega poltretjo uro, sem se nekako prebil prek deteljice in se skozi mesto napotil proti svojemu cilju.

Pri tem je treba omeniti, da je tu, v mestu in v starem naselju, videti, da je mestna uprava v preteklosti, pa tudi sedaj, posvečala mnogo pozornosti urejanju okolja, zelenic in parkov. Vse to je skrbno načrtovano in vzdrževano, kar pride do izraza tudi na Livadah, kjer so javne površine med bloki urejene in predvsem privlačne. Pravzaprav kar poučen izlet!

NOVA KNJIGA ZA PLANINSKO KNJIŽNICO

SVETOVNA DEDIŠČINA V JUGOSLAVIJI

MATJAŽ PUC

Odkar je pred približno poldrugim desetletjem začela veljati Unescova Konvencija o varstvu svetovne kulturne in naravne dediščine – maja 1975 jo je podpisala tudi Jugoslavija –, se je na njenem seznamu, izoblikovanem po zelo strogih strokovnih kriterijih, znašlo že 315 dobrin z vsega sveta, od tega kar 9 iz Jugoslavije. To je spriči čedalje bolj ogroženega naravnega okolja in propadajočega dela človeških rok (za kar je ob pomanjkanju potrebnih sredstev za njihovo varovanje oziroma obnavljanje vsaj toliko kriva tudi nizka raven splošne kulture in zavesti o nenadomestljivosti in zato neprecenljivi vrednosti naravnih in kulturnih spomenikov) gotovo izjemno pomembno dejanje. Še zlasti,

ker držav – podpisnic Konvencije ne obvezuje le za posebno skrben odnos do dobrin, ki ustrezajo za vpis na seznam svetovne dediščine, temveč do vsega njihovega naravnega in kulturnega bogastva v tej ali oni obliki.

*Povečevanje skrbi in spoštovanja do teh zakladov, ki smo mu v zadnjih letih priča tudi v Jugoslaviji, je gotovo v nemajhni meri posledica prosvetljalnega delovanja Unescovih strokovnjakov, ki so nam ob javnem priznanju dodelili tudi dragoceno gmotno pomoč. Oboje je neposredno spodbudilo tudi zamisel za knjigo »Svetovna dediščina v Jugoslaviji« s podnaslovom »Naravne in kulturne znamenitosti«, ki jo je proti koncu lanskega leta izdala založba Mladinska knjiga iz Ljubljane. Kot pravi **Marjan Kru-***

Žalostinka za skedenj

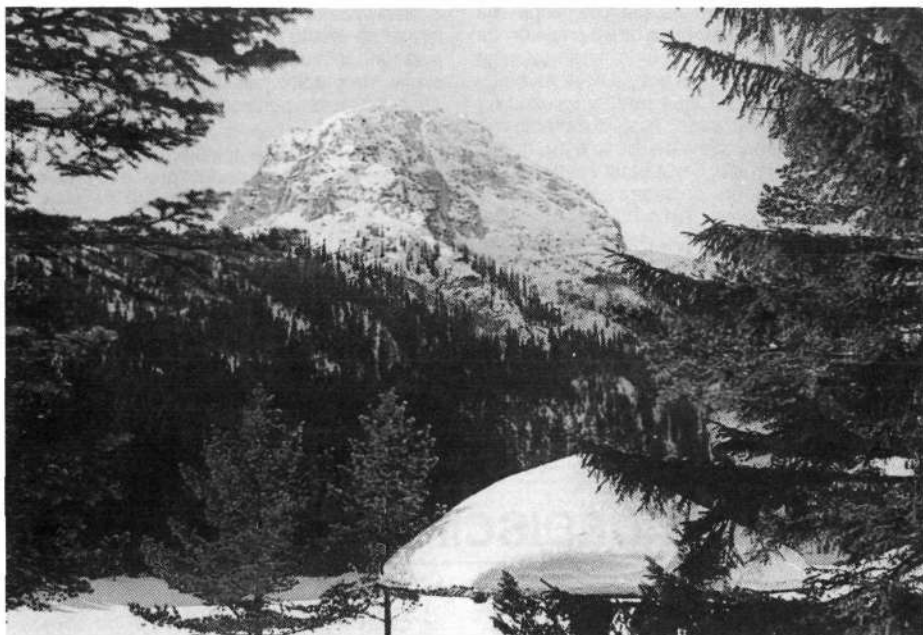
Stal je tam na drugi strani dvorišča, prav nasproti hiše. S sivim, kamnitim zidovjem je še zdaj dajal vtis mogočnosti. A streha ni več zdržala, vdala se je. Utrujena od nešteti zim, ki so s snežno gmoto pritiskale nanjo, je popustila. Vzдолžna greda, tista najmočnejša, se je prelomila in potegnila za seboj špirovce, da so se upognili kot rebra velikanske živali.

Skril se je črno lesketal v dežju. Na sredini, kjer je bila streha najbolj vrta, so se skrili razmaknili in naredili prostor dežnim kapljicam. Neslišno so polzele po skrilu, zdrsnile na počrnele špirovce in od tod padale v temno notranjost. Z glasnim tk, tk, tk so padale na pod. Tišina je kot nevidna gmota napolnjevala ves prostor. Prekinjale so jo le kapljice z enakomernim tk, tk, tk. Na podu,

ki je bil že ves strohnel, se je širil moker madež. Zaudarjalo je po vlagi in trohnobi. Dvojna vrata, dovolj velika, da je nekoč šel skozi do vrha naložen voz, so se že močno povesila. Na spodnji strani so bila še najbolj podobna pravkar odtrgani cunji. Dež, veter, nešteto odpiranj in zapiranj so naredili svoje. Dolgo so že visela na svojih okovjih, le veter jih je še včasih zdramil, da so škripajoče zanihala. Človeška roka se jih že dolgo ni dotaknila, na ljubeče popravljanje posameznih desk in skrbno mazanje okovja pa so že popolnoma pozabila. Zdaj so samo še čakala.

Tako kot ves skedenj so tudi vrata samo še čakala, da dež in veter dokončata svoje delo: da spremenita vse, kar je lesenega, v trohnobo in z njo pognojita zemljo, na kateri bosta rastle plevel in grmičevje.

Sonja Žorž

Durmitor: gora, naravni park in del svetovne dediščine

šič, avtor njene vsebinske zasnove, organizator dela in urednik, so jo »zasnovali zaskrbljeni za usodo in preživetje neizmerljivega bogastva narave in stvaritev človeškega duha«.

Naravne in kulturne dobrine na ozemlju današnje Jugoslavije, ki so bile uvrščene na seznam svetovne dediščine OZN za izobraževanje, znanost in kulturo (UNESCO), so v knjigi predstavljene v zaporedju, ki ga je narekovala zemljepisna lega države – od severozahoda navzdol proti jugovzhodu. Kot prve so tako v knjigi na vrsti Škočjanske jame, ki jim sledijo Plitvička jezera, Split, Dubrovnik, Durmitor s Taro, trdnjava Stari Ras in samostan Sopočani, Studenica ter Ohridsko jezero z mestom Ohrid.

Besedila o znamenitostih, ki sodijo v kulturno dediščino, sta napisala **prof. dr. Janez Höfler** in **prof. dr. Ignacij Voje**, medtem ko je poglavja o vseh treh naravnih biserih prispeval **Matjaž Puc**. Omeniti velja še strokovna prispevka **Vlada Malenka** – za poglavje o Ohridu – in **dr. Cvetana Grozdanova** – o ikonah; **prof. dr. Boris Sket** pa je prispeval besedilo k slikam za poglavje o Ohridskem jezeru.

Še bolj kot jedrnata in strokovno pretehtana besedila pa – vsaj na prvi pogled – priteguje občudovanje izjemno bogato in kakovostno slikovno gradivo: ob nekaj risbah in skicah oziroma tlorisih množica barvnih posnetkov, ki se ne posvečajo toliko veličastnim panoramskim prizorom, kot bolj poglobljeni govorci izbranih podrobnosti.

Knjigo (178 strani velikega formata), ki je izšla v petih jezikovnih mutacijah, je opremila in oblikovala **Marjeta Škrabar**, tehnični urednik pa je bil **Peter Miklič**.

(Knjiga '90/8-9)

Z dovoljenjem založbe in avtorja ponatiskujemo del poglavja o Durmitorju in Tari, predvsem o Durmitorju, ki še posebej zanima planinsko občinstvo. V branje seveda toplo priporočamo to lepo knjigo v celoti. (Op. ur.)

POZNI RAZISKOVALCI

Dinarsko gorstvo, ki zajema celoten jugozahodni del Jugoslavije in se v vzporednih gorskih in hribovskih slemenih vleče v značilni smeri od severozahoda proti jugovzhodu, se po višinah svojih vrhov sicer ne more primerjati s sosednjimi Alpami, vendar ima tudi svoje velikane. Eden izmed njih je Durmitor, za Prokletijami na meji Jugoslavije z Albanijo najvišje gorovje Dinaridov (Bobotov kuk, 2523 m). Dobrih sto kilometrov je oddaljen od obal južnega Jadrana, neobsežen, toda slikovit in nenavaden splet gorskih vrhov sredi visokih kraških planot, prepreženih z globokimi rečnimi kanjoni.

*V nasprotju z dinarskim krasom v Sloveniji in na Hrvaškem je evropska znanost šele dokaj pozno zvedela za naravne posebnosti Črne gore, ki so bile do konca 19. stoletja zaradi neprestanih borb za osvoboditev obiskovalcem skorajda nedostopne. Prvo knjigo o fizični geografiji Črne gore je objavil šele leta 1895 nemški geograf **Kurt Hussert**, nato je ob koncu prejšnjega stoletja opozarjal na redke in izjemne rastline v teh krajih srbski botanik **Josif Pančić** (1814–1888). Prvi, ki je opozoril na izjemne kraške pojave na planotah Črne gore, je bil prav tako srbski znanstvenik, geograf **Jovan Cvijić** (1865–1927), ki je postal znan po takratnem znanstvenem svetu s svojo doktorsko disertacijo »Das Karstphänomen« iz leta 1893 in mnogimi poznejšimi članki in deli iz vede o nastanku zemeljskih oblik (geomorfologije).*

Opisal je tudi delovanje nekdanjih ledenikov na Durmitorju in prišel do za takrat zelo presenetljivih ugotovitev, da so namreč v ledeni dobi prekrivali kar 230 kvadratnih kilometrov površine in segli ponekod do nadmorske višine samo 700 metrov.

Odtlej naprej se je v teh nekdanjih tako osamljenih in krvavih hribih zvrstilo že mnogo raziskovalcev, ki so ugotovili, da je Durmitor resnično nekaj posebnega tako zaradi svojih slikovitih vrhov in jezer kot zaradi posebne flore in favne. Durmitor pa ne bi bil to, kar je, če ne bi ob njegovem severnem vznožju potekal kanjonsko vrezan tok reke Tare. Njeno sotesko so znanstveniki prišteli med največje in najbolj značilne kanjonske doline če že ne na svetu, pa vsaj v Evropi.

Kdaj in kako je nastalo Durmitorsko gorovje? Seveda sta vprašanji tesno povezani z geološko zgodovino Dinarskega gorstva, ko so se na tem obsežnem območju odlagali morski sedimenti vse od geološkega obdobja triasa (debelina teh skladov je običajno največja) tja do jure in krede, vse iz srednjega zemeljskega veka. V novem veku se morje iz osrednjega dela bodočih Dinaridov počasi umika, v času pred alpsko-dinarskim gubanjem v pliocenu, pred začetkom ledene dobe, pa se na pretežno uravnanim ozemlju, kjer že nastopajo kraški pojavi, vijugajo v doline zarežane reke. Nekaj teh rek, posebno največje med njimi, na primer Neretva in Drina s povirjem dveh rek, Pive in Tare, tudi ob poznejšem močnem gubanju in narivanju ostane površinskih. Seveda so se neprestano vrezovale, pri tem pa so ustvarile mogočne in globoke kanjone; ledena doba z obilnimi snežnimi padavinami in ledeniki na najvišjih gorah jim je dajala za to obilo moči. Mnoge druge reke na dinarskem krasu so morale izbrati tok pod zemljo; nekatere lahko na površini sledimo na kraških poljih, druge pa so povsem izginile s površja v neznane jamske sisteme.

Durmitor in večina sosednjih gorskih skupin so nastali ob močnem tektonskem prelomu v smeri jugovzhod-severozahod (značilna smer v dinarskem gorstvu).

BOGATA DURMITORSKA NARAVA

Najznačilnejšo podobo so doslej zarisali Durmitorju ledeniški pojavi. Tako kot v Alpah, vendar ne sklenjeno, so tudi v tem delu Evrope v ledeni dobi gore in gorske doline prekrivali ledeniki in jih nato ob otoplitvi zapustili. Ostale so navpične stene, zaobljeni vrhovi, kupi odloženega ledeniškega gradiva in številna jezera.

In prav gorska jezera in slikovite koritaste gorske doline s kriticami dajejo Durmitorju posebno mesto med gorskimi skupinami jugovzhodne Evrope. Ponaša se namreč s tridesetimi večjimi in manjšimi bolj ali manj stalnimi jezeri.

Vedeti je treba, da se tu mešata sredozemsko in celinsko podnebje; največ padavin je v novembru in decembru, najmanj pa avgusta in septembra. Vsa naselja in komunikacije na območju narodnega parka in v tem delu Črne gore pozimi na debelo prekriva sneg, saj so

nadmorske višine redkokje pod tisoč metrov, ljudje pa marsikje živijo v naseljih do 1500 metrov višine.

Vendar bomo tudi na območju Durmitorju – kot skoraj povsod v tem delu Jugoslavije – našli predvsem kras in z njim povezane kraške pojave; le tu in tam se bo kot čudež, ves v zelenju, prikazal izvir kristalno čiste hladne studenčnice in kmalu spet izginil.

Durmitor je pravo kraško pogorje brez stalnih površinskih voda, z mnogimi podzemskimi jamami in zunanjimi značilnimi gorskimi kraškimi oblikami, v Evropi najbolj znanimi iz Severnih in Južnih apeniških Alp. Nekaj let se je ponašal celo z najglobljim odkritim breznom v Jugoslaviji. Vjetro no jamo (globina 880 metrov), ima pa še celo vrsto drugih večjih in manjših jam raznih tipov. Skorajda odveč je pripomniti, da večina s posebno opremo dostopnega podzemlja še ni raziskanega in da čaka jamarje na Durmitorju še veliko dela.

Čeprav območje ni posebno veliko, ga odlikuje izjemno bogastvo rastlinskih vrst (med njimi kar deset endemnih), posebno če mu prištejemo še kanjon Tare. Vse to je seveda posledica pestro-

Največje in najbolj slikovito od durmitorskih jezer je Črno jezero

sti v kamninski podlagi in velikih višinskih razlikah. Najzanimivejše je gorsko cvetje v pasu nad gozdno mejo. Širok je tudi pas ruševja, pod njim pa obsežen ekosistem raznovrstnih gozdnih sestojev: bukev, smreka, jelka, črni in beli bor, munika. V nižjih legah, predvsem v dolini Tare, je več listavcev, precej je tudi hrasta. Med več kot tisoč znanimi rastlinskimi vrstami Durmitorja in Tare so najbolj zanimivi in privlačni endemiti; kar deset jih poznamo s tega majhnega območja, na primer Glišičev zvonček (*Edraianthus glisicii*), durmitorski lučnik (*Verbascum durmitoreum*), durmitorski trpotec (*Plantago durmitorea*), Braun-Blanquetova špajka (*Valeriana braunblanqueti*) in enaka endemična vrsta vrčice (*Adiantum*), ki raste samo v kanjonu Tare in so jo našli šele pred kratkim.

Bogat je tudi živalski svet. Odmaknjenost in redka naseljenost teh črnogorskih gora in visokih planot daje odlične pogoje tudi takšnim živalskim vrstam, ki so drugje v Evropi že izumrle ali pa so močno razredčene in ogrožene. Tam bomo težko našli medveda (*Ursus arctos*), da ne govorimo o volku (*Canis lupus*), planinskem orlu (*Aquila chysaetos*) ali pa celo beloglavem jastrebu (*Gyps fulvos*), ki so na Durmitorju stalni prebivalci.

Sicer živi v teh krajih živalstvo, značilno za vse Dinarsko gorstvo, ki se je v stoletjih, da ne rečemo tisočletjih prilagodilo človeku in njegovemu delovanju. Le redkeje še najdemo gozdove, kjer ni pela sekira, nepregledne zelene hribovske in gorske trate pa so nastale v sožitju z generacijami govodi in ovac. Te vsako pomlad ženejo na pašo v hribe, kjer večinoma brez pastirja pomulijo vsako ped sočne gorske trave. Nešteti stanovi (»katuni«) so posejani tudi po obronkih Durmitorja, a mnogi žal propadajo; ljudi marsikje ni več, ker so odšli za boljše zaposlitvijo. Številni odidejo čez poletje na sezonsko delo na jadransko obalo, mnogi tam tudi ostanejo.

Razglasitev območja za narodni park leta 1952 in nato njegova razširitev na kanjon Tare in ponovna razglasitev leta 1978 so dali tem krajem ponoven polet. V naselju Žabljak se je začel razvijati predvsem zimski turizem, zrasli so novi hoteli in počitniške hišice, mogoče kar preveč modno in na hitro. Tako je v nekaj letih iz prijetnega hribovskega in pastirskega kraja z značilno črnogorsko leseno arhitekturo najvišjega občinskega središča v Jugoslaviji (1450 metrov) nastala precej brezoblično naselje. Na srečo pa uprava parka, ki je eden večjih v Jugoslaviji (peti s 33 000 kvadratnimi kilometri površine), ne načrtuje posegov v preostalih delih parka, kajti njegova največja vrednost je v odmaknjenosti od obremenjenih prometnic, nedotaknjenosti in miru.

MOGOČEN NARODNI PARK

Območje Durmitorja in Tare, ki je razglašeno za naravni park in leta 1979 vpisano na Unescov Seznam svetovne dediščine, obsega severozahodni del Črne gore v porečju Drine, pravzaprav trikotnik med rekama Taro in Pivo, ki od

sotočja naprej tvorita reko Drino (ta doseže Savo po svojem vijugastem toku proti severu med visokim hribovjem Bosne in Srbije).

Tara in Piva (v zgornjem toku se imenuje Komarnica) sta globoko zarezani v kanjonske doline visokih planot v podnožju Maglića (2386 m), Durmitorja in Sinjajevine (2203 m). Sam park obsega najvišje grebene in vrhove Durmitorja, območje premera 15 kilometrov s pripadajočimi gorskimi dolinami in krniškimi deli dolin proti severu in jugu; nato seveda več kot 50 kilometrov dolg kanjon Tare, vse od sotočja z Bistrico na 800 metrih do sotočja s Sušico na 500 metrih nadmorske višine.

Sprehodimo se po Durmitorju in njegovih značilnih območjih!

Na severozahod ga omejuje slikovita 17 kilometrov dolga dolina Sušice, pravi kanjon ledeniškega nastanka, ki loči Durmitor od Pivske planine. Dolina se pravzaprav začne v najlepši durmitorski gorski krnici v osrčju najvišjih kamnitih sten in vrhov. To je krnica Škrka z Velikim in Malim Škrčkim jezerom, nad katerima kipijo najvišji vrhovi – Bobotov kuk (2523 m), Bezimejni vrh (2487) in Planinica (2330 m). Na vzhodni strani so iz trdnega jurskega apnenca z obsežnimi melišči v podnožju, na južni in zahodni strani pa iz zaviti in stisnjenih skladov krednih flišev (Šareni pasovi 2248 m in Prutaš 2393 m). Zadnja poledenitvena faza pred kakšnimi osem tisoč leti je ustvarila tu zaprtο krnico na nadmorski višini od 1600 do 1800 metrov, obdano s treh strani z visokimi gorskimi vrhovi, z edinim naravnim prehodom čez sto metrov globoko stopnjo Skakala proti severozahodu v dolino Sušice z istoimenskim potokom. Ta kanjonska dolina je nekoč odvajala mogočen ledenik proti severu v Taro, po njegovem umiku pa je ostalo obilo morenskega gradiva. Izjemna in samotna je bila dolina Sušice še do nedavna; zdaj je prodrla cesta z Žabljaka prav do Sušičkega jezera, kjer so postavili tudi planinsko postojanko.

Škrka ima poleg steze, ki pride po dolini Sušice, samo dva krajša pristopa. Prvi je z Dobrega dola čez 2114 metrov visoko Škrčko ždrijelo, škrbino med Šarenimi pasovi (2248 m) in Prutašem (2393 m), drugi pa je z zahodno ležečega Todorovega dola, mimo studenca Pišet, prek llinega dola (2233 m) pod Prutašem. Obstaja še planinska pot z Žabljaka čez Planinico, vendar je to že kar tura z več kot šestimi urami hoje.

Škrka je okolje izjemnih pogledov in gorskega vzdušja, iz nje pa je tudi izhodišče za Bobotov kuk (2523 m) čez Samar (2075 m), škrbino v zgubanih Šarenih pasovih. Kredni fliši, ki so manj prepustni od apnencev, zmorejo še nekaj površinskih voda, ki se posebno pomladi in zgodaj poleti preko slapov prelijejo naprej do dna kanjonske doline Sušice še štiri kilometre. Na eni strani gre za dvignjene, obrnjene in celo pokonci postavljene flišne kamnine, ki tvorijo slikovite vršace, na drugi pa za ledeniške dole z blagimi travnatimi pašniškimi površinami ter stalnimi izviri dobre pitne vode. Južno poteka po gorskem podolju cestna komunikacija od vzhoda proti zahodu (Pašina voda – Pivska

planina) z najvišjim gorskim cestnim prelazom v Jugoslaviji (Sedlo, 1908 m). Tu je iz Dobrega dola južni pristop na najvišji vrh Bobotov kuk. Ozki pas teh flišev se najprej proti vzhodu nad Dobrim dolom močno dvigne v slikovito, od ledenika obrušeno Sedleno gredo (2227 m) in Ranisavo (2084 m), na jugozahod pa ga pregrajujeta najprej predgorje Ružica (2141 m) in Treškavac (2094 m), nato Lojanik (2091 m) in Boljske grede (2091 m), slikovita in osamljena gorska brezpotja. Med njimi vodijo proti jugu trije prehodi v ledeniški dolini Komarnice in Grabovice. Ledenik, ki se je nabiral v dolih pod južnim grebenom Durmitorja, se je stekel proti jugu čez obe dolini, se pri Poščenu združil (ob umiku sta nastali dve slikoviti jezerci) in nadaljeval pot še precej kilometrov proti jugu do sedanjega naselja Šavnik. Po dokončnem umiku ledenika pa reka Komarnica zaradi odloženih morenskih pregrad ni več mogla teči proti jugu, ampak si je našla pot na zahod. Tu je v poledeni dobi zarezala izjemno koritasto tesen, tri kilometre dolgo sotesko Nevidio, ki je posebno ozka, divja in nedostopna v prvem kilometru, ko se globoko zareže v pas krednih flišev. Tretja dolina, po kateri je nekdaj potekal ledenik proti jugu, je dolina Bukovice, ki je zbirala led v krnici Poščenske doline z njenimi presihajočimi jezerci. Voda zdaj odteka skozi Poščensko jezero proti Jezerski planoti, medtem ko zbira potok Bukovica svoje vode v zamočvirjenih dolih južno od Poščenskega jezera.

GORNIŠKI ELDORADO

Jezerska planota ali na kratko kar Jezera oklepajo Durmitor z vzhoda. Tu je bil v ledeni dobi obsežen talni ledenik, ki je zbiral led tudi s Sinjajevine na vzhodu ter hranil predvsem reko Taro na severu. Ostanke ledeniškega gradiva najdemo celo v kanjonu Tare na južnih pobočjih. Ko se je ledenik umaknil, je pustil obsežna nasutja morenskega gradiva, predvsem talne morene, jezera, barja, lokve in zamočvirjene kotanje. Čeprav gre za kraško ozemlje, pa ponekod vode tečejo po površini in zastajajo, saj je drobnejše morensko gradivo zapolnilo naravne ponore; vendar tudi ti potočki izginejo pod površino.

Najznačilnejši jezera na tej planoti sta Vražje in Riblje jezero, omeniti pa moramo tudi Zminičko jezero pri Zminici, sicer že del gore Sinjajevine. Leži na 1285 metrov nadmorske višine, dolgo je 300 in široko 200 metrov.

Vse to območje na nadmorski višini od 1300 do 1500 metrov daje že tisočletja odlično pašo govedu in drobnici; v obrobju planote so nastala mnoga pastirska naselja: Pašina voda, Virak, Javorje, Motički gaj, Pitomine in Žabljak.

Žabljak je glavni turistični center teh krajev, tu je uprava narodnega parka in tu so izhodišča za večje in manjše ture po vrhovih Durmitorja. Severni del gorske skupine je namreč veliko bolj razvejan kot južni in daje zavetje izjemno slikoviti in romantični gorski dolini, v kateri so nastala ob umiku ledenika gorska jezera. Najslavnejše, največje in najbolj slikovito je brez dvoma Crno jezero, razdeljeno v dva dela,

Nešteti stanovi, katuni, so posejani po obronkih Durmitorja

jugozahodno Malo Crno jezero in severovzhodno Veliko Crno jezero; med njima sta ozek in plitev pretok (včasih se celo pretrga) in slikovit polotok Osredak. Ima kraški in površinski dotok. Čeline so roj kraških izvirov, ki v slapovih pada čez stene v južni breg Malega Crnega jezera, Mlinski potok pa je dva kilometra dolg površinski dotok potočka iz sto metrov višje ležečega Zminjega jezera. To jezero ni veliko, dobrih 15 metrov je široko in slabih 100 metrov dolgo, seveda ob višji vodi, leži pa v prav tako prijetnem in mirnem gozdnem okolju. Še višje, pod južno navpično steno Crvene grede, leži na nadmorski višini 1791 metrov Jezero pod gredom oziroma Malo jezero.

Številni planinci obiščejo tudi mogočni Medjed (2287 m), gorski greben nad Crnim jezerom, pa Savin kuk (2313 m), najbolj vzhodni markantni gorski vrh v skupini, in Sljeme (2455 m), plečato gorsko sleme, ki obvladuje vzhodni del Durmitorja in je po višini takoj za skupino Bobotovega kuka. V krnici tik pod najvišjim vrhom Sljemenja je zadnji preostanek ledenika, nekaj sto metrov

dolga in široka krpa večnega ledu in snega, kar je tudi velika posebnost.

Zabljak je izhodišče še za Čurevac in Crno goro, za dve pomembni točki naravnega parka, ki nam slikovito zaokrožata vtis o njem.

Čurevac je izjemen vrh na nadmorski višini 1625 metrov, v bistvu nekakšen razgledni rob s prepadnimi stenami, od koder lahko občudujemo hkrati kanjon in vrhove Durmitorja, in je že prehod v vrhunsko znamenitost tega območja, kanjon Tare.

Ves ta razgledni rob se vleče naprej proti zahodu in jugozahodu, severno od plečatega Štuoca (2104 m) čez Gologlav (1731 m) in Naklo (1674 m) do Jezika (1352 m) nad sotočjem dveh kanjonov, Tare in nekaj ožje in plitvejše Sušice, ki priteka ostro z juga. Na tem jeziku, nekakšnem rečnem polotoku brez izhoda, je nastalo naselje s 70 hišami, približno 300 prebivalci in simboličnim imenom Crna gora ali kar Mala Crna gora, da ga ne bi zamenjali z imenom republike. Crna gora je samotna, pozimi zaradi snega skoraj odrezan kraj v lepoti in miru kraških planin Durmitorja in Tare, znan po svojih svobodoljubnih in gostoljubnih domačinih.

odmevi

Kajenje prepovedano!

Kadarkoli pridem v kako našo planinsko kočjo ali dom in naletim na zakajen ali od kadilcev zasmrjen prostor, se vprašam, zakaj tako.

Dovoljujem kot možnost, da je moje mnenje napačno ali zgrešeno, vendar mi dovolite, da podam svoje mnenje, zakaj gradijo planinske kočje. Osebnostno menim in trdim, da le zato, da bi se vsak planinec lahko v njih odpočil in se zavaroval pred vremenskimi nevarnostmi. Da bi se vsak planinec res prijetno počutil v koči, bi moral biti prva skrb vsakega oskrbnika, da poskrbi za ugodno počutje prav vsakega gosta. Če pomislim, koliko nesebičnega truda, ljubezni do planin in denarja je bilo potrebno za postavitvev tako lepih planinskih postojank, potem se mi nujno zastavi vprašanje: Zakaj dovoljujemo, da se ti objekti tako lahkomišelnostno in brez potrebe uničujejo? Cigaretni dim se vpije v les in v svojo opremo predvsem dnevnega prostora, v katerem planinci prebijejo glavni del bivanja v koči. Tak prostor postane sčasoma enak stari kavarni ali zasmrjeni beznici. Zakaj takó? Ali ni tako uničevanje objekta žalitev za vse tiste, ki so kakorkoli prispevali za postavitvev kočje ali doma? Pogosto slišim, da nas je včlanjenih v PZ Slovenije že več kot sto tisoč, vendar nikoli nisem prebral, da je od tega števila toliko in toliko kadilcev ali nekadilcev.

Torej smo vsi enaki? Vendar ko stopim v kočjo, že ni več tako! Kadilec prižge cigareto ne oziraje se na to, če to koga moti ali je to vpludno, sebično ali nesramno; on o tem sploh ne premišljuje. On ve le to, da mu ta trenutek prija cigareta in jo prižge.

Gore na mejah

Gore so v veliki meri odraz človekove sebičnosti in omejenosti.

Po vrhovih gorá kot po preči sredi glave se sprehajata vojaka, vsak v drugačni uniformi: gora je kot Janus, bog z dvema obrazoma, od katerih vsak gleda v svojo deželo.

V časih, ko meje padajo in se splošna človeška medsebojna mržnja, v miru urejena s patriotizmom med seboj spričkanih držav, razdeljenih s carinami, karavli in granicariji, spremeni v splošen pretep, imenovan vojna, postanejo gore zatočišče svobodnjakov, ki se imenujejo partizani, rokovernjači, gverilci ali banditi, pač odvisno od tega, s katerega zornega kota jih gledamo.

Tedaj postane človek enak gamsu – svoboden kot divjad in enak nezaščiten, če je ravno »brakada«.

Da bi gore bolj združevale kot ločevale, predvsem pa, da bi bile le objekt športa in ne ločitev, to naj bo med drugim pomembna plebiscitna želja.

Boris Ogrizek

Menim, da to ne sme biti sprejemljivo, ker se moramo vedno v prostorih, kjer se zadržujejo ljudje, ravnati po načelu, da ne počenjamo ničesar, s čimer bi motili druge v prostoru.

Zato prepovemo kajenje v vseh prostorih planinskih domov! Zadolžimo oskrbnike, da ta sklep dosledno izvajajo!

Vzemimo si za zgled npr. PD Radovljico, ki je v svojem Pogačnikovem domu ta režim vpeljalo in ga dosledno izvaja. S tem ne želim podcenjevati nikogar, kjer se to enako izvaja, temveč želim povedati to, čemur sem lani bil osebno priča. Svočas je bil oskrbnik kočje »Pod špičkom« **Franc Cjuha**, ki je prav tako skrbel za red in nekajenje v koči, kar pa ne bi mogel reči za oskrbnika v prelepi koči pri Krnskih jezerih (PD Nova Gorica), kjer nad točilno mizo piše »Kajenje ni dovoljeno«, na mizi le tri metre od tega napisa pa je bil ob mojem obisku v koči ogromen pepelnik poln »čikov«. Komentar menda ni potreben...

V želji, da bi vsem planincem zajamčili enake pogoje bivanja v naših kočah, sem dobronamerno naslovil na vas teh nekaj vrstic. Obiski planin naj prispevajo k utrjevanju našega zdravja, ne pa boleznim.

dipl. vet. Boris Vahtar,
Radeče

Žičnice, turizem, Zeleni in zdravje naroda

V zadnjem času se pisanje o smučarskih žičnicah spreminja. Medtem ko je bilo še do nedavna v glavnem odklonilno, sedaj o tem pišejo poznavalci in strokovnjaki, ki svetujejo, kako bi se dalo smučišča urediti smotrno in ekološko neoporečno.

Tudi naša sedanja vlada – kot že prejšnje – čuti, da je turizem perspektivno podjetje. Seve-

da tudi zimski turizem. Kar poglejmo, koliko iztržijo od njega Avstrija, Francija, Švica in Italija!

Naša smučarska središča so gradili z velikan-skimi težavami. Tujci zaupajo v varnost naših žičnic in urejenost naših smučišč, predvsem pa znajo ceniti izjemne lepote naših zasneženih gora. Vendar se vprašam, ali bodo prihajali k nam kar trumoma zato, da bodo veliko časa izgubili s čakanjem v vrstah. Saj že mnogi domači smučarji prav zaradi gneče odhajajo v tujino! Gneča je nevarna tudi tedaj, ko pridejo do smučanja, ker so smučišča prenatrana. Zdaj so nastopile povsem nove možnosti. Možna so številna drobna in velika privatna vlaganja. Poglejmo v tujino! Čeprav je tam nešteto lastnikov, vse teče kot skladna celota povezano in harmonično. Družba je zainteresirana za tak razvoj in tu se pojavljajo morda povsem nove naloge tudi za naše Zelene.

V tujini so zelo privlačni enotedenski turni smučarski pohodi. Vodijo jih domači vodniki. Slovenija ima vse pogoje za tako obliko turizma. Planinske kočice so na primernih oddaljenostih, zimske markacije stojijo, imamo izkušene vodnike, utečeno, dobro opremljeno in izvežbano gorsko reševalno službo, predvsem pa imamo prekrasno naravo v pravi nadmorski višini za turno smučanje. Naj omenim še smučarske teke in sprehode – in naše skakalnice.

Pri nas se je privatna pobuda dosedaj v glavnem kazala v tem, da so rastle na vseh koncih in krajih kot gobe po dežju brezštevni bifeji... Zdi se mi, da z vsem tem bogastvom in lepoto, ki jo premore Slovenija, ne upravljamo pravilno. Zeleni, katerih delo je nad vse potrebno, bi lahko veliko pripomogli k razvoju zimskega turizma, predvsem pa hitri dograditvi že obstoječih zimskih središč. S prijateljsko pomočjo, z ekološkim dinarjem, ki bi ga namenili smučarskim središčem, bi sanirali, kar sedaj ni v redu in s strokovno pomočjo poskrbeli, da bo tudi vse nadaljnje zgrajeno že od vsega začetka tako, kot je narodi prijazno.

Sploh se pa ne oglašam zaradi turizma. Oglašam se zaradi zdravja naroda, ki ga z nepravilnimi postopki ogrožamo.

Menda smuča 400 000 Slovencev. Pretežno gre za mladino. Od tistih, ki so navdušeni za smučanje, jih bo verjetno nekaj manj alkoholi-kov, kadilcev, uživalcev drog in zato potencialno manj ogroženih od aidsa. Prav gotovo se jih bo veliko manj huliganško izživljalo na štabionih in podobno.

Šolski mladini, ki ima slabe telovadnice, bi lahko zagotovili v petih najbolj pustih mesecih v letu vsak teden vsaj eno celodnevno bivanje v prekrasni zimski narodi. Potrebno pa je seveda, da bodo smučišča razširjena in bodo lahko dala za šole ugodne ponudbe. Seveda bo treba postopati drugače, kot so napravili s Kravcem, ko so mu preprečili razširitev smučišč na Dolge njive, proti Kompoteli in na Košutno, čeprav so tereni tam na najprimernejši višini in leže v bližini Ljubljane, Kranja in Kamnika, kjer so številni smučarji in šolarji. Isto velja za druga smučišča in kraje.

Računajmo s tem, da so potrebna zemeljska dela, saj so drugje tudi. Kar poglejte si ogromno in boleče gradbišče za razširitev igrišča za golf pri Bledu ali ob Karavanškem predoru ali ob graditvi moderne ceste »dolenjke«! Tudi avtomobilov imamo veliko. Ne bomo jih prepovedali, preuredili jih bomo s katalizatorji. Vsak si lahko sam našteva še in še slabosti in nevarnosti sodobnega življenja.

Za zdravje naroda gre, zato izbirajmo pametno. Ali bi se lahko take množice ljudi vseh starosti tako varno podajale v naše zasnežene hribe brez žičnic in brez velike in zahtevne organizacije, ki je pri tem potrebna? Najlaže je pisati prepovedi in zakone. Imamo zakon o žičnicah in predlog za izdajo zakona o spremembah in dopolnitvah zakona itd. Pomagajmo še s primernimi zakoni k hitremu in pravilnemu razvoju že obstoječih smučarskih središč – sedaj, ko je tu možnost privatnega sodelovanja. Potrudimo se, da bo razvoj koordiniran in kompleksen, pri tem pa uporabimo veliko znanje in bogate izkušnje onih, ki so že do sedaj toliko ustvarili. Prepričan sem, da zdravja ljudi in zdravja naroda ne kaže zapostavljati vsem drugim pomislekom. Zelene čakajo še nove dodatne oblike ustvarjalnega dela. Prepričan sem, da imamo ljudi, ki so sposobni urediti naša smučarska središča v neoporečna, lepša in boljša kot je zamazana dolina s črnimi rekami. Tudi o izdatnem privatnem vlaganju ne dvomim. In končno je alpsko smučanje, kot sem pred nedavnim čital v Delu, simbol naše sposobnosti, naše nebalkanskosti, naše marljivosti in nadarjenosti, naše zmognosti za gospodarski čudež. Potrudimo se! Smučarji bodo uživali, turizem bo kasiral in veliko ljudi bo dobilo zaposlitev, predvsem pa bo veliko mladih ljudi ostalo na zdravi poti.

Dr. Franc Novak, Ljubljana

Karte za vsakdanjo rabo

Prisrčna hvala **g. Jožetu Rotarju** za pojasnilo v 14. št. PV! Tisti, ki smo pričeli hoditi v hribe po vojni (in s tem pričeli tudi brati Planinski vestnik), vemo, kaj je pomenilo za nas dobiti kje kakršenkoli zemljevid, nanašajoč se na slovenske gore. Kot fantič, poln sanj in hrepenenj pri petnajstih letih starosti sem prišel takoj po priključitvi Primorske k Sloveniji poleti 1948 na Kredarico. Ja, kaj mi je takrat pomenil (čeprav napisan v hrvaščini) vodič z naslovom »Na Triglav – v kraljestvo Zlatorogovo«, 2. izdaje, Ljubljana 1922 (kažiput) avtorja **Rudolfa Badjura!** Čisto zadaj je bil skromen, skromen zemljevidek Julijskih Alp. To je bilo zame prvo srečanje z zemljevidi gora, Alp itn. Od takrat naprej sem pravi zbiralec gorskih pa tudi drugih zemljevidov. Kamorkoli me je zanesla noga hribolazca ali turista, sem vedno kot prvi pripomoček skušal priti do zemljevida, saj se brez tega zlasti v tujem kraju počutiš zgubljenega. G. Rotar omenja zemljevid Julijskih Alp, katerega so ohranjeni le redki primerki. Ponosen sem, da imam že od leta 1954 ta zemljevid, in sicer Julijske Alpe, merilo 1 : 75 000, predvsem zato, ker je bil narisana v zaporu! Poguma je bilo

treba. Hvala vsem trem entuziastom, zlasti **Vlastu Kopaču**, pa tudi **Bohincu in Planini**. Arhitekt Kopač je verjetno še ždel v zaporu, ko sem z njegovim zemljevidom v žepu nahrbtnika iskal prehod čez »železno mejo« nekje med Černjelo in Hudim vrščem v Kaninskem pogorju na poti v »svet svobode«, kot se je reklo.

Z istim nahrbtnikom in s karto v njem sem se leta 1957 poskušal povzpeti na Mt. Robson v kanadskem Skalnatem gorovju, temu je čez dve leti sledil potep po vrhovih Oregona in Washingtona. Američani, ki so takrat še zelo redki hodili po odotnih gorah, so občudovali »moj« zemljevid (prav: Vlastov); sami niso premogli niti malo podobno izdelanih kart svojih gora. Menim, da smo slovenski gorniki lahko ponosni tudi na svoje izdajanje gorskih kart, čeprav nas je vojaška oblast pri tem zelo ovirala cela desetletja. Imamo še kar lepo ponudbo gorskih kart – manjka sicer še obdelava **Primorske in Dolenjske**. So pa zato zadevne občine poskrbele za dokaj uporabne zemljevide svojih ozemelj.

Stenar 2500, 2501 ali 2501,5 metra? Mene to ne moti; moti me, da je precej novejših kart, namenjenih ne samo turistom nasploh, temveč predvsem ljubiteljem gora, enostavno brez višin! Pomembne vasi so npr. brez teh označb. Sam, ki sem že 45 let tesno povezan z gorami, dokaj zanesljivo ocenim višine krajev, vrhov, itn., vendar pa mi označena višina na karti pomeni tudi to, da je bil vrh, prehod, planina ali kraj »kulturno« obdelan.

Priporočam vsem tistim, ki jim je gorski zemljevid predmet zaljubljenosti, da si ogledajo tudi talni relief zgornjega Posočja v muzeju prve svetovne vojne v Kobaridu.

Vinko Božič-Humar,
Solkan

Višina Stenarja

Ko **Jože Rotar** v lanski 12. številki Planinskega vestnika odgovarja **Lojzu Šteblaju**, da je Stenar visok natančno 2501,5 metra, med drugim pravi, da sta bili karti Julijskih Alp in Kamniških planin v petdesetih letih menda celo natisnjeni. Glede tega bi ga rad dopolnil ali kar popravil, kajti karti sta bili zanesljivo natisnjeni. Imam oba dobro ohranjena izvoda.

Karta Julijskih Alp je bila natisnjena maja 1952. leta v 10 000 izvodih (delna naklada v srbohrvaškem, angleškem in nemškem jeziku). Karta Karavanke, Kamniške Alpe in soseščina je bila natisnjena junija leta 1954, prav tako v 10 000 izvodih. Obe karti imata na zadnji strani ovitka seznam zemljevidov, ki jih je nameravala Planinska založba še izdati. Na karti Julijskih Alp je navedenih 17 zemljevidov, na drugi pa, razumljivo, eden manj.

Ne spominjam se več, kje sem karti kupil, gotovo pa je, da sta bili kupljeni v normalni prodaji. Pozneje sem tudi sam zvedel, da je bilo izdajanje nadaljnjih kart prepovedano.

In še nekaj: na karti Julijskih Alp ima Stenar višino 2501 meter.

Ali sem torej lastnik redkih primerkov?

Franc Perše, Rimske Toplice

iz planinske literature

Knjigi za novoletno darilo

Obe imata marsikaj skupnega. Obe sta izšli pred novim letom, obe je natisnila **Tiskarna »Jože Moškrič«**, zlasti pri Siju gora je pokazala vrhunsko tehnično zmogljivost. Obe je založil neustrašni **dipl. ing. France Stele** z Gore pri Komendi, obema napisal uvod, Večne lipe pa so sploh njegove: posnetki, uvod, izbor besedil. Obe imata enako mogočen format, 25 × 31 cm. Sij gora ima 120 strani, Večne lipe 160.

V tem pa je že prva razlika. Druga je očitna na prvi pogled: Sij gora je ves v barvah, Večne lipe (razen ovitka) so črno bele.

Sij gora nosi imeni dveh avtorjev. **Peter Janežič** je prispeval posnetke, ki jih je zbiral pol življenja, oprezal, čakal na pravi trenutek, se vračal in vračal, dokler ni bil zadovoljen. Tudi mi smo zadovoljni: slike so dosegle najvišjo raven, odlično so skomponirane, izredno so bogati motivi, z občutkom izbrani zorni koti, predvsem pa so ujeta tista razpoloženja, ki diha iz vsake prave lepote: neizrekjive slutnje in komaj nakazana hrepenenja, razpini od cvetočih jablan do belih snežišč, od umirajočih macesnov do omamne sinjine nad belimi šipki. Posebno prihaja ta sij do izraza ob posnetku vasice in cerkvice Sv. Duh pod Olševo (str. 15), jesenskega gozda z Ojstrico (23), izrednega pogleda na Julijce čez mogočno zasneženo Kočno (35), v neizrečeno fini svetlobi utripajočega Bohinjskega jezera (43), kompoziciji z viharnikom (65), razkošni razigranosti reber na Široki peči (84), nedosegljivem zimskem ozračju (98 in 100), kot tudi umirajočem dnevu (111) – in še in še (Karavanke niso zastopane).

Naslov Sij gora upravičuje tudi odsotnost druge polovice gorske resničnosti: temačnost, meglenost, melanholičnost, nevarnost, neizprosna nevarnost nad prepadi, ki nas prej ali slej vse goltajo. Morda bi vseeno bilo dobro dodati vsaj nekaj takih posnetkov; ob njih bi sij še bolj sijal.

Avtor se je – verjetno vedé in hoté – odločil (skoraj le) za »kulisne motive«, za gore z ospredjem spodaj in s sijočim nebom zgoraj, malo je drobne lepote, razen mimogrede. Skoraj vsak posnetek bi lahko dali v okvir, tako so popolni.

Uvod je napisal France Stele, ob tem je pero nedvomno pomakal »v srčno kri«, tako so ga te lepote prevzele. Sâmo besedilo pa je z občudovanja vredno umetniško silo sestavil **Martjaž Kmecl**. Ob oknu na nebu nad Grintovci med dvema oblačnima sistemoma se je razpisal o trajanju in minevanju, o življenju in smrti, o človekovi čez vse meje hlepečni požrešnosti na lepoto in v ozke meje stisnjenih možnostih, da bi to dosegli v kratkem zemeljskem življenju –

Uredništvo in uprava Planinskega vestnika sta za božič in novo leto prejela precej voščil z dobrimi željami. Vsem tistim sodelavcem in bralcem, ki so nam pisali, se za voščila zahvaljujemo.

in o melanholičnih razpoloženjih ob teh bridkih spoznanjih. V drugem delu o Julijcih razmišlja o slovenskem romarskem razpoloženju, po katerem smo tudi hojo na Triglav vzeli kot obisk našega božanstva, z vsemi množičnimi »obrednostmi«, tudi manj primernimi – a se temu ne moremo povsem izogniti, tudi če se umikamo v manj obiskovane kraje. Človeku je pač prirojeno, da mora »presehati«, iz sivega vsakdanjika iskati vedno višje oblike bivanja – tudi omamljenost od gorá je ena od njih. Vsakdo si bo to seveda dočel tako, kakor bo v skladu z njegovo celotno osebnostjo usmerjenostjo.

Vsaj delno to dopolnjuje druga knjiga; **Večne lipe** namenoma ne gredo v »razgledništvo«, zazirajo se v podrobnosti, tudi v gorah: obrazi gorskih prebivalcev, posamezna dolina in pobočje, sončno in senčno, hiše, naslonjene v breg, arhitektura v lesu, gorske cerkvice, skodlaste strehe, ovce na paši, veje in korenine, bori kot silhuete, škrapljaste skale, sence na snegu, žareči in grozeči oblaki... Vse pa je harmonizirano z izbranimi besedili narodne in umetne slovenske pesmi, tudi nekaj proze je vmes. Ali pa so bila prej besedila in so bile slike pomerjene po njih? Vsekakor je to Fr. Stele opravljal po nareku lastnih doživetij, zato to delo še bolj vabi v razmišljajoče iskanje in iskajoče razmišljanje.

Kakorkoli, obe knjigi sta res novoletno darilo nam vsem in – nadvse pripravno vezilo komurkoli.

Miha Žužek

Svet svetlobe in senc

V kratkem času je zdaj pred nami še ena planinska knjiga, **Petra Janežiča in Matjaža Kmeclja** »Sij gorá«, ki pa nam za razliko od drugih, ki segajo k svetovnim gorstvom, pripoveduje s fotografijo in besedo o naših Julijskih Alpah in Grintovcih. Za fotografskim aparatom je stal alpinist in mojster fotografije Peter Janežič, s peresem pa je prepotoval Julijce in Grintovce velik zaljubljenec v gorsko naravo dr. Matjaž Kmecl. Duhovito, kot on zna, pogosto tudi pikro in zajedljivo, zlasti takrat, ko povsem pravilno, vendar izvirno izrisuje značajske poteze različnih vrst slovenskih gorohodcev. Blago se ponorčuje tudi iz množičnega pohodništva, ki je še pred leti grozilo, da se bo razraslo do tistih razsežnosti, da bo intimno doživljanje gorá začelo izgubljati svoj življenjski prostor, da o onesnaževanju sploh ne govorimo.

Sicer pa Kmecl pripoveduje samega sebe, svoje videnje in doživljanje tega, kar so nam tektonske sile ustvarile pred milijoni let. Zanj ta kipeča slovenska zemlja ni le kup kamenja, temveč pokrajina z dušo. Imamo pa Slovenci tudi neko posebno goro, ki ni le najvišja, kajti že davno je postala božanstvo, prestol praslavanskega boga Triglava. Poetu Julijcev **dr. Juliusu Kugyju** je ta gora pomenila kraljestvo (Das ist nicht ein Berg, das ist ein Reich!), bohinjskemu rojaku, pisatelju **Janezu Mencingerju** pa veličasten mejnik med zemljo in nebom. Zdaj je ta Triglav že dolgo kar simbol slovenstva, kamor naj bi

Američani spoznavajo slovenske uspehe

Izpod peresa **Eda Kozoroga** je bil v ameriški reviji »The American Alpine« ob fotografiji štirih trentarskih gorskih vodnikov z **Ivanom Bergincem** na čelu lanskega novembra objavljen krajši prispevek o treh slavjih slovenskega planinstva. Prvi vzrok za praznovanje je vsekakor solo vzpon **Toma Česna** po južni steni na vrh osemtisočaka Lotseja v Himalaji, poleg tega so slovenski planinci proslavljali stoletnico prvega vzpona prek Severne triglavske stene, kar je uspelo trentarskemu gorskemu vodniku Ivanu Bergincu, naposled pa je proslavljaval 95-letnico Planinski vestnik, najstarejši slovenski mesečnik, ki s kulturnega, profesionalnega in znanstvenega gledišča, kot piše revija iz ZDA, obravnava gorniško in alpinistično problematiko.

Tako so ameriški gorniki še po tej poti zvedeli, kaj pomenimo Slovenci na tem področju človekovega udejstvovanja.

se povzpel vsak pošten Slovenec. Kmeclova beseda je s svojo tenkočutnostjo in subtilnostjo, ki ne zgreši niti najbolj drobne cvetlice, kar pravšnja spremljiva čudovitemu barvnemu kontrastu Janežičeve fotografije.

Tudi Janežič je prepotoval Julijce in Grintovce, vendar s fotoaparatom. Nešteto je moralo biti samotnih potovanj v najbolj odročne slovenske konce, da je nastala ta neponovljiva paleta svetlobe in senc, ki so v vsakem letnem času in ob vsaki uri dneva povsem nekaj posebnega. To prelivanje se nikdar ne ponovi, tako da človek odkriva na fotografijah, ki imajo za motiv isto goro, vedno nove razsežnosti, vedno nove poteze gorskega obraza.

Nekoliko pozornejši bralec, ki bo jemal to knjigo v roke, bo lahko ugotovil, koliko truda in fizičnih naporov je bilo potrebnih, da so te gore zdaj pred nami, predstavljene v vsej svoji lepoti in izjemnosti. Seveda so najprej lepe zato, ker so (čeprav bi stari **Hegel** dejal: »Es ist nicht schön, es ist so«), v tej knjigi pa jim je posebno lepoto vdihnil prav fotograf sam.

Da je knjiga tako lepa, kot je, ima nemalo zaslug tudi **Tiskarna »Jože Moškrč«** v Ljubljani in oblikovalec **Franci Stele**, da pa jo bodo tudi v tujini bolje razumeli, sta s prevodi spremene besede v angleščino in nemščino poskrbela **Stanko in Valentin Klinar**.

Mitja Košir (Dnevnik)

Popotniška dejavnost Slovencev

Z lanskim decembrskim datumom je izšla 27. številka Obvestil o popotniški dejavnosti in gozdnih učnih poteh, ki so jih pripravili v Turistični zvezi Slovenije iz prejkone čisto zasebne privrženosti nekaterih tam zaposlenih temu gibanju. Čeprav so Obvestila slejkoprej razmno-

žena v skorajda že muzejski ciklostilni tehniki, ki je izdajateljem iz finančnih vzrokov edino dosegljiva, je treba zaradi vsebine dati uredništvu (kot uvodničarka se je podpisala **Danica Zorko**) vse priznanje: širša javnost tako zve, kaj delajo slovenski popotniki.

V tej številki Obvestil so osrednji prispevki o proslavljanju 15-letnice evropskih pešpoti v Sloveniji, ki je bilo 25. maja na Inštitutu za gozdno in lesno gospodarstvo v Ljubljani, o evropskih pešpotah na Hrvaškem in o naravni dediščini na in ob poti E-7 YU. Avtor slednjega prispevka **Drago Cenčič** je ob tej poti našel kar 50 naravnih znamenitosti in izračunal, da znaša »gostota« znamenitosti naravne dediščine na E-7 YU 0,13158 na kilometer, kar drugače tudi pomeni, da je na vsakih 7,6 kilometra ena od naštetih znamenitosti. – Vsekakor velja iz Obvestil vsaj omeniti tudi daljši prispevek o diplomski nalogi študentke Fakultete za telesno kulturo v Ljubljani **Katarine Nared** »Evropska pešpot E-6 YU in njen pomen za športnorekreativno dejavnost Slovencev«. V ta namen je preučila vsó razpoložljivo domačo in tujo literaturo in vse doslej objavljene analize o popotovanjih po evropskih pešpotah, prebrala vrsto prospektov, vpisnih knjig, vodnikov in priložnostnih zapisov ter analizirala odgovore anketiranih popotnikov.

Tehnika gorske reševalne službe

Slovenski gorski reševalci so tik pred novim letom dočakali izid priročnika o tehniki gorske reševalne službe. Knjižica, ki je po obsegu sorazmerno skromna, zapolnjuje velikansko vrzel na tem področju strokovne planinske literature. Kar nekaj let je že poteklo od šestdesetletnice naše GRS, ko je izšel prejšnji priročnik za gorske reševalce v obliki snopičev, vpetih v posebno mapo. V tedanjem priročniku in tudi kasneje dopoljenih snopičih pa so bili predstavljeni samo nekateri elementi reševanja, in sicer večinoma brez konkretnih opisov same tehnike reševanja. Ta poglavja sedaj v izčrpnih oblikah nadomešča novi priročnik.

Do njegove izdaje so med reševalci dolga leta krožile različne skice posameznih reševalnih prijemov, ki so jih posamezniki narisali in ob vsaki priložnosti tudi dopolnjevali. Vseskozi pa se je čutila potreba po temeljnem priročniku, ki bi končno enkrat vse te različne tehnike reševanja zbral in poenotil. Dogajalo se je namreč to, da so si bili celo inštruktorji GRS na vsakoletnih srečanjih neenotni glede posameznih prijemov. Upajmo, da bo omenjeni priročnik sedaj tisti, ki bo končno presekala ta gordijski vozec nepotrebnih nejasnosti pri različnih tehnikah reševanja in poenotil delo v vseh postajah GRS.

Za njegov nastanek je bilo potrebno nekajletno zbiranje gradiva in neskončna vrsta polemčnih, a tvornih razčiščevanj številnih vedno na novo odprtih vprašanj. Gradivo zanj je zbralo šest avtorjev – inštruktorjev GRS (**M. Salberger, Z. Korenčan, J. Senegačnik, T. Kralj, A. Sazonov** in **J. Rožič**) v okviru delovanja Podkomisije za vzgojo in tehniko GRS, ki jo vodi **Marijan**

Salberger. Uredniško delo je opravil **Jurij Senegačnik**, prek sto različnih skic pa sta narisala **Zvone Korenčan** in **Jurij Senegačnik**. Za računalniško obdelavo teksta in oblikovanje je poskrbel **Bojan Pograjc**. Priročnik je izdala in založila naša GRS. Zaenkrat je namenjen le za interno uporabo reševalcev. Ker pa so nekatera poglavja zanimiva tudi za druge uporabnike, jih bomo objavili v Planinskem vestniku.

Na začetku knjižice je uvodna beseda načelnika slovenske GRS **Danila Škerbineka**, ki pojasnjuje njen namen. Sledi predgovor urednika knjižice.

Sama tehnika reševanja je prikazana v štirih poglavjih. Prvo poglavje Varovanje in tovariška pomoč je zanimivo tudi za vse alpiniste. Drugo poglavje Reševalna akcija je namenjeno izključno reševalcem pri delu s tipiziranimi reševalnimi sredstvi. Tretje poglavje Improvizacijska tehnika je zanimivo za širši krog obiskovalcev gora; govori namreč o reševanju s pomočjo tiste vsakdanje tehnične opreme, ki se uporablja pri običajnih izletih, turnih smukih ali plezalnih vzponih. Na koncu je v četrtem poglavju prikazan še manjši segment iz zimske reševalne tehnike.

Avtorji so v knjižici prikazali predvsem tisto snov, ki se redno obravnava na praktičnem delu letnih tečajev GRS oziroma pride iz tehnike GRS v poštev pri praktičnem delu izpita za reševalca. Nekatero druge tehnike, kot je na primer letalsko reševanje, v tem priročniku niso predstavljene.

Čeprav ima knjižica kar nekaj teksta, ji glavno uporabno vrednost dajejo nazorne skice. Večina uporabnikov bo tekst uporabljala bolj kot dopolnilo k skicam, ki bodo razumljive tudi morebitnim uporabnikom z drugih jezikovnih področij.

Jurij Senegačnik

2000 km pešpoti po Nepal

»Nepal, to pomeni ljubeznive ljudi in veličastno naravo, pomeni pa tudi goro problemov, ki je tako visoka kot Anapurna na naslovni strani knjige, ki prebada oblake.«

Dietlinde Warth in njen mož, ki sta od leta 1975 do 1984 delovala v Nepalju v okviru nemške pomoči tej državi, sta ob koncu svojega bivanja v deželi s štirimi domačimi korakala sto dni od vzhoda do zahoda Nepala. Z nižin Teraja sta odšla k vznožju Kangčendzenge, od tod na območje Everesta, v Kumbu, Langtang in pod Manaslu, zatem na območje Pokare južno do Anapur in Daulagirija, naposled pa je šest popotnikov prispelo mimo jezera Rara do obeh velikih rek Setija in Mahakalija ob zahodni meji Nepala.

Očarana nad to deželo prijaznih ljudi in veličastne pokrajine, ki se razprostira od višine 200 do več kot 8000 metrov, Dietlinde Warth vendarle ne opisuje le svojih vtisov, do katerih se je dokopala na tej poti, saj na poti ni bila le turistka, ki bi si hotela ogledati pokrajino. Z veliko občutka in odgovornosti se poglavlja v probleme Nepala kot večnacionalne države, ki

je bila pravzaprav prav grobo pahnjena v 20. stoletje zahodnjaškega štetja. Čutiti je mogoče skrb avtorice, ko je videla, kako so navade, običaji in tradicije v veliki nevarnosti, da bi postali izprijena in pokvarjena folklor. Bralec zve veliko dragocenih podatkov o politiki in zgodovini dežele, pa tudi o religioznih in družinskih strukturah. Dobro pojasnjena geografija in skrbno izbrane zelo lepe in značilne celostranske barvne fotografije prijetno zaokrožijo to knjigo, ki jo je izdala Rosenheimska založniška hiša iz Rosenheima in stane 49.70 švicarska franka. Knjiga z izvirnim naslovom »Der lange Abschied – 2000 Km zu Fuss durch Nepal« ni nikakršen turistični vodnik, temveč je lahko darilo za vsakogar, ki je pripravljen s spodobno ponižnostjo spoznavati Nepal.

Vojvodinski odmev

Založniška planinska dejavnost v Vojvodini je zelo skromna. Če izvzamemo vodnike po transverzalah, je v Vojvodini po vojni, kolikor nam je znano, izšla samo brošura »Radivoj Simović« (Sombor, 1958) z življenjepisom tega znanega planinca. Zdaj je pri Zvezi planinskih društev Novega Sada izšla na 119 straneh ilustrirana knjiga **Dragoljuba Ostojića** »Planinarski eho«, v kateri je avtor, novosadski planinski senior (81 let) obudil svoje spomine. V uvodu sam pravi, da je to monografija planinstva Vojvodine od osvoboditve do danes, »napisana po mojih spominih in beležkah ter vpeta v celotno planinstvo Srbije in Jugoslavije z večjim poudarkom na uspehe treh planinskih društev, dveh iz Novega Sada (Fruškogorski venac in Penzioner) in enega iz Šabca (Cer)«. Zgodovinsko dragoceno in zanimivo je tudi poglavje Planinstvo pred vojno. – Ta knjižica, ki jo je mogoče naročiti pri založniku (Savez planinarskih društev Novog Sada, Cara Lazara 6, Novi Sad) in plačati prek žiro računa založnika (65700–678–976) ter stane sto dinarjev, je dragoceno čtivo za vsakogar, ki ga zanima vojvodinsko planinstvo.

(Naše planine)

Čisto na konec sveta

V knjigi **Reinholda Messnerja** »Na konec sveta« (Bis ans Ende der Welt) s podnaslovom »Alpinistični izzivi v Himalaji in Karakorumu«, ki je konec lanskega leta izšla v založbi BLV v Münchnu in stane 36 mark, je zbranih nekaj poglavij, ki so jih stalni bralci Messnerjevih del doslej že lahko brali v drugih njegovih knjigah. Ker je Messner, kot so ugotovili nemški in drugi založniki, zanimiv avtor gorniškega pisanja, je treba njegovo priljubljenost seveda izkoristiti – in tako je nastala pričujoča knjiga, v kateri so objavljena ključna poglavja iz Messnerjevih uspešnic Izziv, Samotna hoja, K2 in Stekleno obzorje. Posamezna poglavja te knjige, ki popisujejo vzpone na vrhove himalajskih osemtisočakov Manaslu, Gašerbrum I, Nanga Parbat, K2 in Everest, k čemur je dodano še dvojno

prečenje Gašerbruma I in II, poskušajo pokazati preusmeritev od zavojevalskega alpinizma k alpinizmu odpovedovanja; za to se Messner že dolgo zavzema: da bi gorništvu (alpinizmu) spet dal človeško mero.

Čeprav bi kdo Messnerja kot človeka ne maral ali bi ga celo odklanjal, nikakor ne bi mogel zmanjšati dejanj, ki jih je Messner storil kot alpinist. Nobenega dvoma namreč ni, da je neprestano spremljal razvoj in mejnike tega razvoja premikal naprej, svoja doživetja in dosežke pa zelo živahno opisal. To so pustolovščine v pravem smislu besede: popolnoma sam človek skuša svet in je nekakšen **Parsifal**, ki išče sveti graal. Vplivu Messnerjevega pripovedovanja se preprosto ni mogoče izmuzniti, pa čeprav bi credo takšnega gorništvu sebi najgloblje odklanjali.

To iskanje stanja med zaupanjem in odtujenjem, poti prek meja oprijemljivega v svet nadržutnega, ta dvojnost je menda najlepše opisana v Steklenem obzorju.

Vsekakor je to dobra knjiga, morda tudi zato, ker so za opisi izkušnje nekega čisto drugačnega, globljeje razumevanja življenja.

Kamniške in Savinjske Alpe

V znanem založništvu »freytag & berndt« je kot 471. iz serije popotniških kart izšla v merilu 1 : 50 000 v formatu 61 × 110 centimetrov (zložena 12,5 × 20,5 centimetra) planinska karta Kamniških in Savinjskih Alp, natisnjena v osmih barvah. V Avstriji jo je mogoče kupiti za 8 šilingov, v Nemčiji pa za 8,80 marke.

Na tem zemljevidu je zajeto ozemlje Kamniških in Savinjskih Alp od avstrijske meje na severu do Kranja in Kamnika na jugu ter od Tržiča na zahodu do Ljubnega in Radmirja na vzhodu. Poleg planinskih poti so na karti označene tudi sedežnice, gondolske žičnice in planinske kočje. Na zadnji strani karte je natisnjen dokaj popoln kulturni vodič, v katerem so zabeležene vse pomembnejše zanimivosti, med drugim samostani in božjepotne cerkve, poleg tega pa je tam še geografski opis tega območja, predlogi za načrtovanje planinskih tur ter seznam vseh na karti narisanih krajev in planinskih koč.

Kot piše v publikaciji »Der Tourist«, glasilo Avstrijske turistične zveze, ki je po vsebini sodeč zelo planinsko (sredogorsko) usmerjena organizacija, so Kamniške in Savinjske Alpe z dvema naravnima rezervatoma ter izredno pestro gorsko pokrajino nadvse privlačen popotniški in hribovski cilj. Natančna navodila na novi karti založnika »freytag & berndt« omogočajo kar najboljšo izbiro poti in tur po okusu vsakogar že doma.

društvene novice

Ljubitelju slovenskih planin v slovo

Planinci smo ga srečevali po vseh vrhovih slovenskih gora, večina se ga spominja zgolj

po besedah »dober dan želim«, ki jih je izgovarjal v nemškem narečju. Pisal se je **Rudi Stotter**, bil je dipl. ing. arhitekture, poznan po odličnih projektih planinskih in turističnih objektov vzhodne Tirolske. Bil je med vodilnimi funkcionarji planinske in smučarske zveze v Lienzu. S slovenskimi planinci ni bil povezan prek protokolov; enostavno rad je imel Slovenijo, tukajšnje ljudi in planine. Zato se je tudi naučil slovenščine, v Sloveniji dosledno govoril po naše, kot napovedovalec na FIS tekmah v smučarskih tehnikah pa vedno pozdravil udeležence v petih jezikih, tudi v slovenščini.

Spoznal sem ga pred mnogimi leti na Tominškovi poti, ko sem z družino planinaril na Triglav. Takrat smo si le bežno izmenjali naslove, naslednje leto pa že skupaj planinarili po slovenskih in tirolskih gorah in pozimi šli v gore s turnimi smučmi. S kakšnim ponosom nas je svojim domačim planinskim znancem predstavil »to so moji prijatelji iz Slovenije«! Ali ni grenkoba usode v tem, da ga je do smrti povozil v bližini doma avto, ko se je s kolesom peljal na uro slovenščine?

Rudijevo življenje se je izteklo mnogo prezgodaj; koliko vzponov in tur sva imela še v načrtu! Olajšanje sem začutil, ko so me po pogrebu v lepem decembrskem zimskem dnevu njegovi najbližji planinski prijatelji povabili, da jih obiščem in da vsako leto opravimo skupen vzpon prijatelju in ljubitelju Alp v spomin.

dr. Milan Naprudnik

Karel Globočnik – 80-letnik

Karel Globočnik s Cankarjeve ceste v Trzinu je praznoval lanskega 25. oktobra osemdeseti rojstni dan. Posebna delegacija Planinskega društva ga je ob tej priložnosti že obiskala, vendar pa je prav, da se ga spomnimo tudi z nekaj napisanimi vrsticami.

Takoj po II. svetovni vojni, ko se je obnovila društvena dejavnost, je bil eden od vsestransko prizadevnih članov društva. Že v prvih letih je aktivno sodeloval v upravnem odboru kot podpredsednik, od leta 1952 do 1959 pa je bil predsednik društva. Za tista leta je značilno, da je bila požrtvovalnost in pripravljenost za delo pogostejša lastnost ljudi kot je danes, pa vendar je potrebno opravljanje predsedniške funkcije posebej poudariti, saj je bila tudi tedaj splošna vnema za delo odvisna v pretežni meri od predsednika, ki je po pravilu nosil največjo odgovornost.

Tedaj so bile oči uprte na planino pod Storžičem, kjer se je običajno zbiralo več planincev, kar je bila spodbuda za gradnjo novega planinskega doma, za kar pa so takrat veliko pomenile dobre zveze in poznanstva z delovnimi kolektivi, posebno pa še z enoto JLA, ki je imela konje za nošnje materiala, potrebnega za gradnjo. V času njegovega predsednikovanja se je začel tudi postopek za prenos koč na Dobrči v oskrbo Planinskega društva Trzin, kar se je kasneje tudi uresničilo.

Gospodarska plat je bila že od nekdaj pomembna, zraven pa seveda tudi delovanje posebnih

planinskih skupin. Aktivno je sodeloval pri razvoju in delu AO in GRS. Za opravljena hvalevredna dela je prejel visoka priznanja, in sicer častni znak Planinske zveze Slovenije, srebrni častni znak Planinske zveze Jugoslavije, plaketo mesta Trzin, plaketo zaslužnega člana GRS in jubilejno plaketo Planinske zveze Slovenije.

Čas je sicer marsikaj zabrisal, da ni vsaka stvar vidna v vsej jasnosti, vendar pa je še znano, da sta skupaj z ženo občasno in več časa skupaj oskrbovala Dom pod Storžičem in Dom na Zelenici.

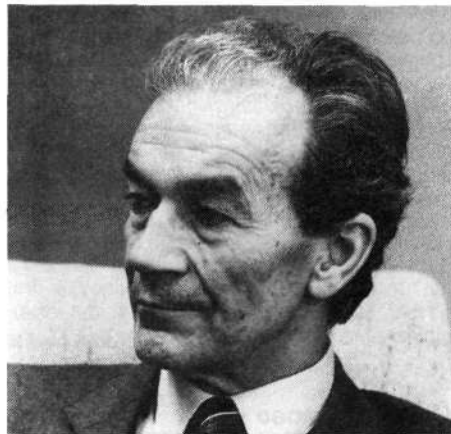
Planinske navade so ga tako prevzele in se tako rekoč spojile z njim, da še vedno rad zahaja v svoj skromni leseni bivak »na Brežcah« za Tržiškim gradom, oblečen po planinsko in oprtan z nahrbtnikom.

Iskreno mu želimo, da bi še dostikrat prehodil pot do svojih »Brežc« in nazaj!

Tržiški planinci

Sedemdeset let Bineta Vengusta

Zdi se, kot da je bilo šele včeraj, pa zopet že kar neznansko dolgo, ko smo se v Planinskem vestniku spomnili 50- in spet 60-letnice **Bineta Vengusta**. Sedaj je na vrsti že tretji, še višji jubilej. Ravnokar, 23. februarja 1991, se mu leta življenja zaokrožajo na sedemdeset let, in spet se imamo, skupaj z njim, česa spominjati.

Bogato gorniško življenje, Bine Vengust Foto J. Zmec

O slavljencu smo že marsikaj zapisali,* zato tokrat ne bomo posegali v njegova mlada in srednja leta. Ponovimo le to, da je bil hribovec in športnik, partizan od leta 1941 do 1945, vodilni delavec v Iskri in Papirnici Vevče, predsednik IS Mesta Ljubljana – in še česa bi se lahko domislili. Navsezadnje nam za predstavitev njegovega dela ni treba obnavljati vse preteklosti, saj s svojim delom sproti, tako rekoč vsak dan znova ustvarja to in ono in je tako za pomenek o slednjem, sedmem križu na voljo več kot dovolj svežih dosežkov.

* Glej PV 3/1971, str. 131, in PV 2/1981, str. 57.

Ko je postal 60-letnik in se je upokojil, je ukrepal po svoje. Že od nekdanj je prepričan, da prostovoljno organizacijo, kakršna je GRS, lahko uspešno vodi samo nekdo, ki je tudi sicer polnokrvno vključen v redni delovni proces. Zato je 19. novembra 1983 na volilnem občnem zboru GRS po dobrih 18 letih oddal načelniško funkcijo v mlajše roke. Vendar pa je še naprej trdno veroval, da je le delo tisto, kar osrečuje človeka in mu daje smisel obstoja. Razumljivo je torej, da ga brez sleherne prekinitve »reševalske delovne dobe« še danes srečujemo med tistimi reševalci, ki si znajo sami najti in poiskati delo ter ga tudi uspešno opraviti.

Spričo razgledanosti in poznavanja problematike je nedvomno tudi po letu 1983 prispeval velik, včasih kar bistven delež k dogajanju v GRS.

Tu bi najprej omenili dogovore in sporazume o sodelovanju z nekaterimi republiškimi organi: Sekretariatom za notranje zadeve in ljudsko obrambo oziroma civilno zaščito, Zdravstveno in Zavarovalno skupnostjo, Rdečim križem Slovenije. Že dolga leta uspešno zastopa GRS v Loteriji Slovenije. Pri vsem tem seveda nikakor ne gre za rutinersko udeležbo na sestankih, temveč za zelo aktivno pomoč in oporo pri izvajanju življenjsko pomembnih odločitev. Naj so bile to odločitve o obliki dela in praktičnem sodelovanju, financiranju, spremembah ali uvažanju novih zakonov, radijskih zvezah GRS, varstvu pred snežnimi plazovi, izdaji Phlepsovega priročnika – povsod je imel priložnost, da prispeva svoj delež znanja in truda in je to tudi storil.

Morda se bodo te besede komu zdele preveč splošne, a je že tako, da gre za neprekinjeno, premočrtno dejavnost, ko bi bilo naravnost krivično, če bi s podrobnim opisovanjem nekaterih dosežkov preprosto preskočili množico vsakdanjih, navidezno nepomembnih storitev. Upoštevati namreč moramo, da bi bilo tudi tisto, kar je jubilatni opravil sproti, tako rekoč mimogrede, za marsikoga vsega spoštovanja vredna ali celo neizvedljiva naloga.

Za vse navedeno so slovenski gorski reševalci Binetu dali posebno priznanje ter ga soglasno izvolili za svojega častnega načelnika. Z odklikovanjem so ga počastili tudi reševalci dežele Štajerske avstrijskega BRD.

Bine je še vedno aktiven planinec, leta se mu kot staremu, vendar še mladostno gibčnemu planincu in smučarju komaj poznajo. Pridno in tvorno sodeluje tudi s športnimi letalci. Je član zelene bratovščine, vendar se ne postavlja s trofejami. Namesto puški se raje posveča varstvu živali, cvetja in narave nasploh. Ljubi svet fotografije in tudi ko sedi za volanom, je v njem opaziti športno dušo.

Naša podoba jubilaranta zanesljivo ne bi bila popolna, če bi ga bralcem Planinskega vestnika ne predstavili kot uspešnega sedaj že absolventa umetnostne zgodovine na Filozofski fakulteti Univerze v Ljubljani. Teme so Bineta vabile in mikale že v mladih letih, vendar za kaj takega pred upokojitvijo nikdar ni bilo časa niti priložnosti. V študij se je podal po upokojitvi, ko se sicer marsikdo umakne k zasluženemu uživanju rezultatov minulega dela. Z njemu lastno vnmemo, zagrizenostjo in trmo je z zelo lepimi ocenami že opravil večino izpitov.

Ko sklepam te priložnostne misli, skupaj s prijatelji iz planinskih in reševalskih vrst želim Binetu še mnogo zdravih, zadovoljnih let. Naj ga spremljata sreča in vedro razpoloženje, veliko lepega v gorah in na smučeh – pa seveda tudi skorajšnja diploma!

Pavle Šegula

Uspeh prekmurskega ravninca

Ciril Meško, predsednik Planinskega društva »Maks Meško« iz Ormoža, je konec lanske poletne planinske sezone dobil na svoj prekmurski naslov v Lahonce lepo razglednico Bohinja s Triglavom v ozadju, na kateri je zapisano: »Dragi predsednik, pišem iz Bohinjskih hribov, kjer sem danes neizmerno srečen: ponosen sem na svojo trmo, pogum in ljubezen do gorá, kajti danes sem dokončal slovensko planinsko transverzalo. Tako dolga in nemogoča se mi je zdela, da bi jo prehodil! Res, gore so zame prava življenjska šola. Toda brez Tvojega navdušenja in sprejetja med planince na Triglavu 22. avgusta 1986, ko sem bil krščen za Kozoroga, danes ne bi bil to, kar sem po duši. Hvala!« Podpisal se je **Mirko Perko**, navdušen prekmurski planinec-mladinec, kmečki človek, ki so ga gore tako navdušile, da brez njih ne more več živeti. Pa saj na koncu koncev ni greh biti zaljubljen v nekaj lepega!

Razsodni posegi v naravo

V očeh komisije za varstvo planinskega okolja pri Planinskem društvu Kranj je najbolj žgoč problem Krvavca z Zvohom, Tiho dolino, vrhom Krvavca, Kriško planino, Gospincem in Lukenškimi grabnom zaradi velikih količin goriv in čistil. Načrtovana je cesta na Krvavec, kratkaja,

Telefoni v planinskih kočah

Na zadnji lanskoletni seji upravnega odbora Planinske zveze Slovenije je bilo rečeno, da je v okviru sistema PTT podjetij Slovenije v izdelavi projekt vključitve planinskih postojank v javno telefonsko omrežje. Za tiste planinske postojanke, ki jih ne bo mogoče vključiti v sistem javne telefonije, bodo pripravljene alternativni predlogi.

Na isti seji je bilo tudi rečeno, naj predsedstvo Planinske zveze Slovenije skupaj s Komitejem za turizem Republike Slovenije pripravi predlog, da bodo obiskovalci slovenskih planinskih postojank oproščeni plačevanja turistične takse (o čemer je osnutek zakona že v razpravi), ali pa, da bo pobrana turistična taksa ostala planinskim društvom.

na gori naj bi še pele sekire in ropotali gozdarski in gradbeni stroji. **Plečnikova** kapelica na Krvavcu je dobesedno ujeta med jeklene vrvi, načrtujejo množično uporabo snežnih topov, torej veliko porabo vode, ki je na Krvavcu ni, pa dodatne turistične zmogljivosti pod goro, vezane na smučarske zmogljivosti Krvavca, čeprav bi, recimo, lahko v Preddvoru in na Jezerskem uredili smučišča, tudi umetno sneževana, brez večjih problemov. Zaradi množičnega odvzema gramoza se je začelo proti dolini pomikati melišče pod Ledinami, na celotnem območju ob avstrijski meji pa je načeto zdravje rastlinstva.

Ljudi, ki opozarjamo na to, skušajo prikazati kot pobudnike gonje zoper Krvavec oziroma posege v naravo, kot ljudi, ki želijo uničiti Krvavec, sebi pa skovati slavo branilcev narave, pravijo v komisiji za varstvo planinskega okolja pri Planinskem društvu Kranj. Ni nam jasna funkcija in odgovornost inšpekcijskih služb, ki dajejo najrazličnejša dovoljenja. Ne nasprotujemo razvoju smučarstva in rekreacijskega sistema, vendar morajo biti posegi v naravo razsodni, strokovni in tudi ekonomsko upravičeni. Posloviti se bo treba od priučenosti in nestrokovnosti, od podrejanja prostorskega urejanja in njegovega načrtovanja trenutnim užitek in željam in od izgovarjanja na množičen interes. Posegi v naravo niso igra slepih miši, so zadeva odgovornost, znanja, discipline, predvsem pa so gore kot naravno bogastvo stvar vseh in ne le izbrancev.

(Gorenjski glas)

40 let PD Brežice

Planinsko društvo Brežice je v petek, 7. decembra lani, proslavilo 40 let svojega obstoja in dela. Prireditev je bila v Domu JLA v Brežicah. Kulturni program so pripravili mladi planinci iz osnovnih šol Brežice, Dobova, Globoko in Cerklje ob Krki, sodelovali pa so tudi pevski zbor društva upokojencev iz Brežic ter gosta amaterskega gledališča iz Ptuj. Poleg domačih planincev in planincev iz Posavja so se prireditve udeležili tudi predstavniki društev iz Zagreba in Samobora.

Ob pregledovanju in urejanju društvenega arhiva in pisanju kronike za vseh 40 let smo dobera spoznali, kako težko je bilo v petdesetih letih (pa tudi kasneje) vzbuditi zanimanje za planinstvo v kraju, ki je oddaljen od planinskega sveta in je bil brez širše planinske tradicije.

Pobudo za ustanovitev društva so dali tukaj živeči ljubitelji planin, saj so vedeli, da bo mogoče planinsko dejavnost izvajati in širiti le v lastnem planinskem društvu. – Planinsko društvo Brežice je bilo ustanovljeno sredi leta 1950. Kljub temu, da društvo v prvih letih svojega delovanja ni imelo usposobljenih vodnikov in mentorjev, so izlete mladine in odraslih vodili starejši izkušeni planinci in iz leta v leto širili krog ljubiteljev planin.

Počasi so nastajale tudi drugačne planinske dejavnosti, vendar šele takrat, ko nam je za vodenje teh dejavnosti uspelo usposobiti pri-

merne kadre. Na tečajih, ki jih prireja PZS, se je do danes izšolalo 40 mladinskih in planinskih vodnikov ter mentorjev planinske vzgoje. V zadnjih dvajsetih letih smo poleg že dobro utečenega izletništva začeli izvajati tudi druge vrste dejavnosti. Od leta 1973 vsako leto organiziramo mladinski planinski tabor; sprva smo ga skupaj s posavskimi planinskimi društvi, od leta 1978 pa samostojno. Zadnjih nekaj let prirejamo tudi taborje za odrasle in najmlajše planince. Leta 1965 smo ustanovili prvo planinsko skupino, danes pa imamo planinske skupine na vseh osnovnih šolah v občini, razen na Bizeljskem. Planinska skupina deluje tudi v VVZ v Brežicah.

Pred 13 leti smo organizirali prvo planinsko šolo, od takrat dalje pa je to vsakoletna oblika izobraževanja mladih planincev. Pred sedmimi leti smo prvič priredili tudi planinsko šolo za odrasle.

Doslej je planinsko šolo opravil skupaj 401 planinec. Poleg tega smo v zadnjih letih nekajkrat organizirali tečaj za gorske stražarje. Vzporredno z navedenimi dejavnostmi smo postopoma razvijali še orientacijo in izvedli vrsto uspešnih tekmovanj. Leta 1984 smo na spominskem območju Gorjanci–Žumberak odprli našo prvo planinsko pot, v letu 1986 pa še spominsko pot, ki smo jo poimenovali »Po poteh kozjanskih borcev«. Za obe poti smo izdali tudi dnevnik poti. Obe poti sta privabili v naše kraje veliko planincev iz različnih krajev Slovenije, Hrvaške in Bosne, pa tudi posameznike iz drugih delov Jugoslavije. Ob tem smo razvili mnogo pristnih stikov z nekaterimi društvi in posamezniki. Z nekaterimi od njih zdaj redno sodelujemo na različnih planinskih akcijah. Vsega tega pred odprtjem poti ni bilo. Za prehojeno brežiško planinsko pot je doslej prejelo značko 1865 planincev, za prehojeno spominsko pot pa 258 planincev.

V zadnjih letih nam je uspelo v stari šoli v Pečicah urediti večjo sobo z 10 ležišči. Prostor uporabljamo za društvene aktivnosti, dobro pa služi tudi planincem, ki želijo prenočiti na svoji poti od Arčič do Bizeljskega (spominska pot »Po poteh kozjanskih borcev«).

Število članstva v našem društvu je iz leta v leto naraščalo, posebno še zadnja tri leta; danes je v društvo vključenih 900 planincev.

V tem prispevku smo prikazali le nekaj podatkov o našem 40-letnem delu, podrobnejši podatki pa so zbrani v kroniki društva, ki smo jo izdali ob tej priložnosti in ima naslov »Naših 40 let«. Dolgoletni, prizadevni planinski delavci in drugi sodelavci ter delovne organizacije, ki so nam v tem obdobju na ta ali oni način pomagali uresničevati naš program, so prejeli republiška, meddruštvena in društvena priznanja.

Marija Vebler

Z Viharniki na Rašici

Na povabilo PD Viharnik iz Ljubljane je skupina članov Hrvaškega planinskega društva Željezničar iz Zagreba in Japetič iz Samobora 22. decembra lani obiskala Rašico (641 m). Do

Črnuč so se hrvaški planinci pripeljali iz Zagreba s posebnim avtobusom Croatiaexpressa, od tod pa so pod vodstvom **Rože Tekavec** šli peš do planinskega doma na Rašici. Po dveh urah pešačenja po lepem prvem zimskem dnevu so bili bogato nagrajani: z višine so zagledali Ljubljano in okolico, nato pa še bele Kamniške Alpe in Karavanke. V planinskem domu je že bila glasba, na mizah pa sladke dobrote in najrazličnejše pijače.

Planinci vseh treh društev so se pogovarjali predvsem o planinskih zadevah in izmenjavah, si izmenjali več zdravic in si zaželeli vesele božične praznike in srečno novo leto z željo, da bi se čim pogosteje srečevali v gorah. Gostitelji so posebej izrazili željo, da bi se maja leta 1991 srečali nekje na Čičariji od Slavnika do Učke – in so se dogovorili, da se srečajo.

Med srečanjem na Rašici so si gostje in gostitelji tudi izmenjali darila; hrvaški planinci so dali slovenskim natisnjeno priznanje za dolgoletno sodelovanje, slovenski pa hrvaškim med drugim knjigi **Franceta Steleta** Gora začetkov in **Janija Kokalja** Trenutki.

Josip Sakoman

Planinske informacije

Na eni od sej upravnega odbora Planinske zveze Slovenije je bil izrečen predlog, naj bi slovenska krovna planinska organizacija v javnih medijih, tudi na radiu in televiziji, poskušala izposlovati, da bi posebno v poletni sezoni ob koncih tedna redno objavljali poročila o zasedenosti nekaterih planinskih postojank. Vsekakor bi bili koristni napotki, da je, na primer, Planika pod Triglavom za konec tedna rezervirana in torej zasedena, da pa, na primer, v domu na Menini planini in domu na Kumu kljub napovedanemu lepemu vremenu ni najavljenih planinskih skupin. Podatke naj bi iz planinskih koč sporočali tudi ob sobotah in nedeljah v zgodnjih jutranjih urah, da bi se planinci lažje odločali. Tako bi lahko planinske tokove razpršili po vsej Sloveniji.

Ribniški planinci gradijo koč na Mali gori

Ko sem pripravljaval gradivo za drugo dopolnjeno in popravljeno izdajo Vodnika po planinskih postojankah v Sloveniji, sem zvedel, da gradijo člani PD Ribnica na Mali gori planinsko postojanko. Zato sem se dogovoril s predsednikom društva **Jožetom Andoljškom** za obisk gradbišča in dopolnitev Vodnika. Bil sem prijetno presenečen; na gradbišču sem našel pri delu predsednika in njegove sodelavce, od katerih sem zvedel marsikaj zanimivega.

PD Ribnica je spomladi 1990 pričelo na temeljnih nekdanje kmečke hiše v bližini cerkve sv. Ane na Mali gori (920 m) graditi planinsko koč. Najprej so očistili zemljišče ter z zemljo in kamenjem zasuto porušeno klet. Nad obnovljeno kletjo so napravili betonsko ploščo, nanjo pa postavili leseno brunarico. Delo bodo nadalje-

vati letos in če bo šlo vse po sreči, jo bodo odprli prihodnje leto.

Koča stoji na razgledni Mali gori, od koder se odpira razgled do Kočevskega Roga, Stojne, Goteniške gore, Snežnika, Javornikov, Nanosa in Slivnice. Zlasti lepo vidimo Kočevsko polje s Kočevjem, Ribniško dolino z Ribnico, Veliko in Travno goro ter bližnja gričevnata Slémena. S pol ure oddaljenih Sten Sv. Ane pa se vidi tudi Julijci, Karavanke in Kamniške Alpe, Posavsko hribovje s Kumom, Dolenjsko gričevje in Gorjanci, ob vznožju Male gore pa Struška dolina s krajem Struge.

Nova koč na planincem približala zanimiv svet Male gore; mimo pelje Ribniška planinska pot. Za ljubljanske, pa tudi druge planince je zanimiv izlet po tej poti iz Ortneka mimo Turističnega doma na Grmadi do cerkve sv. Ane na Mali gori in potem spust mimo turistično urejene France-tove jame v Ribnico; hoje je šest ur in pol.

Planinska koč pri sv. Ani na Mali gori, 1. 12. 1990
(Foto: Jože Dobnik)

Ribniškim planincem, ki gradijo koč izključno s prostovoljnim delom, je treba dati priznanje, ker so se odločili za majhno postojanko, ki se lepo vključuje v okolje. Planinci bomo njihovega darila veseli; svojega dela niso obešali na veliki zvon. Prav je, da slovenska planinska javnost zve za njihovo delo, še preden jo bodo obvestili o otvoritvi.

Jože Dobnik

Planinske delnice?

Na redni seji upravnega odbora PD Kranjskega 17. decembra je predsednik društva **Franc Ekar** v daljšem govoru med drugim povedal naslednje:

»Kranjska podružnica SPD izpred 90 let je materialno obstajala iz deležev članov in to je bilo tudi zagotovilo za karseda dobro gospodarjenje ter odnos do sredstev in stanovstva. Zato glasno razmišljamo o razpisu planinskih delnic članom PD ter pokroviteljem, drugim institucijam in dobrodelnikom. To bi bilo neizbrisno trajno zagotovilo za obstoj in razvoj. Tako bi lahko pomembni ljudje postali solastniki in pravi kreatorji planinskega gospodarstva in rekreacije, alpinizma, vzgoje in preventive.«

Izleti po Papuku

Odkar sta na novo urejena planinska domova na Papuku, gričevju kakšnih 120 kilometrov vzhodno od Zagreba med »velikima cestama«
Varaždin–Osijek in Zagreb–Slavonski Brod, planinski kočij Jankovac in Lapjak, je mogoče planincem priporočiti obisk Papuka.

Jankovac je ob cesti (gozdni) Slatinski Drenovac–Velika, oddaljen od Slatinskega Drenovca kakšnih pet kilometrov, medtem ko je Lapjak nedaleč od Velike pri termalnem kopališču. Tja je mogoče priti tudi z železniške postaje Velika (končna postaja na progi Pleternica–Slavonska Požega–Velika, priključek na progo Osijek–Našice–Koprivnica–Varaždin oziroma Zagreb in Pleternica–Nova Kapela proti Beogradu oziroma Zagrebu).

V vsakem planinskem domu lahko prenočuje po kakšnih sto gostov, in sicer v dvoposteljnih in večposteljnih sobah, v katerih je najboljše mogoče planinsko sobanje.

Možnih je vrsta izletov, na primer Jankovac–Duboka–Majerova Livada (2 uri hoje), Lapjak–Velička Gradina–Lapjak–Jankovac (3 ure hoje), Jankovac–izvir Veličanke–Lapjak (16 kilometrov), Lapjak–izvir Veličanke–Ivačka Glava–Pupak (4 ure hoje oziroma prek Mališčaka), Lapjak–Češljakovački vis–Kradija (5–6 ur hoje). Poleg tega so možni sprehodi okoli Jankovca ob jezeru oziroma do slapa Skakavac.

Južno od Papuka, le nekaj kilometrov daleč, je dolina Slavonske Požege, Požeška dolina, ki jo imenujejo tudi Zlata dolina, okoli nje pa so gričevja Dilj, Krndija, Psunj in Papuk, kjer segata le dva vrhova nad 950 metrov višine. Tam so planinske kočije Petrov vrh nedaleč od Daruvarja, Omenovac pri Pakracu, Zvečevo, Strmac in še nekateri.

Josip Sakoman

Potepanje po Košuti

Lepo jesensko soboto smo se odpeljali do karavle na Ljubelju, kjer smo se zagrizli v ovinkasto cesto. Sonce nas je pošteno gredo, zato smo se razveselili vsake sence, ki so jo ponujala drevesa.

Na planini Korošici se na žalost nismo mogli okrepčati s kislim mlekom, ker so krave že odgnali v dolino, smo pa počivali in po počitku nadaljevali pot proti Hajnževemu sedlu, ki loči sončno in senčno stran Alp. Od tod smo se počasi, drug za drugim vzpenjali na Veliki vrh. Pot je bila zelo krušljiva, ker so tam stare kamenine. Komaj smo prišli na vrh, pa nas je začela obkoljevati megla, zaradi katere si nismo mogli ogledati Celovške kotline, Visokih Tur in bližnje okolice in smo se kmalu spustili na Kofce, kjer je bilo spet sončno.

Kofce so bile naša zadnja točka za tisti dan, od koder smo gledali domače vrhove: Kriško goro, Storžič in Dobroč, pomahali daljnim Julijcem in ugibali imena Škofjeloških hribov.

Zvečer nas je v sobah skrbela tura naslednjega dne. Po tihem smo si celo želeli, da bi zjutraj deževalo. Dolgo nismo mogli zaspati.

Zjutraj se nam je skozi okno smejal lep sončen dan. Po dobrem zajtrku, ki nam ga je pripravila

gospodinja, smo se odpravili proti Kladivu. Hodili smo po gozdni poti in si delali bližnjice čez travnike, polne vrtač. Pot nas je vodila mimo Šije do planine Pungrat in nato po zelo vetrovnem grebenu. Najprej smo se ustavili na Škrbini, nato pa na Kladivu, od koder je bil lep razgled. Zaradi vetra smo se umaknili z vrha.

Vračali smo se čez Mali turn, kjer smo srečali planince, ki so prišli z Velikega vrha. Skupaj smo naredili eno »gasilsko«
fotografijo in odšli proti Kofcam.

Slaba volja prejšnjega večera je že zdavnaj izginila, saj dan res ni bil primeren zanjo. Vračali smo se v Tržič čez Kal in mimo strelišča, kjer so nas za slovo opikale še ose. Ko smo prišli domov, smo bili prijetno utrujeni, saj je bila tura res dolga.

Mojca Purgar,
planinska skupina OŠ Tržič

Deseti pohod na Tisje

Na poti proti Litiji je že pred Bogenšperkom začelo deževati, kar je napovedovalo, da bo deseti pohod na Tisje moker. To se je nekako sicer uresničilo, vendar se je pohoda kljub temu udeležilo več kot 800 planincev iz Slovenije, Hrvaške in od drugod.

Večina je prišla na start letošnjega pohoda Litija–Tisje–Zgornja Kostreznica ravno takrat, ko je najmočnejše deževalo. Vendar skoraj nihče ni odnehal in so skoraj vsi odšli na pot, pa ni bilo nikomur žal, saj je bila organizacija pohoda na zares zavidanja vredni ravni. Med potjo je bilo mogoče dobiti najrazličnejše tople pijače, v Tisju pa poleg tega še domače klobase, domače vino in žganje, glasba pa je skoraj popolnoma pregnala jezo na dež in blato.

V Zgornji Kostreznici, na cilju, je bilo vse tako, kot si je mogoče samo želeti – od hrane in pijače do glasbe in razglednic, najbolj pa je bilo veselo, ko so udeleženci dobili bronaste, srebrne in zlate značke pohoda, letos pa so prvič podelili tudi plakete za deseti pohod. Pozneje je celo prenehalo deževati, kar je pohodnikom vtilo dodatni optimizem.

Tako se bomo ob letu spet srečali na pohodih Litija–Čatež in Litija–Tisje.

Josip Sakoman

Pohodi PD Jesenice

Dejavnost pohodništva na Jesenicah se prične takoj po novem letu, ko Zveža borcev organizira pohod po poteh dražgoške bitke. Tako kot vsako leto smo tudi lani informirali občane o pohodu in se ga tudi udeležili.

Drugi prav tako množični pohod smo lani organizirali v marcu na Snežnik. To pot pohod ni bil zimske narave, pa kljub temu je bilo lepo doživeti mnogih ob srečanju s starimi prijatelji. Z nami so potovali tudi prijatelji iz Bohinja, tako da nas je bilo 46.

Ob vsakoletnem pohodu na Porezen, prav tako ob koncu marca, smo pohodnike obvestili o možnostih pristopa na Porezen, železničarji pa so nam oskrbeli prevoz.

Četrtega pohoda na Boč kar nismo mogli izpeljati, saj je bilo za pohod prijavljenih najprej premalo pohodnikov (21), nato pa nam je priprave na izlet pokvarilo dolgotrajno deževje, ki se je prevesilo v prvomajske praznike, ko so ljudje raje doma ali se družijo na prvomajskih srečanjih. V zameno za to in da bi spoznali bližnje okolje smo maja organizirali pohod prek Jelenkamna na Pristavo in nato prek Suhe naprej pod Golico. Lepo vreme in razcvetene narcise so bile prava poslastica za maloštevilne pohodnike.

Kot vsako leto smo tudi lani obvestili ljudi o pohodu na Blegoš, le prevoza zaradi maloštevilnosti nismo mogli organizirati.

Mnogi pohodniki PD Jesenice so tudi člani kolektiva Železarne Jesenice, s katerimi smo konec maja obiskali Olševo in se prijetno zabavali v dolini Koprivne; bilo nas je kar 57.

V sodelovanju z GRS smo poskrbeli za obveščnost javnosti o množičnem pohodu na Golico, ki je po tradiciji prvo nedeljo v juniju.

Koordinacijski odbor gornjesavskega PD organizira vsako leto srečanje z zamejskimi planinci. Tudi to pot smo se ga udeležili planinci z Jesenic, in sicer na Vrh sv. Mihaela nad Staro Gorico. Ker nas je bilo dovolj (42 planincev), smo organizirali tudi prevoz.

Zopet smo se člani PD Jesenice priključili slovenskim železarjem in 16. junija bili skupaj z njimi na Poreznu. Bilo je lepo in kljub dežju smo se le stežka ločili od plesišča. Pohoda se je udeležilo 48 članov.

V avgustu so nas gostili štorski železarji na Paškem Kozjaku. Mnogim bo ostal ta pohod (bilo nas je 73) v lepem spominu.

Dan planincev je za nas – stanovske prijatelje posebno doživetje, še posebno, če je to organizirano na tako lepem koncu dežele, kot je vznožje Krna z Dupeljsko planino. Kar 54 se nas je podalo 9. septembra prek Vršiča v dolino Lepene in navzgor k jezerom. K enkratnemu vzdušju je prispevalo tudi lepo vreme, ki nas je spremljalo ta dan.

Ker je bil ob istem času pohod na tromejo, se tega nismo mogli udeležiti.

Zadnji pohod smo Jeseničani usmerili v čudovito okolje Zgornje Savinjske in Logarske doline. Videli smo kraje, ki se nam dolgo ne bodo pokazali v takšni lepoti kot takrat, saj jih je le tri tedne zatem doletela katastrofalna povodenj. Sledili smo rečici Savinji mimo slapa Rinke od izvira, ne vedoč, da bo ta kratki tok povzročil toliko gorja na svoji poti. Pot nas je vodila na vrh Brane in spoznali smo, da bo potrebno v to smer še hoditi, ker premalo poznamo kamniške gore.

Tako smo v celoti izpolnili plan pohodništva za leto 1990. Res je, na Boču nismo bili in menimo, da je prav, da gremo v letu 1991. V zameno za to pa smo bili na Vrh nad Staro Gorico in tudi pohod prek Jelenkamna je bil zato pripravljen. Upamo, da smo mnogim izpolnili pričakovanje, v celoti pa nikoli ne bomo zadostili vsem željam, kar pa bi seveda srčno radi. Prav zato bomo v prihodnje razdelili pohodništvo v tri skupine: v množične pohode, družinske pohode ter zahtevne in zelo zahtevne pohode.

Množični pohodi naj bi ostali takšni kot do sedaj. Ljudi bomo informirali o pohodih, zbirali prijave in če bo zadosti prijavljenih, organizirali tudi prevoz.

Družinske pohode bomo organizirali tako, da se bomo pripeljali na kraj vzpona. Tu bi lahko skupina manj sposobnih počakala, si ogledala kraj ter znamenitosti in lepote okolja. Druga skupina bi med tem izvedla turo, zvečer pa bi se vsi skupaj vračali domov.

Že dalj časa se kaže potreba po *zelo zahtevnih pohodih*. To niso alpinistični vzponi, kajti to zmorejo ljudje, ki so stalno kondicijsko pripravljene in usposobljeni uporabljati vrvi in alpinistično opremo. Želja nekaterih planincev pa je, da posežemo tudi med zavarovane ali nezavarovane vrhove naših gora. Letos bomo poskusno izvedli ture na Špik, Kukovo Špico, Oltar in Skuto. Če bo vreme ustrezno in bo zadosti interesentov, bomo izvedli tudi turni smuk.

Janko Avsenik

Pot »Okoli reških bakel«

Člani zelo marljivega planinskega aktiva INA – Rafinerija nafte z Reke so označili in uredili planinsko pot, ki naj bi bila prepoznaven simbol naftašev. To planinsko pot so odpri leta 1988, ko so planinci praznovali 15-letnico dela.

Planinska pot »Okrog reških bakel« ima deset kontrolnih točk. To so **Orljak** (705 m), kamor se pride v dveh urah iz Opatije skozi **Brege**, **Brnčiče** in **Kožule**, **Vojak** (1401 m, vrh Učke), kamor se je najlaže povzpeli s Poklona, saj je ta pot dolga le poldruge ure, medtem ko je iz Lovrana treba hoditi štiri ure, **Suhi vrh** (1322 m), kamor se pride z Male Učke v eni uri, s Poklona v dveh urah in z Vojaka v 40 minutah, **Sisol** (833 m), kamor je najbolje zastaviti prvi korak na jugu vasi Brseč ob cesti Reka–Pulj, pot pa je dolga dve uri, medtem ko je mogoče sestopiti v Plomin ali po grebenu na Suhi vrh in Vojak, **Sis** (638 m), ki je čisto blizu **Gorice** (648 m), najvišjega vrha otoka Cresa, nanj pa se je najbolje povzpeli s prelaza na cesti Porozine–Cres pri odcepu proti vasi Beli in traja pot le 45 minut, **Televrina** (588 m), najvišji vrh Osorčice in otoka Lošinja, kamor se začne vzpon iz Nerezin prek Sv. Mikula in traja dobri dve uri, sestop pa je možen v Osor na Cresu, **Obzova** (569 m), ki je najvišji vrh otoka Krka, vzpon nanj pa se začne na prelazu Malmašuta na cesti Krk–Bašćanska Draga in trajata vzpon in sestop kakšne tri ure, **Kamenjak** (837 m), za katerega je izhodišče gostilna pod tem hribom ob stari cesti Reka–Gornje Jelenje, pot pa traja 45 minut, **Snježnik** (1506 m), ki je eno izmed najlepših razgledišč na Hrvaškem, steza nanj pa se začne na Platku in traja pot le dobro uro, in **Fratar** (1353 m), proti kateremu se začne pot pri planinskem domu na Hahličih, do tja pa se pride iz Podkilavca pri Grobniku, od koder se hodi do vrha eno uro.

Celotna pot nima posebne trase, vsi vzponi pa so opisani v planinsko turističnem vodniku Planine Hrvatske dr. Željka Poljaka. Ob poti so običajne markacije. Kdor bi želel dobiti posebno

priznanje s te poti, mora obhoditi vse kontrolne točke in to potrditi z žigom v določeno rubriko dnevnika ter napisati datum. Izpolnjen dnevnik je treba poslati na naslov Planinarski aktiv INA – Rafinerija nafte Rijeka, Industrijska 26, 51000 Rijeka. Ko dnevnik pregledajo, ga skupaj s priznanjem in značko vrnejo lastniku. – Priporočljivo je na pot vzeti blazinicco za žigosanje.

Josip Sakoman

Spanje na lastnih rjuhah

V planinskih kočah prenočujemo planinci zelo različno. Ponekod nas čakajo sveže oprane rjuhe, drugje so rjuhe že rabljene ali pa jih sploh ni. V nekaterih kočah posteljno perilo perejo sami in tako spuščajo velike količine detergentov v podtalnice, drugje pa z večjimi ali manjšimi stroški vozijo perilo v pranje v dolino. Ne glede na to, ali bo Planinska zveza Slovenije že za letošnje leto sprejela sklep o prepovedi pranja v planinskih kočah visokogorja, se je že veliko planincev odločilo, da bo svojo posteljnino nosilo s seboj v nahrbtniku: tako ne bo le razbremenilo oskrbnika v koči, ampak bo tudi prispevalo svoj kamenček v mozaik za čim čistejšo gorsko okolje.

Lani so rjuhe, sešite v spalno vrečo, začeli izdelovati nekateri zasebniki in tovarne v Sloveniji. Tako je tudi **Kids Club** z Rake na pobudo Planinskega društva Bohor iz Senovega začel izdelovati bombažne spalne vreče. Izkušnje so

pokazale, da je vreča iz stoodstotnega bombaža, velika 230 × 90 centimetrov, dobro prestala preizkušnje. Nekaj pomislekov je bilo sicer glede teže, zato so se odločili takšne vreče izdelovati v treh različicah: vreče »senior« so velike 230 × 90 centimetrov, so iz kompaktnjšega bombaža in so težke 650 gramov, vreče »senior« iz tanjšega bombaža, ki so enako velike, so težke 450 gramov, vreče »junior« iz tanjšega bombaža, ki merijo 190 × 90 centimetrov, pa so težke 350 gramov. Z racionalizacijo proizvodnje se je cena v letu dni realno občutno znižala.

In kako priti do poceni bombažne spalne vreče? Ko boste pri svojem planinskem društvu plačevali članarino za letošnje leto, vprašajte, ali so za svoje člane pripravljene zbrati prednaročila, kajti večja količina zagotavlja nižjo ceno. Že naročilo deset vreč zagotavlja društvom ceno od 200 do 240 dinarjev (takšna je napoved iz zadnjih dni minulega leta; op. ur.). Cena se bo povišala le v primeru, če se bo podražil osnovni material. Vse informacije je mogoče dobiti pri PD Bohor, Senovo, telefon 0608/79 333 ali vsak torek od 17. do 20. ure pri Kids Clubu na Raki (telefon 0608/75 524).

Pri PD Bohor se je odločilo za nakup bombažne spalne vreče že 280 članov. V to število je vključenih tudi 50 vreč za vodnike, mentorje in druge aktivne planinske delavce, ki jim je društvo doplačalo 120 dinarjev, tako da so vreče dobili za samo 100 dinarjev.

Albin Mahovne

**ENERGIJA, PRIJAZNA
OKOLJU, BREZ DIMA
IN HRUPA,
BREZ DALJNOVODOV
IN KABLOV**

ELEKTRIKA IZ SONCA

Ekonomična za napajanje

- planinskih domov, planšarskih, gozdarskih in lovskih koč
- počitniških hiš
- električnih pastirjev
- signalnih in varnostnih naprav
- radijskih oddajnikov
- stanovanjskih prikolic in čolnov

NUDIMO OPREMO, SVETUJEMO, NAČRTUJEMO, MONTIRAMO

Brezplačno svetovanje v Kamniku, Medvedova 10,
vsak delovnik od 10. do 12. in od 14. do 16. ure.
Izven tega časa po tel. (061) 814 677

KonTiki Solar d. o. o.

SEZNAM IN CENE PLANINSKIH EDICIJ

Zemljevidi

Cene v dinarjih

Gorski Kotar – 1 : 100 000 (1. izd. 1990)	70
Krn s Kobaridom – 1 : 25 000 (1. izd. 1990)	45
Stol in Begunjščica – 1 : 25 000 (1. izd. 1990)	45
Trenta – 1 : 25 000 (1. izd. 1990)	45
Okolica Ljubljane – 1 : 50 000 (1. izd. 1990)	70
Kranjska gora z okolico – 1 : 25 000 (1. izd. 1990)	45
Rogaška Slatina z Bočem in Donačko goro – 1 : 25 000 (1989)	45
Julijske Alpe – Bohinj – 1 : 20 000 (8. izd. 1990)	45
Julijske Alpe – Triglav – 1 : 20 000 (5. izd. 1990)	45
Grintovci – 1 : 25 000 (1. izd. 1987)	45
Julijske Alpe – vzhodni del – 1 : 50 000 (8. izd. 1989)	45
Julijske Alpe – zahodni del – 1 : 50 000 (8. izd. 1990)	45
Triglavski narodni park – 1 : 50 000 (5. izd.)	v pripravi
Karavanke – osrednji del in Grintovci (3. izd. 1988)	45
Kamniške in Savinjske Alpe z Obirjem in Peco – 1 : 50 000 (6. izd. 1990)	45
Pohorje – vzhodni del – 1 : 50 000 (2. izd.)	v pripravi
Pohorje – zahodni del – 1 : 50 000 (4. izd. 1990)	45
Posavsko hribovje – 1 : 100 000 (1. izd. 1986)	45
Škofjeloško hribovje – 1 : 40 000 (3. izd. 1988)	45
Storžič in Košuta – 1 : 25 000 (1. izd. 1988)	45
Gorenjska – Bled, Bohinj, Kranjska gora – 1 : 50 000 (2. izd. 1988)	50
Peš pot E6 – YU – zemljevidi – 1 : 50 000	65
Slovenska obala in zaledje – 1 : 50 000 (3. izd. 1989)	60
Istra – 1 : 100 000 (1. izd. 1990)	70
Pomurje – 1 : 75 000 (1. izd. 1990)	60
Bovec z okolico – 1 : 25 000 (4. izd. 1988)	45
Sjeverni i srednji Velebit – 1 : 50 000 (1. izd. 1987)	45
Durmitor i kanjon Tare – 1 : 25 000 (1. izd. 1983)	100

Vodniki

Vodnik po planinskih postojankah v Sloveniji (Dobnik, 1. izd. 1989)	100
Slovenske planinske koč (Rapoša, 1. izd. 1990)	56
Kamniške in Savinjske Alpe	v pripravi
Julijske Alpe	v pripravi
Karavanke (Klinar, 2. izd. 1983)	90
Vodnik po Zasavskem hribovju (Pergar, 1. izd. 1978)	90
Po gorah severovzhodne Slovenije (Ficko, 1. izd. 1980)	90
Turni smuki (Črnivec-Praček, 2. izd. 1985)	90
Bil sem na Triglavu (Krišelj-Petkovšek, 2. izd. 1983)	v pripravi
Triglavski narodni park (Fabjan, 1. izd. 1985)	260
Planine Hrvatske (Poljak, 3. izd. 1986)	150
Planinske kuče i domovi u BiH (Hadžialić, 2. izd. 1984)	20
Durmitor i kanjon Tare (Cerović, 2. izd. 1984)	80

Vodniki in dnevnik po veznih poteh

Vodnik po Slovenski planinski poti (6. izd. 1988)	90
Dnevnik po Slovenski planinski poti (1990)	30
Ciglarjeva pot od Drave do Jadrana E-6 YU, skice (1984)	25
E7 – evropska peš pot od Sotle do Soče (3. izd. 1988)	25
Vodnik po transverzali kurirjev in vezistov NOB Slovenije (1. izd. 1980)	35
Dnevnik po transverzali kurirjev in vezistov NOB Slovenije	15
Loška planinska pot (5. izd. 1973)	20
Ljubljanska mladinska pot (1. izd. 1984)	20
Koroška planinska mladinska transverzala	20
Dnevnik bratske planinske poti Ljubljana–Rijeka	20
Kamniška planinska pot (1983)	20
Vodnik in dnevnik po planinski poti XIV. divizije (1984)	15
Vodnik in dnevnik Trdinove poti	30
Kajakski vodniček po slovenskih rekah (1986)	20
Jezerska planinska pot – 90 let Češke koč (2. izd. 1990)	20

Alpinistični vodniki

Naš alpinizem (Kajzelj-Drofenik, 2. izd. 1982)	100
Slovenske stene (Mihelič, 1987)	349
Gorniška pot iz Planice na Pokljuko – PP (1989)	10
Martuljek (Mezgec, 1986)	50
Kamniške in Savinjske Alpe – Logarska dolina, Matkov kot – Peč (Golnar, 1982)	50
Lučka Bela – Robanov kot (Golnar, 1984)	v pripravi
Repov kot – Kamniška Bela (Golnar, 1987)	50
Kamniška Bistrica – zahodni del (Golnar, 1988)	50
Tri Cine (Mihelič, 1987)	40
Kotečnik (Bedrač-Simončič, 1989)	40

Vodniki v tujih jezikih in večjezične izdaje Cena v dinarjih

Die Slowenische Berg-Transverzale (2. izd. 1979)	50
Triglav – ein kurzer Führer (1980)	30
How to climb Triglav (2. izd.)	v pripravi
Triglavski narodni park – štirjezična brošura (1983)	50
50 izbranih dvatisočakov (Stele, trijezični slikovni vodnik)	98
Kamniške Alpe – Ravenska Kočna – Kletterführer (1977)	30
Pot prijateljstva treh dežel (trijezični vodnik)	30
Zaščitena območja (treh dežel) – Naturschutzgebiete – Zone Protette (1981)	65
Slovarček za planince (tridelni, trijezični) – Wörterbuch für Bergsteiger – Vocabolario per alpinisti (1986)	50

Vzgojna literatura

Planinska šola (2. izd. 1983)	30
Planinski dnevnik (s častnim kodeksom, 1982)	20
Planinski vodnik (1983)	40
Hoja in plezanje v gorah (Mihečič-Škarja, 3. izd. 1984)	50
Nevarnosti v gorah (Šegula 1979)	40
Sneg, led, plazovi (Šegula 1986)	30
Pozor, plaz (1980)	5
Narava v gorskem svetu (Selan, 2. izd. 1982)	40
Zavarovane rastline (Skoberne, 2. izd. 1990)	40
Triglavski narodni park (Skoberne)	40
Oris zgodovine planinstva (Strojin, 2. izd. 1978)	30
Navodila za oskrbo in označevanje planinskih poti (1982)	20
Trije Tominški planinci (Strojin, 1981)	20
Dr. Henrik Tuma (Strojin, 1976)	20
Jakob Aljaž (Svoljšak, 1989)	50
Naša alpinistična misel (Zbornik, 1988)	60
Planinarstvo i alpinizam (Smerke, 1989)	80
Prehrana v gorah (2. izd.)	v pripravi
Vremenoslovje za planince (2. izd.)	v pripravi

Druge edicije

Dnevnik ciciban-planinec (1988)	10
Dnevnik mladi planinec	20
Igre (1981)	30
Planinska pesmarica – Zavriskaj in zapoj (1981)	70
Z vetrom – Rudi Klinar	70
Razgled s Triglava (1978)	10
Razglednice s Triglava	5
Zdravljica – razglednica (Balant)	3
Deset let sole za gorske vodnike v Nepalju (1990)	80
Trikotnik (Komprej, 1986)	50

Našitki in nalepke

Planinska zveza Slovenije – našitek	10
Planinska zveza Slovenije – nalepka	5
GS – našitek Gorske straže	10
Pionir-planinec – našitek	5

Značke

PZS – Planinska zveza Slovenije	20
PZS – 90 let SPD	5
PD Ljubljana matica – 90 let	5
Savinjska podružnica SPD – 90 let	5

Drugo blago

Vpisna knjiga za vrhove	50
Vpisna knjiga za planinske postojanke	300
Članske izkaznice	10
Izkaznice gorske straže – GS	10
Članski karton	v tisku
Nakaznica za prenočišče (1990)	35
Zastava PZS – velika	500
Trikotna ruta za prvo pomoč	40

Popust ob nakupu

Pri nakupu 5 ali več izvodov enakih planinskih edicij, ki jih je izdala ali odkupila PZS po lastni ceni, priznamo 15% popusta. Kupovanje ali naročanje več kot pet izvodov je možno v pisarni PZS, Ljubljana, Dvorčakova 9, v ponedeljek od 14. do 19. ure ali od torka do petka od 8. do 14. ure. Maloprodaja je tudi v pisarni Planinskega društva Ljubljana-matica, Miklošičeva 17, v večjih knjigarnah, na sedežih planinskih društev in v planinskih kočah po vsej Sloveniji, kjer je možno dobiti tudi drugo gradivo o posameznih gorskih območjih. **Cene veljajo od 1. 2. 1991.**

Informacije

Planinska zveza Slovenije, Dvorčakova 9, 61000 Ljubljana, telefon (061) 312 553 ali 315 493.

CESTNI INŽENIRING p. o.

61000 Ljubljana, Titova 64

Telefon (061) 324-461, Telex 31825 SCS-YU

izvaja dela pri organizaciji projektiranja,
razpisih za oddajo del in nadzor
nad gradnjo avtocest v Republiki Sloveniji.

**Vsem planinkam in planincem želimo
srečno, mirno in uspešno leto 1991
ter varno in srečno pot v slovenske gore.**

YUGOSLAVIA

OPREMA KOČEVJE
TOZD SINTEP
KOČEVJE

Skrbite za svoje zdravje in dobro počutje.

Oblačila, izdelana iz mikroporoznega blaga **POROTEX**, vam to zagotavljajo, saj vas ščitijo pred dežjem, vetrom in mrazom, hkrati pa prepuščajo znoj – dihajo. To je še posebej pomembno pri povečani fizični aktivnosti.

